

planinski vestnik 4

1972

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK LXXII

P L A N I N S K I V E S T N I K
GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE
 IZHAJA OD LETA 1895

Janez Dolenc	Stari vrh	145
Jože Humer	Drobnarije s potov	148
Marijan Krišelj	Nevihta	153
Tine Mihelič	Spomini na Dolomite	156
Ing. Stanko Dimnik	Spominska plošča v Dolomitu Bovškega svinjaka	162
Matija Tuma	Kako me je osvojil štitritisočak	171
Jože Jelovčan	Alpinist izpod Špika v Švici	174
Rado Poženeš	V Zlatorogovem podzemlju	175
Ing. Pavle Šegula	Deset dni v gosteh pri sovjetskih skalolazih	177
Jože Vršnik	Ptičje zgodbe	178
Ing. Dušan Krapeš	Na Zajamnikih se rodi jutro	180
	Društvene novice	182
	Alpinistične novice	192
	Varstvo narave	194
	Iz planinske literature	196
	Razgled po svetu	200
	Naslovna stran:	
	Ing. Janez Pogačnik	
	Orač pod Storžičem	
	Vse bilke od sonca bleščijo in sveti od sonca se plug	

(Murn)

Poštnina plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. — Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana — pošta 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stanko Hribar. — Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, Fedor Košir, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Tone Strojín, Tone Wraber. — Naslov uredništva in uprave: Planinska zveza Slovenije 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri NB 501-8-5/1, telefon 312-553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 50 din, plačljivo tudi v štirih obrokih, za inozemstvo 68 din (4,5 US \$). Oglase vodi Rado Lavrič. — Reklamacije se upoštevajo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi novi naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov ne vračamo. — Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

TOVARNA
DOKUMENTNEGA
IN KARTNEGA
PAPIRJA

Telefon: Radeče 81-950, 81-951 —
 Tek. rač. pri NB Celje 603-11-1-1030
 — Brzjavni: Papirnica Radeče —
 Železniška postaja: ZIDANI MOST

Proizvaja:

vse vrste brezlesnih papirjev
 in kartonov, specialne papirje,
 surovi heliografski in foto
 papir, paus papir, kartografski,
 specialni risalni »Radeče«,
 papirje za filtre itd.

Izdeluje:

vse vrste kartic za luknjanje v
 standardni velikosti in tisku.
 Po želji izdeluje kartice
 v posebnem tisku v rdeči,
 modri ali sivi barvi

RADEČE PRI ZIDANEM MOSTU

Združeno železniško
 transportno podjetje
 Ljubljana

FERSPED

železniška spedicija za
 tuzemski in mednarodni
 promet

Uprava:

Moša Pijadejeva 39/II

s svojimi poslovalnicami
 v **Ljubljani, Mariboru, Novi**
Gorici in Kopru prevzame
 vso skrb o organizaciji in
 prevozu vašega blaga

STARI VRH

JANEZ DOLENC

Stari vrh!

Skromna, prijazna gora na meji med Poljansko in Selško dolino. V sklenjeni verigi škofjeloškega pogorja jo loči od nižje Gabrške gore sedlo Predoli, od višjega Mladega vrha pa sedlo Prehodi. Do nedavnega skoraj neznana se ta gora s svojo okolico hitro razvija v zimsko športno središče škofjeloškega in morda celo širšega gorenjskega področja. Na TV, radiu in časopisju je vedno več slišati o Starem vrhu, v Turističnem vestniku pa je izšla daljša razprava o njegovem pomenu in razvoju.¹ Že pred vojno so ljubitelji smučanja na severovzhodnem pobočju odkrili »smučarski raj«: izredno ugodne snežne razmere in odličen teren za vsako vrsto smučarskega športa. Smučarski klub iz Škofje Loke je že tedaj pripravljaval gradnjo smučarske koče. To se je uresničilo po vojni, leta 1950 je bila odprta Loška koča na Starem vrhu na 1102 m višine. Sčasoma so do nje potegnili še odcep z blegoške ceste. Zadnja leta pa je podjetni škofjeloški Transturist zgradil sedežnico iz Luše do koče. Od vmesne postaje pri vasi Zapreval pa deluje že tudi vlečnica po precej strmem pobočju do samega vrha 1205 m visoko. Uredili so že več prog, delno tudi z električno razsvetljavo za nočno smučanje. V bližnjih vaseh pa so se začeli tudi kmetje ogrevati za kmečki turizem, kjer bi utrujeni mestni človek našel oddih v pravem kmečkem okolju. Vaščani iz naselij Zapreval, Četena ravan, Mlaka, Jarčje brdo, Rovt, Lenart in Luša so celo osnovali turistično društvo, ki je zelo aktivno. Kmetje lepšajo hiše in urejajo okolico, poti, grade centralno kurjavo itd. Lepote teh krajev in samega Starega vrha so gotovo vredne tega truda, saj bodo s kmečkim turizmom omogočili stehnziranemu in živčnemu sodobniku prijeten oddih in telesno razgibanost, domačinom pa zaslužek v domači vasi, da jim ne bo treba zapuščati domače grude.

Lepote in zanimivosti Starega vrha poznam zelo dobro, ker sem se rodil ob njegovem vznožju v ljubki gorski vasi Četeni ravni. Še v otroških letih sem prehodil pri nabiranju jagod, gob, malin in drugih gozdnih sadežev vsa njegova pobočja. Za začetek opisa naj bo pogled iz rodne vasi na jugovzhodno pobočje, ki se mi je vtisnil v spomin že v najzgodnejših letih življenja. Za vasjo, tik nad izvirom vaškega studenca Lipnika, stoji na hribčku starinska cerkev svetega Brica. Zvonik pokriva baročna streha iz pobarvanih lesenih skodel. Prezbitarij je poslikan s freskami iz prve polovice 16. stoletja mojstra Jerneja iz Loke. Ker je večina teh fresk še pod beležem, to treba čimprej – tudi v interesu turizma – najti denar za strokovno odkrivanje in restraviranje teh umetnin. Vsi trije oltarji so polni ljubkih majhnih kipcev svetnikov (naštel sem jih čez 30), gotovo bodo skušnjava za zbiralce starin.

Za cerkvijo so na levi terase njiv in senožeti z ledinskim imenom Plaz, na desni pa s smrečjem porasli hrib Grebljica, nekak vzhodni odrastek Starega vrha. Tu so v načrtu naselja vikendov. Nad Plazom pa se strmo vzpenja pobočje, imenovano

Skale, vse poraslo z bukovjem. Kolikokrat sem zrl v to strmino nad vasjo in se čudil njenim spremembam v menjavi letnih časov. Pomladno sonce je navadno hitro pobralo sneg in kmalu je bukve pregrnilo svetlozeleno svilnato listje, v njem pa je zapela kukavica. Niže v Plazu pa so se razkošatili beli pajčolani cvetočih češenj. V žarkem poletnem soncu je bukovje potemnelo, nad njim pa je s senožeti Gmajne odmevalo vriskanje koscev in smeh grabljic. In jeseni – takrat se je Stari vrh spremenil v bogatega Kreza², vse na njem se je pretapljalo v rdečkasto zlato. Pozimi pa je preko črnih rogovil golih dreves zatulila burja in zavrtinčila snežinke v divjem plesu... Na dnu Skal leže med starimi bukovimi trši skale, nekatere velike kakor bajte; najbrž so se ob kakem potresu privalile s pobočja. Videti je tudi sledove dveh apnenic. Vrh Skal so v prastarih bukvah gnezдили orli. Ob sončnih dneh so v mogočnih krogih krožili visoko nad vasjo in slišati je bilo njihove piskajoče glasove.

V zahodni smeri proti Podvrhu se gozd umika gladkemu, plešastemu pobočju, ki ga verjetno zato imenujejo Plešnica. Tu raste veliko praproti, ki v pozni jeseni porjavi in jo potem kmetje pokosijo za steljo. Veliko je tu tudi zelo debelih rdečih jagod, ki smo jim rekli luskavke. Kadar je veliko snega, se tu radi sprožijo plazovi. Stari ljudje so mi pripovedovali, da Podvršani niso hoteli praznovati praznika svete Rotije (Dorothea 6. febr.), katere kipec je v četenski cerkvi. Šli so prat štrene iz lanene preje k studentu pri Strgarjevem koritu, ki je prav pod strmim gladkim pobočjem. Kmalu je prišla božja kazen: prek strmine je stekel volk in sprožil velik snežni plaz, ki je odnesel Podvršane s štrenami vred v grapo.

Nad Podvrhom je še nekaj gozdnega pobočja, ki pa kmalu preide v gole pečine in melišča Prehodov. Te pečine so večni spomenik junaštva mlade partizanke Milene Sajevčeve iz Kranja. Ko so v zadnji strašni ofenzivi marca 1945 Nemci prodirali na Stari vrh, je od tu vrgla bombo na bližajoče se Nemce in smrtno ranila njihovega poveljnika, nekega hauptmana. Seveda je potem padla prerešetana od krogel. Kmeta Košanca, ki mi je o tem pravil, so Nemci prisilili, da je ranjenca peljal v gnojnem košu v Poljane. Nekaj časa je še stokal: »Mein Bauch, o mein Bauch...«,³ potem pa je za vedno umolknil. Za povračilo so pijani Nemci v Podvrhu ustrelili tri ujete partizane in požgali Bohinčev mlin, v katerem so mleli za partizane, družino – bilo je poleg staršev pet nedoraslih otrok – pa so postrelili in zmetali v ogenj.

Na vrhu Prehodov pravijo stari ljudje tudi Na jamah. Tu je še videti sledove jam, v katere so nekdaj lovili volkove. Onstran sedla so na levi senožeti Črne in nad njimi strmi trikot Mladega vrha, navzdol se kmalu pričinja luška grapa, na desni pa pridemo na severno pobočje Starega vrha. Na to pobočje vodi z Grebljice položna kolovozna pot, zelo primerna za počasen sprehod med smrečjem in bukovjem, ki pokriva ves severni del do vrha gore. Gornji del imenujejo Meline nad potjo, spodnji pa Meline pod potjo. Pred vojno so bile tam velikanske gozdne poseke, porasle z malovjem⁴. Drvarji so leta in leta izsekavali bukovino in na dveh kopiščih, ki ju še sledimo ob poti, žgali oglje. Spominjam se še iz otroških let čedne koparske bajtice ob kopišču, pokrite s smrekovim lubjem. V njej so drvarji spali in si sami kuhali na preprostem ognjišču. Žal sedaj ni več sledu o njej. Na posekah pa je ves okoliški kmečki proletariat nabiral maline in jih v škafih nosil v Javorje prodajat podjetni gostilničarki Marjanci Grošelji, ki je sama izdelovala malinovec. Do danes so se poseke v glavnem že zarasle z zasajenim smrečjem.

Pod potjo je slišati šumenje vode – tu izvira studenec Vrhovnik, o katerem je že v prejšnjem stoletju pisal učeni rojak dr. Gregor Krek, da »ko svitel trak ogromno po kamniti derči dalje šumlja, in mervto tihoto, ki krog in krog uladuje, vznemirja s svojim šumenjem.«⁵ Vrhovnik je glavni vodni vir za smučarski predel, ki zajema obširno vzhodno področje gore in kateremu velja največ pozornosti.

To je svet velikih senožeti. Nekatere se lepo položno, druge pa tudi zelo divje in strmo spuščajo z vrha gore proti Zaprevalu in še naprej v luško grapo z višinsko

² Krez je bil antični vladar, ki je slovel po bajnih zlatih zakladih.

³ »Moj trebuh, o moj trebuh...«

⁴ Malovje je domača beseda za malinovo grmičje.

⁵ Kmetijske in rokodelske novice 1858, str. 84.

razliko okrog osemsto metrov. Travnata podlaga omogoča smučanje že pri tanjši plasti snega. V načrtu je veliko prog, najdaljša »družinska« progga bo menda dolga kar štiri kilometre.

Vse to pobočje od Zaprevala do vrha domačini imenujejo Gmajna. Do prve vojne je bila namreč to skupna last in skupna paša za vasi Četena ravan in Zapreval. Šest volarjev je paslo okrog 60 govedi, štirje ovčarji pa do 140 ovac in koštrunov. Starejši ljudje se še radi spominjajo lepih pastirskih časov. Po prvi vojni pa so Gmajno razparcelirali in začeli s košnjo. Govedo je poslej v večni hlevski ječi, ovčerejo pa so opustili.

Na Gmajni sta dve ravnini. Spodnja je na vrhu že omenjene Grebljice in jo po lastniku imenujejo Košančeva ravan. Tu so pastirji celo pomlad spravljali skupaj dračje za kres. Ko je na kresni večer zagorel, je bil viden skoraj po celi Poljšanski in Selški dolini. Po izročilu so nekoč pastirji ob kresu grdo govorili, pa so se pripodili po ravnini črni jezdeci brez glav in naravnost v ogenj, da so leteli ogorki in iskre na vse strani. Pastirji pa so tako tekli domov, da je vsak las imel svojo kapljo. – Ta idilična, s smrekami obdana ravan naj bi postala doskočišče smučarske skakalnice, predvidene v nadaljnji izgradnji tega centra. To bo gotovo najvišje ležeča skakalnica pri nas. Na tej ravnini so se vsako leto maja zbrali člani telovadnega društva Sokol iz obeh dolin. Nam otrokom, ki smo radovedno opazovali njihov telovadni nastop in pestre uniforme, pa so dajali pokušati neznane dobrote iz konzerv. – Druga, višje ležeča Goveja ravan pa je gornja postaja sedežnice, na njej stoji smučarska kočica, ki bo mogoče kdaj postala smučarski hotel. Sedanja kočica je potrebna nujnega popravila in modernizacije.

Blizu strmine, po kateri pelje danes vlečnica, se v bukovem gozdu med skalami skrivata dve brezni, zato ta kraj imenujejo Na brezni. Veliko brezno mora biti zelo globoko, saj je komaj slišati, kdaj pade kamen na dno. Jamarji ga doslej še niso raziskovali. Nekoliko višje je ozki vhod v Malo brezno. Po položno padajočem rovu pridemo v dvoranico, ki je služila pastirjem za zatočišče ob slabem vremenu. Grelji so se ob ognju in si pripovedovali zgodbe, ki so jih slišali od starejših. Med drugimi tudi o divjem možu, ki je v davnih časih prebival prav v tej votlini. Iz nosa mu je kukala kislja repa; ob lepem vremenu je jokal, ker se je bal dežja, ob grdem pa se je smejal, ker se je veselil lepega vremena. Tega divjega moža je že pred več kot sto leti postavil v slovensko literaturo že omenjeni Gregor Krek, tedaj osemnajstletni dijak iz Četene ravni, kasneje profesor slavistike na univerzi v Gradcu. V povestici Divji mož⁶ pripoveduje: »Blizo verha moli sterma proti nebu več sežnjevis visoka in tu in tam z mahom borno obraščena skala, in nekoliko stopinj pod njo je globok brezen, kateri, kakor ljudje v naši okolici trdijo, je bivališče divjega moža.« Sledi sentimentalno predelana ljudska pripoved, kako je četenska pastirica Jelica iskala izgubljenjo živinče, pa je zašla predaleč in jo je ugrabil divji mož ter jo več let imel v svojem podzemskem bivališču v Malem breznu na Starem vrhu.

Vrh Gmajne in obenem vrh Starega vrha, kamor nas potegne vlečnica, se imenuje Martinškov kot. Tu sem še kot otrok nabiral arniko in brusnice, kot študent pa sem o počitnicah bil tudi v vrsti koscev. Seno smo nakladali na voz, ki je imel le spredaj dve kolesi, zadaj pa je drsel po tleh, da ni konja preveč podilo po strmini navzdol. Večkrat sem se o prvomajskih praznikih tu še smučal, saj je tu najdalj obležal sneg, niže doli na prekopnah⁷ pa je bilo že vse vijoličasto od podleskov.

Vedno pa sem od tu užival božanski razgled. Tu je edini kraj na Starem vrhu, od koder je ob jasnih dneh mogoče videti konico Triglava tik ob bližnjem Mladem vrhu. Na desno sledita gladki in kosmati vrh Ratitovca, še naprej neskončni hrbet Jelovice. Hiše v Dražgošah so videti kot bela zrnca, raztresena po pobočju Jelovice. Vancovec nam skriva Železnike, Miklavž pa Selca. Potem so še Jamniki, Mohor, Šentjošt, za dolgim hrbtom Križne gore pa pisana ploskev Sorškega polja. Včasih je videti gorenjski vlak kot drobno igračko, ki puha prek polja. Tostran pa sta temnozeleni s smrečjem porasla Hrastnik in Stirpnik, belijo se zvoniki svetega Lenarta, Valentina,

⁶ Istotam kot v prejšnji opombi.

⁷ Prekopna je domača beseda za lise kopne zemlje, kjer sonce najprej pobere sneg.

Tomaža... Tam daleč v ozadju je mogočna galerija Karavank in Kamniških Alp, tu jim pravijo kar Grintovci. Proti Ljubljani lepo vidimo Šmarno goro, samo mesto pa zastirajo Dolomiti. Škofjo Loko pa nam skriva bližnji Lubnik z dobro vidno planinsko kočo na vrhu. Videti je večji del Poljanske doline z Malenskim, Bukovskim in Žirovskim vrhom. V ozadju je častitljiva pleša Blegoša, že na obzorju pa mogočni Trnovski gozd. Kadar je nad vsem tem svetom razlita žarka sončna luč, se nam kakor Cankarju spremeni v »nebesa pod Triglavom«.

Lepote Starega vrha ostanejo zame simbol srečnih mladih let in še sedaj, ko živim drugod, pod mogočnimi vrhovi Tolminske, mi postane vedno toplo pri srcu, kadar slišim ljubo mi ime – Stari vrh.

DROBNARIJE S POTOV

(Nekakšna neuradna vremenska slika)

JOŽE HUMER

Ta naš februar

Oskubljena zima z lažnimi popadki pomladi. Dolina od tistega zveličujočega ZELENO le tu in tam v pasovih zajeclja ze-ze. Od teh pasov vlažno veje vonj po kruhu.

Zdaj se kozolci, skednji, domačije in hlevi razkazujejo, razodevajo, lahko bi jim misli bral. Namesto češenj in jablan cveto zdaj cerkvice; kamor pogledaš po tej ljubi itd. zemljici, jih je za cel zbor, le da nastopa vsaka po svoje in večji del tudi vsaka le zase.

Beli koli hmeljišč so nekakšna kinetična grafika: od avtomobila si sposodijo dinamiko za svoje geometrične splete, zaplete, razplete – prozorno, irealno igračkanje oblik in razobličjenj, veselo uhajanje iz reda, hlastno vračanje v red.

Gondola na Golte je največja v Jugoslaviji. Tudi rep pred smučarsko žičnico je med največjimi. Dovolj časa, da se boš vsakokrat razgledal po dolini, po Zasavcih do Kuma (kako pa veš, da je ravno Kum, razvrednoti Mica). Odtod je zdaj rjava vijoličasta, zelena rjavkasta, prav do pod nami, a Medvedjak je ves v sladkorju, razgledni stolp je še sam vreden pogleda in za vrhom, za vrhom je velikanska polna skleda ajdovih žgancev, s smetano politih. Ko bi mogel, bi z žlico poželenja bliskoma segel po najlepšem žgancu – Ojstrici. Na njem se tudi smetana najbolj sveti. In ko bi utegnil, ujet v nepopustljivi ritmu smučarske mašinerije. Sin je že na pol poti navzdol.

Sonce si pa vendarle preveč domišlja (značilno za mladost!). Smrekam prav pride, da so videti bolj zelene, a v brstenje jih še ne zapelje, njihov razgled je še preveč bel.

Na čisto golem črnem drevesu, kot da je lastna rentgenska slika, – črn ptič, negiben v svojih sijajni zamaknjenosti. Čuden prizor. Brez zveze z našim razpoloženjem, seveda.

Mozirska kočja je na kopnem, a sneg je prav do praga. Dekleta od gostov in dela ne vedo, kaj bi prej. Prijetno razpoloženje z rdečimi lici in cvetočimi ušesi, kot da smo nanесли vsak malo sonca v jedilnico. Skupina mladih »prepeva« pet taktov neke popevke, večno je gotovo ne bodo ponavljali.

Časi se spreminjajo, tudi v naših hribih. Nahrbtnik ni več alfa in omega lačnemu. A je še vedno sopotnik, ki ga nikoli ne pustim samega doma. Zdaj nam poplača dobroto za dobroto.

Noč se je pokrila s puhasto čepico. Zvezdam, razen tistim v dolini, ni bilo dano sijati, luni, čeprav polnolični, se pa nič kaj dalo ni. Topla, pretopla, malo obetajoča noč. Morda pa vendarle ne? Morda se v tej čudni, tesnobni tihoti plazi po nebu zima, z vlažnim trebuhom, polnim beraškega gnoja. Kar rad bi ga kidal.

Marčevske motnje

Preklicani, stokrat preklicani marec z izdajstvi na tekočem traku: vreme izda, zdravje izda, posli izdajo, vse gre križem, vse narobe. Asfaltni marec, pisarniški, bledolični. Zahrepeniš, kratkomalo zahrepeniš. Hrepenenje se baše s spomini, toda to so spomini z žaltavim priokusom. Nekakšen negativ planinskih doživetij. Zaman se vlečeš za nos, češ: saj zdaj se nič ne dogaja. Zunaj se vedno dogaja. Skratka, dopolnite se že, izdajalski marčevski dnevi!

Prvič

Začelo se je že prej, saj od Viča do Polhovega gradca ne prideš praznih oči. Toda naj bo, začnimo pri Blagajevih na dvorišču. Čudna reč, še zmeraj se ena nimfa sveti, druga grabi in tretja slači, še zmeraj je četrta nekje na potepu, nemara se je za vedno »zdomila«, ker ni vzdržala brez vode v vodnjaku. In že spet me popade nepotešljivo čustvo navadne človeške zavisti: kako si je ta Blagaj izbral kraj in čas in stan za svojega življenja dni, da bi ga koklja! Edino, česar mu nič ne zavidam, je pomnik saškemu kralju tamle v hribčku. Mojstrsko je vklesal svoje ime v spomenik, ki ni le aere perenius, temveč cvete in diši iz leta v leto bolj po pobočjih tod okoli. (Amen!)

Tistemu, na čemer čepi sveti Lovrenc, se reče Polhograjska GORA in je s tem dokazano, da smo si zastavili visok cilj.

Za začetek se ta cilj ljubeznivo nasmehne z belim zobovjem peskokopa in že se nekateri člani naše družine na novo uče, kako je treba naravnost v hrib stopinje zastavljati. Hrib pa ves mehak od resja in tudi ves rdeč od njega: ta skromni pritlehni lepotec je zaslužil, da je zdajle čas za njegovo slavo. Kakšna skala vmes še poudari, kar izpoveduje ono v neskončni zborovski recitaciji svojih cvetnih koral. Od tega je še borova skorja bolj rdeča.

Tako: še zelen borov pokrov – in splošni podatki so tu. Vse drugo so pa detajli. Zdaj je čas detajlov, čas neskončne botanične lekcije, menda tudi drevje nalašč zato še ne mara zeleno popokati, da ne bi motilo pri cvetjezanstvu. Mica si zna napraviti cele orgljice s cvetovi trobentic med ustnami in otroka si tega ne dasta dvakrat pokazati. Iztrgani glavici ostaneta dve možnosti: ali boš trobental ali te pa pojem (oboje se mi zdi prekruto, toda kdo pa mene kaj vpraša!?).

Ko pridemo na greben, pa nam kar lepo zapiha (to je zato, ker vreme že ves čas cinca med soncem in dežjem) in ker plezamo na goro – dokaz kot zgoraj! –, se je treba navezati. Srobotno navezo vodi Mojca, naš elitni alpinist, posebno, kadar pleza spredaj.

Kje so pa telohi? Smo jih čisto zamudili? Aha, tu zgoraj so nas počakali, krčevito razprti, nič manjši od lučk za k postelji, v več modnih barvah. Svetijo brez žarnic, lovijo sonce. (Sem pozabil povedati, da sonce je, je, ker ga slutimo..., dalje beri v Otonu Župančiču.)

Na jasi smo, pred zadnjim »vzponom«, zeleno je, s pravimi pljuski modre, rumene, bele cvetne barve, ves dan cvete, žal da tudi dimnik na domačiji cvete in žal, trikrat žal, da se še Lovrenc ne oglasi v koncertu poldanskega zvonjenja. Joj, kako klavrno kraka uboga Uršula spod Grmade! Joj, kako mogočno valovi bronasto sporočilo od Korena.

»Očka, zakaj pa je tak zid okoli cerkvice?«

Očka pa hokus pokus in že se prižigajo kresovi na hribih tja proti hrvaški strani,

že jezdiijo Turki v divjem diru po dolini, mi smo pa junaki, ker je obzidje okrog Lovrenca trdno – da o Lovrencu samem niti ne govorimo – pa ker Turkov tako ne bo sem visoko na Goro... Aha, se že vračajo, še ene same izpraznjene konzerve nam ni bilo treba vreči nanje po strmini – še sreča, ker vemo, da se to ne spodobi. Vračajo se, vse črno jih je po dolini... ne, ne vse črno: vse zeleno! Ob tem času je tako lepo gledati v dolino, ko pljuska v njej zelenje in je komaj že zapljusnilo prve obronke.

Treba je oznaniti, da je turška nevarnost mimo. S pestmi bijemo po vseh treh zvo-
neh, zmeraj lepše melodije si izmišljamo, da se za silo še s ptiči pobiramo.

Kukavica. Obrnem žepe: no, obogateli tudi letos ne bomo, a za v nahrbtnike se bo še zmeraj nabralo.

Sonce pa zdaj je, kratkomalo JE, tudi brez Župančiča.

Kakšen galop dol proti dolini! Zdaj šele vidiš, kako strmo je pravzaprav, zdaj šele čutiš, da so noge še pomladansko trde, a resje nebeško mehko in stopinji dobro dé. Vse kaže, da bova z Mico že kmalu težko dohajala svoj naraščaj.

Bumf! Vsa družina na eni klopi, Blagajevina pod nami in že spet: ta cvetoči zeleni raj, ta cvetoča zelena zavist...

Zeleno

Za Janče (Jančje) nič ne piše, da so gora, a za nas bodo kar pravšne. Tudi nam vremenarji nič ne obljublajo, da nas ne bo pralo, a to še ne pomeni, da bomo res mokri. V dolini zdaj vse cvete: jablane cveto, hruške cveto, breskve cveto, slive in češnje... stare češnje so kar preobložene s cvetjem, pa jim vsaka sapica prav pride, da pošiljajo dišeči sneg pošev proti zemlji.

Potok je zadovoljen s seboj, čuti se močnega.

Kar moramo višinskih metrov pospraviti od Laz do cilja, so kar tu v začetku pogumno naloženi. Glej, v teh nekaj bore dneh so bukvam vse zavore popustile. Zamudili smo tisti skrivnostni, tesnobno veličastni trenutek porajanja, zamudili tudi tisto, ko je gozd zelen pajčolan, da lahko gledaš in misliš skozenj. Zdaj je bukovo zelenje že gosta zavesa od vrha do tal, kamor se obrneš, je krog in krog tebe.

Borovnice zelené, prav tako zelenje kot bukve. Toda borovnice so zdaj šele začetek, šele obljuba, in obljublajo veliko. Tale grm bo moj, ko dozori.

Nas že ogleduje, Miklavž, z onstran Save. In Janče pred nami. Marijini srajčki se reče uradno vetrnica, smo sklenili. Na grebenu, pri tistih, ki imajo mlade kužke, pogorel kozolec in revmatično kuro (zaradi revme prekoraca vse svoje življenje stegnjena kot gos pred naskokom), se je domači fantič opotekal s samokolnico in takole zavrnil mater: »Kar pustite, bom že sam podelal.« Zapomni si to, sine!

Sava se vije srebrno lepo, nič še ne sluti, kako jo bodo za onimile ovinki oskrunili. Gričevje je temno, resnobno, z belimi packami razcvetenih dreves, zato, ker je tudi na nebu tako: temno, resnobno, z belimi kodri oblačkov tu in tam, ki so bolj dobre volje. Vidiš, vsega pa tudi še ni utegnila vesna v teh dneh: sosednji greben je še vedno eno samo rjavo-vijoličasto čakanje. Vijoličasta pa je barva otožnosti.

Kdo gre z menoj divjo hojo do vrha? Najprej sine in Mojca. Potem postane Mojca cvetoči grmič ob poti in sva le še dva. Potem postane še sine partizanska zaseda ob poti – in sem sam. Kako prijetno bije srce, kako junaško mi kri pritiska v glavo in kako se mi grlo suši! Le točite, znojnice, saj tole je vam namenjeno (pa moji samozavesti).

Macesnov pod vrhom so sami drobni mlečno zeleni čopiči. Cerkvica po starem pre-
tirava s svojim portalom. Pri domu si nekaj planincev domišlja, da se sončijo.

Dramatično, kaj vse je bilo v slabe pol ure, ko sem strmел po našem svetu: Grin-
tovec in Planjava sta spustila vsak svojo mrko voljo v zrak, kot dva siva cepelina
sta se dvignili med tolste modrikaste zaloge oblakov. Triglav se ni hotel sleči do
kraja, Karavanke so kar odskakovale vse bele od temnega ozadja, nad Storžičem

je bilo nebo karirasto. Kolona znancev od Čemšeniške do Kala se razkazuje zadovoljna, da se ji ni treba vtikati v težave velikih. Ljubljana je pa čakala, da se izpolni mračna napoved še bolj mračne Šmarne gore. In je čakala: nebo je s sivo slonovsko nogo stopilo nanjo, prav med Šmarno goro in grajskim hribom. To mu je menda dobro delo, pa se je malo olajšalo. Čez pol ure je nekaj od tega olajšanja poškrabljal tudi na okna doma. Toda tedaj je med rebri neba nekaj žarkov že našlo pot, da so se posprehodili po robovih barjanske ravnice.

Ne verjamem, da je Miklavž, tisti z one strani, kaj vedel o vsem tem; on je sijal svojo sveto preproščino, svojo pomladansko nedeljo še potem, ko smo jo ubirali proti Jevnici in od samega preobilja bréz ves čas po malem godli: Lepa mare kolo vodi... So že medeni časi: čmrlj leta nizko, komaj prevaža svoj ognjeni zadek.

Obiskali smo ju spotoma. On s svojimi sedeminosemdesetimi, s palico v zmaličenih ročicah, s klobukom nad spokojnimi očmi sedi za mizo pod bogcem, ona, vsa mlada, šele pri sedeminsedemdesetih, pa pri peči. Z njim je na kratko tako, da ga je v prvih letih enkrat oče nažgal, pa ga je stisnilo božje in odtlej, tako pove, ni za rabo. Tako hodi ona k maši za oba, no, pa tudi sicer... Ta »sicer«: šest otrok sta poslala dolini. Izpod tega krova brez dimnika, s tega klanca brez milosti. Onadva sta pa tu zadovoljna – in zanju šteje le to.

Nekaj je v tej hiši, kar sveti vzvišeno ves čas in v čemer je vsa skrivnost: njen zlati poročni prstan.

Pod križem ob poti bevška kužek: kaj že greste?

Bolj ko se spuščamo, bolj magična je zelena moč doline. Lepo si je Sava postlala!

Za štirinajsto

Vso pot do Pake – zastave, zastave, oefi – smo prepevali partizanske. Nesreča, da si moram tu in tam že z la la pomagati, in nesreča, da mala nekaterih še sploh ne znata. No, prav, naučili smo se tisto: kovači smo...

Kaj pomnim o Kozjaku? Nekoč sva s Poldijem stikala po njem. »Mati, vode bi prosila, žeja je.« – »Vode pa nimamo, pubeci, če čete kisló mleko!« In drugič nekoč smo bili z očkom, spominjam se le, kako smo z vrhov otožno gledali proti Dobrni, kjer so nam takrat adaptirali tri vogle našega štajerskega domka... Ne, ne bom si oprtoval spominov. Le na fante iz štirinajste bom mislil. Danes je tak dan.

Pot v belo kožo hriba vklesana. Bela rebra zemlje z bujnimi zavihki resja, zelene krošnje borov – klasičen recept za klasično lepoto. Neklasično pa je, kako je cesta, ki naj seveda živi, razparala pobočje, kot bi kdo z nožem v prsi rezal, prek in prek. Ne bodo si kmalu opomogle prsi. A opomogli si bodo kmetje tam gori in tam okrog, zato pravim, naj živi! Opomogel si bo tale z domkom v predpasniku gozdov, tale, ki zdaj za novo hišo stare fižolovke zabada v hrib. Pa še tisti, kdor si je tamle na vrhu postavil hišico, kot bi hotel prav s Paškega Kozjaka zagospodariti vsemu svetu, tudi ta si bo, revček, opomogel.

Da, da, tudi bukve so take in take, ene se že kar penijo od zelenja, drugim se še sanja ne, kako na primer nas že pomlad razganja. Znamo hoditi tudi po potoku, s kamna na kamen, si iz drobnih curkov čarati velike slape, iz šepetov mogočne šume, skratka, znamo se iti ptičke pastiričke!

Prav, da je pot zavijugala na jaso: temno zeleno žilo ima, v njej je pa potoček skrit, in sijočo kronico kalužnic ima tudi in vse polno zelenih bodalc iz zemlje rije, kmalu bo poplava tistih čudnih belih rožic, z nedolžnim cvetom in s smradom po česnu; in še ima ta jasa vsak dan (ali skoraj vsak dan) svež pogled na Uršljo goro in na Peco! Skratka, jasa in pol. Tu si napravimo žrtvenik in darujemo bogovom lakote dimno in mesno darilo.

Prav. Kajti zgoraj nas nemudoma zlasa veter, da piha skozi ušesa, nas našene v dom in nas prikrajša za dve uri zraka. Za plačilo pa vsaj lepo pomete po nebu in po zemlji, da je potem pogled z vrha prav pomladansko svež in bister.

Kje si pa ti, očka, kje si pa ti?

S sinom sva skozi visoko okno kradla poglede v cerkev in trla tišino v nji. Potem smo nabrali nekaj belega cvetja. In smo ob plošči, ki spomni na vojne dni, zapeli: tam v gozdu ob tabornem ognju.

Ne, ni od muh, da imajo tu gori, človek bi rekel – v divjini, vseh osem razredov osnovne šole. Pa tudi ni od muh vzdržati vseh osem let, če si na primer tamle proti Vitanju nekje doma in če je vsako leto tudi zima...

Povratak v znamenju regrata. Toliko ga je ob cesti, pa takega, da se mu ne ubra- niš. Moja mamica še prav posebno ne.

Križ-kraž: visoko na nebu sta dve letali križali svoja pota. Čez ves dan, čez ves svet beli, oblačkasti križ-kraž. Kako vzvišeno vendar!

Grčava tepka je kot kakšna grbasta vdova, ki se na stara leta spet odpravlja pred oltar, pa se ti vsa zahomata v belo, ko da je še devička.

Jurišššš! Skotalili smo se po hribu kot kamen (mi, kar nas je mladih) in se prikotalili naravnost v Pako. V njej smo si zmagoslavno shladili noge in postavili potem parti- zansko zasedo onim, ki so zaostali. Živela OF!

Figó pa tak prvi maj

Na prvomajsko soboto smo pokopali misli na Boč, v nedeljo nam je utonila tradi- cionalna Konjiška gora. V ponedeljek smo v Želimljem »vstopili« naravnost v de- ževno vremensko napoved, naravnost na megleni, mokri Kurešček. Ko smo zastavili, nam je vsem odleglo: *alea iacta est*, zdaj nas dež ne bo več motil.

To je bil dan žabic in žab, dan močeradov – sijali so namesto sonca –, dan polžev hiškarjev in polžev lazarjev... ko bomo dodobra premočeni, bomo tudi mi sodili v to družčino.

Sekira udari, drevo zatarna, zavzdihne globoko, pade in – smrt. Smrt postavi zelen obok čez našo pot.

Tarzane se gremo, na velikanskem srobotu, prav do vrha smreke se je prirnil. Izkaže se, da spet ni tako enostavno biti Tarzan. Sine si zapreže srobot in bo privlekel ta svoj desetmetrski rep na vrh, ali ga pa tudi sam ne bo dosegel!

Borov gozd se malo razpre – bori so individualisti – in spomni, kako megleni so časi. Vem, sčasoma se bo treba odreči utvari, da je tam zgoraj še kaj sonca za nas. Potok pa spodaj prav bistro šumi, med resjem še tu in tam rdeče zaplameni, med borovci so stotine pajčevin nanizale milijarde prav drobnih drobcenih vodnih biserov in na vsaki igli borovca se pobalinsko ziblje kaplja in se igra s svojim življenjem. Borovci so zdaj zeleni svečniki z rjavimi svečami.

Po travnikih okrog Osolnika veselo cveto kukavice. Saj res: ondan smo jo pa videli, kukavico skrivačko. Razganjalo jo je, pa se je spozabila, preletela je travnik, koša- tila se z repom in kar med letom divje kukala. To je, bi rekel, skoraj tako, kot če bi na ruševca naletel.

Jaz pa, ne bodi me sram, iz te vasi ne vem ne kod ne kam. Potrkam. Dober dan! Nič. Še potrkam na kuhinjska vrata, pa vstopim. Toplota buhne vame. Pod oknom otreša tranzistor tiste poskočne, o katerih naši ubogi ljudje že skoraj menijo, da so naše domače, za velikim štedilnikom (za svinje, za kure, pa še za nas!) pa ždi maj- hen, nebogljen čukec – stara mama. Ne bom pozabil, kako se je trikrat uporno odgnala od stola, ko se je odločila vstati. Pomagati se pa ne sme: »O, saj bo šlo. Bo že šlo.«

Zares hvala, mama!

Megla se je najprej gostila, potem je začela puščati in še potem... še potem je seveda temeljito deževalo.

(Kje si, otožno lepo Barje, kje si, militarizirani sosed Krim, kje si, ljubljanski Grad, koklja nad piščeti, ki so že zdavnaj prerasla materino perut, in kje si kita Savinčank, ti edini neizpodbitni dokaz, da je Ljubljana zares bela? No, takle razgled po spo- minu je pa tudi nekaj posebnega.)

Obiskali smo partizansko grobišče pod cerkvico. Res da je prvi maj, toda vsi naši prazniki so tako neizprosno in tako zveličavno povezani s partizanskimi grobovi. Šele prav pod dnom je dan majčkeno priprl eno oko. Dolinica za Želimpljem, kot da jo je zelen dež namakal. Bela cesta uglajena se vijuga po nji. Nekdo koraka po cesti. Sam. Gozdovi z obeh strani štejejo njegove korake. Tako je, ko da je čas zastal.

Mokri. Razposajeni. Zadovoljni z vsem, kar je bilo in kakor je bilo.

P. S. To bo hud moj dobroznanec Marko, ko še kar brundam svoj na planincih, namesto da bi po njegovem svetu in zgledu zaoril NAPREJZASTAVASLAVE!

NEVIHTA

MARIJAN KRISELJ

Pravijo, če imaš rad naravo, si boljši; če ljubiš živali, da nisi hudoben; če ti je všeč samota, romantika, da znaš ceniti lepote življenja...

Tako pravijo.

In mnogi zato tudi iščejo tako okolje, mnogi se zato trudijo, da bi ljubili; in mnogi posedajo v samoti narave, da bi si tako mogli dopovedati, koliko jim je do lepote življenja...

Naj bo to res ali ne, vseeno je ta vez, ki nam jo ponuja narava, taka, da ne moremo brez nje.

Skrivnostna je, neznana, neoprijemljiva.

Samo slutimo jo in vemo, da smo z njo povezani z vsem, kar je v naravi neznanega. In tako tavamo, iščemo, da bi to neznano spoznali...

Pa bomo razvozlati kdaj ta voz, ki nas veže s tem hotenjem, s tem našim praskanjem?

Ne verjamem. Ne verjamem zato, ker verjamem v neskončnost.

Na svojih samotnih poteh o teh rečeh večkrat razmišljam.

Razmišljal bi o tem tudi tisti dan v avgustu leta 1962, ko sem šel s prijateljem Marijanom, skladateljem, na Kalški Greben. Če tedaj ne bi bilo takega vremena, potuhnjenega, zahrbtnega... Če se tedaj ne bi pripravljalo na nevihto...

Res, dan je bil tak, da sem si skoraj rekel: fant, ne sili gor. Kaj bi silil v meglo. Nevihta bo...

Nevihte pa se bojiš, saj veš...

Tistikrat pa me je razsodnost, rekel bi, zapustila. Ne vem, kaj se je tedaj v meni dogajalo, pa sem rekel – greva!

Marijan me je ubogal, verjel je mojim planinskim izkušnjam. Zaupal mi je. Pa sva šla.

Do Krvavca z žičnico, naprej pa peš. Tako kot to delajo drugi. Pod Velikim Zvohom sva zavila na levo. Vlekla naju je planina s toplim, pravkar pomolženim mlekom. Nebo je negibno viselo nad nama. Sivo, nemo, potuhnjeno.

To tišino so motili le kravji zvonci, ki so se oglašali tam doli pod nama. Nisva dosti govorila, če pa sva, sva se pogovarjala o oblakih... In o smislu najine poti.

Pojdiva do konca, vreme visi, nevihte ne bo. To je bila pika za tisti dan.

Planšarska kočica se je kmalu pokazala izza bujnega cretja. Kadilo se je iz nje. Pasji lajež je naznanil, da naju bo zdaj zdaj sprejel planšar in nama bo ponudil skodelo mleka...

Planšarica, temna in visoka ženska nama je ponudila mleka. Pijta, je dejala. Tam doli v mestu nimate takega. Popila sva toplo mleko. V dolgih požirkih ga je srkal Marijan. Požrešno sem izpraznil skodelo tudi jaz.

Bo, ne bo ... sem pogledal po vremenu. Kdo bi vedel. Gora pa vreme, večna uganka. Prida ne bo. Krave se obirajo. Je dejala planšarica.

Gresta gor, na greben?

Bi šla.

Hja ...

Bova že ... sem ji prerezal prav gotovo bolj dognano, a še neizrečeno misel. Poslovala sva se. Za nama je ostal pasji lajež, pa kravje pozvanjanje. Kot da bi se nama rogalo.

Z menoj je šel planšaričin »hja«.

Ta njen »hja« se je razlegal po vsem Grebenu in mi ni dal miru. Ta njen »hja« se je začel mešati tudi s prvimi kapljami, ki so naju ujele pod vrhom Grebena.

Greva naprej?

Če jo stisneva, bova v uri in pol v Cojzovi, sem lagal.

Čisto pod vrhom naju je pričakal še veter s sodro. Kot da naju bi hotel zavrniti. Pojdita nazaj, pot je lahka. Brž bosta do planšarije. Sodra naznanja nevihta. Nevihta, stresel sem se. Od strahu sem se stresel in nehote pospešil korak. Naj zaupam ta strah prijatelju?

Ne, za nič na svetu ne.

Kam hitiš, ne dohajam te, je zaklical za menoj.

Zdrzil sem se.

Pa ja, kam se nama mudi. Tole ni nič. Greben je vedno poln sodre, sem lagal. Do pravega dežja je še daleč. Tu je vrh in potlej ni daleč do koč. Ni daleč do koč? Dobro uro in pol je po bližnjici ... Poldrugo uro pa je v takem vremenu dovolj, da se vreme večkrat spremeni. Na dobro ali na slabo.

Danes je bilo na vrsti ono, drugo. Zaslutil sem bil to, ko sva bila na vrhu. Brnelo je okoli naju, lasje so nama stali pokonci, škatla z vpisno knjigo je šklepetala ... Vse se je mrlelo v nekakšni vijoličasti svetlobi.

Še drobna zrnca sodre, ki so se zbirala v kotanjah, so bila videti kot svetlomodri raztreseni molki ...

Tedaj je treščilo.

Zasvetila se je sivina in bila v trenutku razbeljena.

Začutil sem, kot da sem izgubil možgane. Glava se je nenadoma izpraznila. Klecnil sem na nahrbtnik. Videl nisem nič, le prijatelja, kako je skoraj brezbrizno gledal izza debele vpisne planinske knjige, ki jo je bil malo prej našel v šklepetajoči škatli, kamor je zdaj zapisoval svoje ime in svoje vtise ... Grom ga je bil komaj toliko vznemiril, da je pogledal po meni.

Zaupal je vame. Neskončno zaupal. Izkušenemu planincu.

Pojdiva, sem skušal izdavit v kar najbolj neprizadetem tonu. Pojdiva, tu ni varno, sem ponovil nestrpno. Treska.

No, pa pojdiva, je potrdil in brezbrizno zadel svoj nahrbtnik na rame.

Bo treskalo? je vprašal neprizadeto ...

Ah, ne, mislim, da ne ... sem želel verjeti.

Spustila sva se proti Cojzovi, po novi poti, po bližnjici. Hitel sem, da bi bil čimprej na varnem. Iz doline je začela kipeti megla.

Kmalu je postala gosta, mlečna. Neprodorna. Okolica je izginila za naju. Še svojega tovariša sem komaj slutil za seboj.

Nenadoma pa je pred nama zrasla kot iz tal visoka navpična stena. Na levi prepad, na desni prepad. Znašla sva se na sedlu, širokem komaj za dva ... Od tu je držala pot samo naprej, ne na desno, ne na levo. Ali pa nazaj.

Marijan je pogledal navpično steno, v kateri so bili zabiti klini in po njih se je vlekla v meglo debela jeklena vrvi.

Ne, ne grem naprej.

Moraš. Nimava druge izbire.

Ne morem, je komaj dahnil.

Strah ga je postalo. Neskončno strah. Stene, vrvi, ki se je izgubljala v neznano, klinov, mokrih, jeklenih ...

Poskusi, ni težko. Teh nekaj klinov in vrvi se pa ja ne boš bal. Saj skala ni visoka. Ko ne bi bilo megle, bi videl, da ne lažem.

Ne, nazaj greva.

Tri ure nazaj... V dežju, sodri in pred nevihto. Slutil sem jo v zraku. Cojzova kočica pa je za grebenom.

Ne, naprej morava, za vsako ceno, sem nenadoma postal oster. Poskusi, zmoget boš. Marijan je odložil nahrbtnik, kot da me ni slišal. Tedaj sem vedel, da ne bo poskusil. Spoznal sem, da se bova morala vrniti – v negotovost, še večjo, kot pa je pred nama...

Zameglilo se mi je. Strah pred nevihto me je premagal. Nisem več zdržal. Preveč je bilo to zame. Še enkrat sem zbral vse moči in zasmejal sem se slabotno...

Marijan je brez besed sedel na nahrbtnik.

Molk, za eno večnost dolg molk. In ta večnost je trajala vse dotlej, dokler ni zagrmelo.

Zabliskalo se je bilo tako močno, da še danes ne vem, kako sem si nadel nahrbtnik in kako sem zagledal Marijana, da pleza po tistih vrveh in klinih.

Rini, šlo bo, nič ni posebnega, sem v neverjetnem strahu in obenem veselju zaklical. In brž sem se pognal v steno za njim.

Kline sva si podajala do srede stene, za nama je bila že dolžina vrvi, ko Marijan nenadoma obstane.

Pogledal sem ga. Roka mu je drsela po vrvi.

Ne morem več.

Poskusi, skoraj sva že izplezala.

In je poskusil. Pohlevno, brez besed. Skušal se je potegniti z roko čez skalnato preveso... Roka mu je spet zdrsela po vrvi. Ni imel več moči. Spet je poskusil. Brez upno. Roka je drsela in ni imela moči.

Nazaj morava. Bitko v tej steni sva izgubila. Zapeklo me je pri srcu.

Vrniti se bova morala. Zbral sem svoje moči, kolikor sem jih še imel. Molče sem Marijanu ponudil roko in počasi sva sestopala. Previdno, klin za klinom, dokler nisva obstala na grušču...

Spet je zagrmelo. Nič več nisem slišal groma. Od nekod se je utrgal plaz kamenja. Pojdiva, poznam še eno pot do Cojzove. Daljša je, bova že prišla. Pojdiva iz tega kotla.

Odtlej se grmenje in treskanje ni več poleglo. Hodila sva med strelami kot med prijaznimi lampijončki in nič več se nisem bal tega božjega ognja. Mislil sem samo, kako Marijana čimprej pripeljati na varno.

Prigovarjal sem mu, govoril to in ono. Ustavljala sva se pogosto, klepetala o čisto nesmiselnih rečeh, le o gromu in strelah ne.

Sodra se je medtem spremenila v točo. Tolkla je po Grintovcu, kot da bi stresal iz velikanske vreče orehe po skalah.

Treskalo pa je vse dotlej, dokler nisva zagledala Cojzove kočice. Samotna, polna toplote in upanja.

Pa sva tu, sem dejal brezbrizno.

Ja, je rekel Marijan.

Poiskal je mojo roko in mi jo stisnil. Pogledal sem mu v obraz. Solze so mu tekle po licih...

Kako se je to zgodilo, da sem prav tedaj pomislil na njegovo suito o gorah... Zazvenela mi je v srcu in se z mogočnimi akordi izgubljala nekje v neprodorni neskončnosti. Zvoki so z vsem, kar sem tistega dne doživel, odmevali v meni še dolgo, dolgo.

SPOMINI NA DOLOMITE 1971

TINE MIHELIC

1. Pomladni obred

V aprilskem popoldnevu z Alijem telovadiva skozi Rumene zajedo. Nerodna in nevajena sva, a vendar srečna, da se lahko spet vzpenjava prek toplega, suhega skalovja. Prvo sončno plezanje po dolgih mesecih mraza je kot obred, kot posvetitev pomladi.

Nato si spet zaželim Dolomitov. Lanska neizpolnjena želja bo letošnji pomladni cilj. Med prijatelji napravim tolikšno reklamo, da se nas nabere za srednje veliko odpravo. Vtaborimo se med macesni za Cortino, v zvezdnato nebo pa bode ostra čer. Punta Fiames.

Zjutraj se napotimo proti nočni ostrici, ki je zdaj že vsa v soncu. Na njenem nabrušenem razu bomo našli vse, kar navdušuje plezalce v Dolomitih. Začetek pa ne spada zraven. Krušljiv je, neprijeten. Nato je kmalu bolje. Raz od blizu seveda izgubi nekoliko svoje ostrine, zaradi katere je pogled nanj iz doline tako vabljev. Med strmimi stopnjami nas vedno znova presenečajo udobne terasice in zračni pomolčki. Ogrevamo se. Vsak novi raztežaj preplezamo lažje od prejšnjega. Tudi mesto, kjer je v opisu govora o »prosto v zraku viseči nogi«, kar je povzročilo premnoga ugibanja, se izkaže za prav prijeten primerek dolomitskih poč. Nekaj časa plezamo točno po vzorni izpostavljenosti. Tu je najlepše. Nato se zagovzdimo v ozek kaminček...

Pod nami pa je na vso moč živahno. Tik pod steno je letališče, cesta in celo nogometno igrišče. Vse troje je obljudeno. Tam, v gozdičku poleg šotora pa se sonči ženski del naše odprave, ki se je pravkar vrnil s smuke pod Tofano. Tudi naše plezanje se izteka. Imenitni raztežaji prav po razu nas vodijo kvišku, niti metra ne plezamo po skrotju. Vrh je videti, kot da bi bil raz zgoraj odžagan.

Na njem smo! Z vetrovko pomahamo v dolino, kar je znamenje, da je treba spodaj pristaviti večerjo. Nato zdravimo dol.

Tudi naslednji dan nam mine ob plezanju. Tokrat nam sosednja Costa del Bartoldo postreže s smerjo, imenovano »via classica«, kar je zagotovilo za lepo plezanje.

In res najdemo lepe, lahke prehode. Tudi tu plezamo po odprti steni, le redki kamini nam skrivajo zeleno okolico.

Edino sestop je neprijeten. Ploščata, viseča polica, na njej pa pesek. Nič ne pomaga bolje kot »tagvišna noga«.

No, res je, turi sta spadali v fazo pomladnega ogrevanja in tudi gori bi marsikdo dokaj upravičeno prisodil status nekakšnega plezalnega vrtca. Toda plezanje je bilo točno tako, kakršnega smo si bili želeli. To pa tudi nekaj velja!

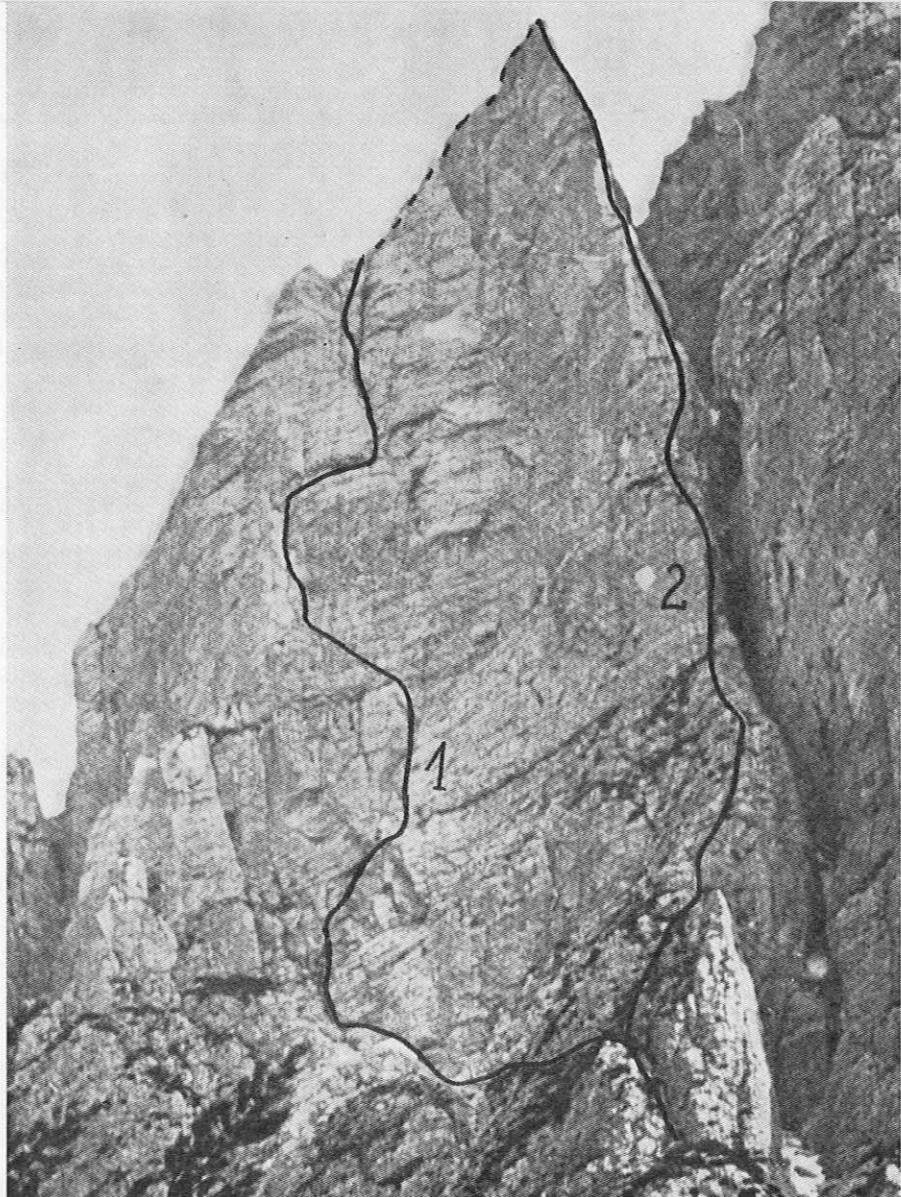
2. Cristallo

Monte Cristallo. Kolikokrat sem si ga ogledoval, velikana, ko sem potoval mimo njega k drugim veljakom Dolomitov. Celó taboril sem nekoč v čudoviti dolini Val Fondà in od tod strmel v njegove mogočne, z ledenimi žlebovi prekrižane severne stene. Obhodil sem ga od vseh strani, a mu vendar posvetil le drobec pozornosti. Nekega dne pa sem se pričel sramovati tako nespoštljivega odnosa do lepe gore. Torej, na Monte Cristallo!

V stenah je bojda najti šestero težavnostnih stopenj. Nekateri plezajo šestice, drugi dvojke. Kar se mene tiče, imam najraje vsakega po nekaj. Tako se tokrat z očetom napotiva na Monte Cristallo po dobri, stari via normale.

Veliki hotel na prelazu Tre Croci še dremlje, ko se pričneva vzpenjati v goro. Prostrane travnate strmali se višje spremenijo v melišča, ta pa kmalu v snežišča. Dolina

**Punta Fiames
z juga**
1. Dimajjeva
smer
2. JV Raz (V)
Foto
Tine Mihelič

se oži; ko se nama že dozdeva, da se bodo stranske stene strnile, se med njimi še vendarle najde prostora za ozko škrbino. V njej se odpre severno obzorje in zasveti led bližnjih tirolskih gora.

Polica, polna snega, naju popelje v levo, že sva sredi stene. Prvič je, da se vzpenjam na dolomitske gore po najlažji poti, pa mi je ta zaničevana via normale danes pravo odkritje. Saj vendar plezava po čudovitih skalah! Kamini, police, pragovi, vse je kot ustvarjeno za plezalca. Naravni prehodi imajo prvo besedo. Kaj zato, če je treba po policah obiti polovico gore, na vrh greva po najlažjem.

Počasi plezava, nikamor se ne mudi. Ravno v tem je mik današnje ture. Nobene živčnosti ni, hitenja in negotovosti, teh tako značilnih spremljevalcev na težkih turah. Med plezanjem se lahko posvetiva razgledom; koliko lepih gora naju obdaja!

Najlepše pa je na vrhu. Tu vzdrživa na polnem soncu in ob brezmejnih razgledih tri ure. Takega razkošja si že dolgo nisem privoščil. Iz težke stene prideš na vrh največkrat ob taki uri, da le gledaš, kako bi čimprej prišel v dolino. Vrh ti tedaj pomeni le težko pričakovani konec težav, ne pa tudi resnični vrhunec ture.

Sprva nas je tu gori toliko, da nimava kam sestiti. Pa se zaobljubiva, da bova sesto-

pila poslednja, tako užijeva zadnjo urico vrha v samoti. Le okoliške gore naju pozdravljajo, dobre znanke, prijazno se smehljajoč.

Drugo jutro se vzpenjava proti vrhu Velike Cine. Megle legajo na grebene, a še vedno prevladuje sonce. Pod prsi čutiva toploto skale, lahkotno, neobteženo se gibljeva po skalovju in uživava urice prave plezalske rekreacije.

Tudi danes nas je mnogo na gori, pa nič zato. Drugačni smo kot v dolini. Med seboj se pozdravimo in poklepeta kot stari znanci, v dolini se ne bi niti pogledali.

Sestopava. Plezava, kot da bi film zavrtel nazaj. Bližava se vznožju. Mehka melodija tedaj priplava okrog grebenov. Zagledava starejšega možaka; zamaknjen, negiben ždi v neki škrbini. Igra na flavto...

3. Poldrugi kilometer skale

Nekaj let je že, odkar je v meni vzniknila želja. Počasi se je razraščala in naposled dobila prav bolesterne dimenzije. Dozdevalo se mi je, da je vse moje hribolazenje brez pomena, dokler ne preplezam tiste stene. Lani sva poskusila z Alijem, pa naju gora sploh ni hotela sprejeti. Razočarana in mokra sva se vrnila. Potem sem vso zimo in pomlad vsaj dvakrat na dan strmel v podobo vitke gore, ki jo imam posneto v celoti. Monte Agner. Njene osebnostne podatke že dolgo poznam. Gora v južni verigi Pale, točno devet metrov višja od Triglava. Z juga lahko dostopna, nič posebnega. Toda na drugo stran pada v dolino San Lucano njena severna stena, ki je najvišja v Dolomitih. Opis obljublja lepo, a težko plezanje, dobro skalo, toda vmes tudi ruševje, trave. Vse drugo pove višina: 1600 metrov.

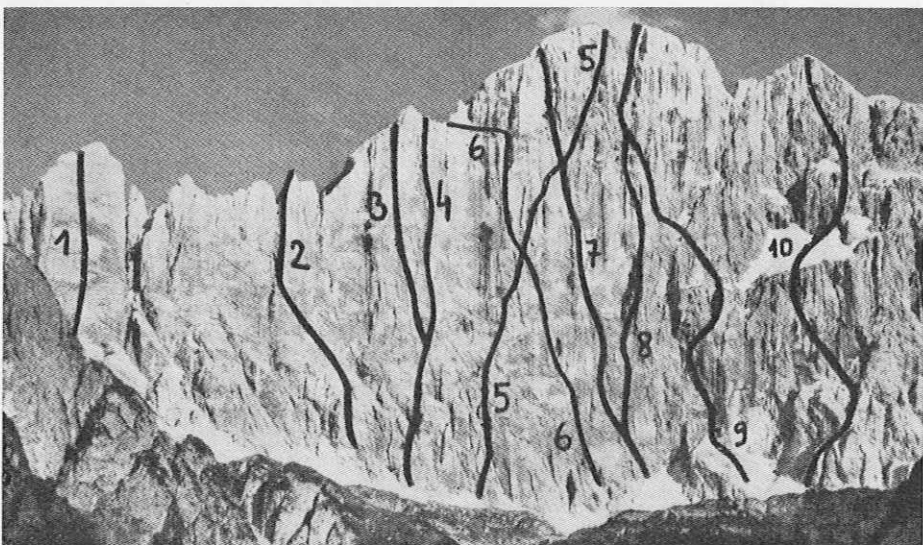
Ti suhi podatki so me zanimali le toliko, kolikor so bili potrebni za priprave. Sicer pa me je očarala podoba velike gore, njena klasična oblika, njen vitki raz, vzpenjač se iz srede gozdov. Čudovito logična pot drži po njem proti vrhu. Točno take vrste alpinizem mi je bil vedno najbolj pri srcu.

Letos sem se hotel za vsako ceno iznebiti tega kompleksa. Tudi Alija je Agner doobra omrežila, da se mi je pridružil kljub krepki angini. Tako je prišel tisti težko pričakovani dan, ko so bili naposled izpolnjeni vsi pogoji za turo: midva v dolini San Lucane, nahrbtnika na plečih (o, groza!), ura pol štirih, nad nama zvezde, sredi njih pa Monte Agner. Gremo!

SZ stena Civette

1. Torre di Valgrande, smer Carlesso-Menti, VI; 2. Pan di Zuchero, smer Tissi-Andrich-Rudatis, V+; 3. Punta Civetta, smer Andrich-Fae, VI; 4. Punta Civetta, smer Aste-Susatti, VI; 5. Civetta, smer Comici-Benedetti, VI; 6. Punta Tissi, smer Piuissi-Sorgato-Mazeaud, VI; 7. Punta Tissi, smer Philipp-Flamm, VI; 8. Civetta, »Smer prijatelj« , VI; (Messner...); 9. Civetta, smer Solleder-Lettenbauer, VI-; 10. Piccola Civetta: smer Haupt-Lömpel, V-

(Foto Riva)

Takole je poziral Ali
Foto Tine Mihelič

Znana stezica naju vodi skozi gozd. Nič kaj nisva razpoložena, sopeva in se obirava, da je že velik dan in prvo sonce, ko načneva stene. Spodnji del bi bil v vodiču videti nekako takole: z zelenega stojišča po zeleni počki na zeleno polico in prek zelenega previsa na zeleno stojišče, itd. Do vrha prve rušate glave plezava namesto predvidenih dveh ur kar krepko štiri. Težko! Toda ruševje skriva presenečenja. Izreden prizor: dva alpinista v polni bojni opremi sredi stene stikata po grmovju in zobljeta borovnice.

Zeleno-beli kontrasti le počasi bledijo. Težki raztežaji z varovališči med ruševjem, ostri grebenčki, zapletene police, taki so detajli te velikanske stene. Dimenzije so tolikšne, da je vsako ocenjevanje oddaljenosti nemogoče. Precej čez poldan je, ko slednjič zapustiva najvišji grmiček ruševja. Hitiva na vso moč, niti sekunda ne gre po zlu. Vse je usmerjeno izključno v napredovanje. Celo na fotografiranje pozabiva. Nato je nad nama le še skala. A tudi še dobra polovica raza, vključno z največjimi težavami. Lep kamin nama podari dvesto metrov višine brez ovinkov. Med krajšo ploho zavijeva nazaj na raz in po kdo ve koliko raztežajih doseževa vznožje zadnje, navpične stene. Okoli naju je čudna kuhinja oblakov, nad nama najtežji del smeri, ura pa pet popoldan. Kje bova prečepela to noč?

Čim višje! Že sva v previsih, redki klini nama kažejo pot. Prevladujejo počki, v njih pa pravi dolomitski prijemi. Če ne bi imela pod seboj za krepko Dolgo nemško steno, bi bila tod najbrž v devetih nebesih, tako pa naju včasih kar dobro daje. Štiri raztežaje opraviva do noči. Ta naju zaloti na slabem mestu. Nagnjena polička točno na razu. Klini pa dobro zapoje. Zjasni se, prižgejo se zvezde...

... Spiš? Ti? Ne, samo noge... Poglej navzdol! Luč. Krčma v dolini. Pivo, prosim, veliko!... Brrr, zapri že vendar bivak-vreče!...

Pa imava vendarle srečo. Najbrž sva med prvimi Srednjeevropejci, ki jih je 17. 8. 1971 obsijalo sonce. Lep dan je, le žeja, žeja... Vsi sosednji vrhovi so že globoko pod nama, ne more biti več daleč do vrha. Plezava. Raztežaj nad bivakom naju spravi v togoto najlepša polica v vsej steni. Ograjena s kamni, ravna, posuta s finim peskom...

Plezanje pa je tod zares lepo. Toda ni raztežaja, ki ne bi razpolagal z enim ali dvema previsoma. Geslo pa je vseskozi isto: skala, ne železo! Nenadoma minejo težave, napetost pade z naju. Toda pogled na vršno skrotje je uničujoč. Bova zmogla? Z muko preplezava dva raztežaja, tedaj pa... hej, kaj pa je to? Ne, saj ni mogoče... pa je! Voda! Pravcati potoček, pod skalo prha, ... nebesa.

Vse hudo je zdaj za nama, lahkotno odskakljava proti vrhu. Nato leževa na sončno ploščad najvišje točke in počneva točno to, o čemer sva sanjarila dva dni: nič. Toda poldrugi kilometer severnega raza Monte Agner je zdaj pod nama.

4. Civetta

V vznožju Monte Agner leži dolina San Lucano. Ta dolina je take narave, da bi človek v njej kar ostal ter pozabil na stene, kline in vrvi. Midva z Alijem se je dodobra naužijeva, na koncu pa se vendarle izkaže, da sva nepoboljšljiva: že se spravljava proti novi steni.

Od Monte Agner de Civette ni dalj kot od Storžiča do Kočne. Namesto Kokre je tod reka Cordevole, namesto Jezerskega Alleghe, namesto Češke kočice pa Rifugio Vazzoler, kjer še vedno kraljuje stari Armando.

Le kratek čas uživava mehko ležišče pod macesnom. Preostanek noči pa je že del ture. Ob sedmih vstopiva v severozahodno steno Civette. V Sollederja. In občutek? Kaj bi skrival: strah me je! Toda pod tako steno se tega ne sramujem.

Minilo je. Prepustiva se ritmu plezanja. Steno razdeliva na drobce. Važen je le ta raztežaj, ta detajl, ta prijem...

Sollederjeva smer je ena najstarejših šestic. Ima častitljivo rojstno letnico 1925. Toda smeri, kot je Solleder, kot je naša direktna v Špiku in njima podobne, bodo vedno mlade. Ta pota bodo navduševala vedno nove generacije alpinistov.

V spodnji polovici stene ni lahkega raztežaja. Težka, a čudovita mesta ostajajo pod nama. Klinov ni malo, a vedno znova so vmes dolgi presledki, kjer je treba trdo plezati. Pred nama sta dva švicarja. Prilepiva se jima za pete. Kar dobro gre.

Levo od naju poteka ekstremna Philippova smer. V njej opaziva dva plezalca. Dobre volje sta, veselo si žvižgata eno o rajnkem Martinu Keburu. Ta pa je na vsem svetu le ena! Izvajalec je hitro identificiran: prijatelj Peter Ščetinin je tam, kdo drug neki; s svojim nemškimi soplezalcem. Ta je pa dobra! Dolga leta se noben Slovenec ne izgubi v civettske stene, danes pa tak naval. Naključje je res zabavno, že drugič sva se s Petrom srečala na enak način sredi Dolomitov. Pristrčno poklepeta na razdaljo nekaj sto metrov, nato pa nadaljujemo vsak po svoji poti.

Skale ob robu velikega snežišča nama dovolijo nekaj raztežajev oddiha. Tu so razpita mesta, kjer ponavadi pada kamenje. Danes je vse mirno, a se vendar ne obirava. Približujeva se gornji grapi. Pod njo je še pet težavnih raztežajev, potem pa menda ne bo več hudega. Točno na sredi stene sva in možnost, da se ogneva bivaku, ni majhna. Toda švicarjema zmanjkuje sape. Vedno več je čakanja. O prehitvanju pa tod ni govora, pot je samo ena. Zajede in počasi se le počasi širijo. Preden bi zadevo lahko pričeli imenovati grapa, mine mnogo raztežajev. Pa tudi potem navkljub pričakovanju ni dosti lažje. Prično se kamini. Nezaupljivo se ozirava navzgor. Toda vse je tiho: zloglasni slap je popilo letošnje suho poletje.

Nad kaminom se končno ponudita dve možnosti. Švicarja k sreči izbereta težjo, midva pa zmagoslavno oddirjava mimo in že se vidiva v zavetišču Torrani tik pod vrhom Civette. Zdaj gre hitreje. Toda stena nama očitno ne namerava podariti niti metra. Težavni raztežaji se vrstijo brez prekinitve. Kamini so zdaj razvejani na vse strani, težko je najti pravega. Šele tu, v izstopnem delu, se prav zaveva velikosti stene.

Večeri se. Stena pa se še zadnjič postavi pokonci. Zadnji previs, zadnji klin, še zadnja tekma z uro in uhajajočim dnevom.

Vrh naju sprejme hladno. Mrak, veter, megla. Vendar ne zameriva gori. Usmiljena je bila z nama, ni naju odbila. Naklonila nama je enega tistih velikih dni, ki pomenijo vrhunce v življenju planinca.

5. Jesen

Sezona se izteka. Sneg že leži na severnih pobočjih, južne strani pa so še tople, vabljive...

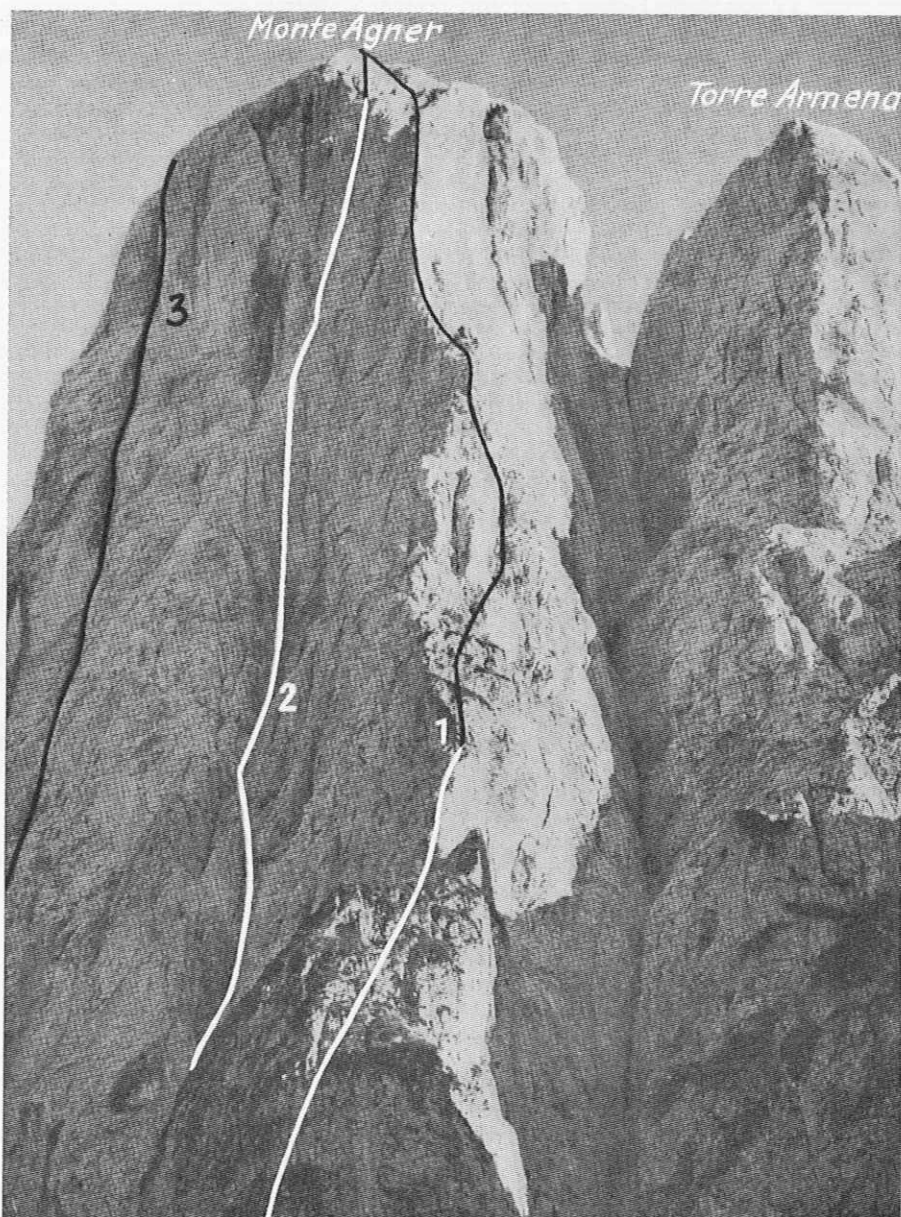
Lani sem spoznal enega prijetnih jesenskih kotičkov, dolino, polno sonca in macesnov, ostrih grebenov in mehkih livad. Val Montanaia!

Tudi letos sem njen gost. Z Gretico prideva ravno o pravem času in najdeva dolino vso v zlatem cvetju. Radostno pozdraviva Campanile, ta čudoviti obelisk, rastoč iz

srede mehkih livad. Tik za njim stoji na travnati planotici bivak. Kot naša Dvojka je, čepeč na razglednem gričku visoko pod vrhovi. Štirje veseli Furlani nama pod večer priredijo v njem prisrčen pevski koncert.

Zjutraj odideva na turo brez posebnih plezalskih ambicij. Južni greben Monfalcona di Montanaia naju ne zaposli toliko, da bi bila neobčutljiva za okolico. Tura je ena tistih, kjer je plezalski užitek odrinjen v drugi plan. Toliko bolj naju prevzame ono blede jesensko razpoloženje, ki vse preplavi z otožnostjo. Le kaj je v zraku, da so vsi grebeni videti kot kulise? Sonce kot da ne more prodreti skozi prt, ki prekriva umiranje narave.

Okoli naju pa brizga v zrak pravcati ognjemet rdečega skalovja. Kako filigranske oblike je narava razmetala tod okoli! Stolpi, za katere bi prisegel, da se bodo vsak hip zrušili, se sklanjajo nad najino pot. Toda gora ostane negibna, pa tudi midva

Monte Agner
od severa
1. Sev. raz (V+)
2. Sev. stena
(Jori) (V)
3. Sev. stena
(Messner) (V-VI)
Foto R. Löbl

se vključiva v molk jesenske narave. Brez težav se približujeva vrhu. Sonce je medtem popilo megleno morje, ki je dotlej negibno ždelo nad dolino. Srebrno se zasveti bleščeči trak rečice Cimoliane na dnu globoke soteske.

Trenutek, preden stopiva na vrh, se izza bližnjega stolpovja požene kvišku krdelo visokih gora. Z obrobnega razgledišča zdaj opazujeva parado dolomitskih velikanov. Vse zahodno obzorje zastira nepretrgan zid rdečega skalovja, pod njim pa se stiskajo v dolinah cadorska mesteca.

Vse letošnje in prejšnje znance spoznam med temi šopi vrhov. Tudi ostala množica gora me ne pusti neprizadetega. Koliko želja, koliko načrtov me veže na te preproste, mrtve tvorbe! Le kaj je v teh silnih gmotah skalovja, da nas je toliko, ki bi nam bilo brez njih življenje pusto?

OPOMBA: opisi se nanašajo na naslednje plezalne smeri:

JV raz Punte Fiames (smer Jori-Bröske, V, 400 m),

J stena Coste del Bartoldo (masiv Pomagagnon, »via classica«, smer Phillimore-Raynor-Dimai, III-IV, 500 m),

normalna pristopa na Monte Cristallo in Veliko Cino (Grohmann, II),

S raz Monte Agner (smer Gilberti-Soravito, V+, 1600 m),

SZ stena Civette (smer Solleder-Lettenbauer, VI-, 1100 m),

J greben Monfalcona di Montanaia (smer Saar-Glanvell, III, 400 m).

SPOMINSKA PLOŠČA V DOLOMITU BOVŠKEGA SVINJAKA

ING. STANKO DIMNIK

SPOMINI

*Herbarij je spominov za menoj,
Čim bolj beli na glavi sneg se let,
tem silneje želi srcé prav svež si cvet;
pa naj bo to vijolica pohlevna,
ponosen tulipan, al' vrtnica zahtevna,
nagelj rdeč in rožmarin dehteč —
avrikelj, encijan, planika bela,
marjetica, spominčica vesela.
Vsak cvet v starosti je kot žarek zlat,
bodreč, vesel pozdrav zelenih trat.
Je kakor stisk iskrenih, dobrih rok
je kot brezskrben, srebrn smeh otrok.
Saj nosi srcu, duši veder mir
dotlej, ko vsa se potopi v vsemir.*

Albina Kovač*

Jesen leta 1956 je že obarvala gozdove na Gorenjskem, toda onstran Julijcev, tam na sončnem Goriškem, je tedaj ostalo drevje še kar naprej zeleno kot v poletju; komaj kakšen kostanj je nalahno porumenel. Se pač pozna, da sega topli dih Jadrana navzgor po dolini Soče včasih celo prav do Bovškega.

Tedaj se je gospa Albina Kovač, upokojena učiteljica in priložnostna pesnica, povzpela čisto sama iz Bohinja čez Komno in Krn v Bovec. Pri starosti enainšestdesetih let je bil to izraz močne volje in poguma, nemara pa tudi nekoliko premajhne previdnosti, tembolj zato, ker je bila gospa močno naglušna.

* Bila je sestra Ivana Kovača, poleg Kunaverja glavnega pobudnika »Drena«, ki še živi v Gorici in še vedno planinari. Planinka in pesnica Albina Kovač je bila dobro poznana v Bovcu in ima še danes precej znancev, ki se je živo spominjajo.

Zapisal sem »priložnostna« pesnica. Tako pač, ker je večino svojih pesmi posvetila raznim obletnicam in slovesnostim znancev in prijateljev, manj pa drugi snovi. Vendar, bolj prav bi bil rekel: zmeraj, dan na dan, so se ji spletale misli v vezani besedi skozi njen predstavnj svet, da so nastajale melodične kitice, posvečene življenju gorskega sveta in prijateljskim srcem. To so bile pesmi, zapisane v preprosti metriki po tradiciji stoletja.

Zgodilo se je, prav po naključju, da mi je prišel v roke zvezek, to je del njenih pesmi in sem pozneje več zvedel tudi iz njenega življenja in predvsem o njenem zadnjem dnevu, ko se je povzpela na vrh Svinjaka pri Bovcu.

* * *

Potem, ko je prispela s Komne v Bovec, je nekaj dni tam počivala, končno pa se je odločila, da bo obiskala vsaj Svinjak (1637 m), ko je bil letni čas za vzpon na Rombon (2208 m) ali pa na Kanin (2507 m) res že pozen – a tudi zato, ker ni imela družbe.

Dne 29. septembra zjutraj je zato sama odšla proti Svinjaku, proti temu nenavadno lepemu razglednemu vrhu. Prav dobro ga vidimo že iz Bovca, rekel bi, da najlepše od tod, kjer gre cesta v Log in se potem od nje odcepi cesta v Trento. Ta se vije po valoviti ravnini do vasic Kal in Koritnica na vznožju Svinjaka, do kamor je iz Bovca okoli štiri kilometre.

Tako je stopala samotna popotnica tisto rano jutro ob robu asfalta skozi lahni jutranji somrak, ki jeseni dolgo tišči h tlom Bovškega kotla, to je h tlom, preveč skritim med gorami, da bi jih mogel glas zore doseči že zgodaj zjutraj, tako kot v ravninskem svetu. Čez čas se je zagledala v rahlo pritalno megličevje in skozenj iskala znanke po tratih in dobravah na obeh straneh ceste; iskala je skupine dreves in skal na njih, lešnikove grme in jerebrike, vse to pa je zaradi meglic le bolj čutila, kot gledala. Pač je videla zaostale poletne marjetice tik ob robu ceste, katerih beli cvetovi na dolgih stebeljih so omagovali pod težo kapljic tako, kot so se tudi travne bilke šibile pod roso. Pokonci je ostala samo še jesenska otožnost vijoličastih žafranov.

Sicer je naša popotnica dobro poznala okolico Bovca, ta naravni park in prvi muzej zgodovinskih spominov, kot Kluže in kraje »kjer so tonila mlada življenja, srca tako željna življenja!« (A. K. 1942). Pa tudi strme bregove Koritnice in nižje vzpetine je vse že nekajkrat obiskala, kajti že deset let je hodila v Bovec na letni oddih. Vskokrat si je želela, in od leta do leta ji je bolj in bolj raslo hrepenenje, da bi se povzpela še na Kanin, Rombon in Svinjak.

Ti spomini so ji zdaj, ko je stopala ob robu ceste, znova vžigali misli, prav tako kot deset let prej, takrat, ko je Bovcu naslovila kitico:

VERTIKALNI PROMET, TURIZEM IN VARSTVO NARAVE obravnava H. Weiss iz Chura (Les Alpes 1971/1) in odgovarja predvsem na vprašanja, zakaj ga turizem pospešuje, varstvo narave pa ga preganja. Brez lahkega dovoza ni prometa, brez vertikalnih prometnih naprav bi se danes sesulo skoraj 100% smučarije, z njo pa večinski del zimskega športa oz. zimske sezone. Vsi vemo, kaj bi to pomenilo za celo vrsto dejavnosti, za hotelsko industrijo in celo vrsto drugih industrij, obrti in trgovine. Turistično gospodarstvo v Alpah je od zimske sezone, torej od smučarije, tako odvisno, da senčnih strani vertikalnega prometa noče in ne sme videti. Varstvo narave pa je dolžno, da vertikalni promet analizira s stališča pokrajine. Njegove naprave so same na sebi viden in neuničljiv poseg v pokrajino. Vendar to ni glavni adut varstva narave proti »potegavščinam«. Vertikalni promet pomeni nekaj razvojni »piš«, ki ob njem navzgor »vleče« in ustvarja sekundarne nasledke. V začetku gre nalahno – kak vikend na robu gozda blizu zgornje ali spodnje postaje, ki »nič ne moti«, pomeni pa vzgon za ceno kmečke zemlje. Ta vzgon kmalu potem onemogoča smiselno izrabo zemlje in pravno varstvo pokrajine postane iluzija. Skoro okoli vseh turističnih centrov se v Švici razprodaja gradbeni prostor mimo vseh načrtov. Ljudje se razseljujejo in s tem onečiščajo zrak s pečmi in avtomobili, vodne izvire (namesto da bi gradili velike skupne čistilne naprave, rasto individualni porabniki vode), pleto se neracionalne prometne zveze, ne oblikujejo se naravne naselitvene življenjske enote in to že v zelo odročnih hribovskih področjih. Nobeden ne ve, kakšna nevarnost je v takem razvoju. Gotovo pa je, trdi švicarski strokovnjak, da tako nastajajoče aglomeracije ne omogočajo pravega življenja, terjajo pa infrastrukturo, ki je davki ne dohajajo, kakor kažejo finance marsikakšne občine (tudi pri nas so npr. mestne občine, ki imajo nesorazmerne komunalne stroške, ne ustavijo pa razpršene individualne gradnje). V nekaj letih so se cene zemljišč postototerile, sijajne možnosti za špekulante vseh kategorij! Kaj stanejo razlastitve za nujne naprave, kot so parkirišča, primaknitev smučarskih prog čim bližje centru itd., kaj stanejo urejene ceste, kanalizacija, vodo-

Povsod te spremljajo planinske trate,
na njih cvetice bele, pisane in zlate,
ob tratih, gorah »bistra hči planin« hiti,
ob njej pa spomeniki so iz težkih dni,
tu obelisk in grob, tam razvaline,
nad vsem tem zlato sonce in planine.

(A. K. 27. 6. 1949)

Z ovinkov ceste je popotnica zdaj pa zdaj zagledala neznansko velik zob, sivo senco, ki je izginjala v kopreni meglic, svojo veliko željo. Tedaj se je pričela mračna svetloba počasi umikati svetlemu dnevu in veselje, polno pričakovanja, ji je zaigralo v srcu, ko so pričeli prvi sončni žarki tipati k vrhovom in grebenom gorskega venca okrog Bovca. Bolj in bolj so špiki žareli, med njimi najbolj Svinjak, zažarel je kot železo v vignju, če ga razbeli kovač. Pri tem se mu je v mlečni svetlobi skozi dolinske meglice topila ostrina njegovih obrisov, da je bil videti kot svetnik, ožarjen z nebeškim sijem, v kakšni knjigi legend. Takega, v tej veličastni podobi, ga je popotnica še nekajkrat videla, kajpak, vsega skupaj samo nekaj minut – čimbolj pa je hitelo sonce naprej na svoji dnevni poti, čimbolj je nastajal svetli dan, tembolj mu je gineval svetniški sij in njegova podoba je postajala vsakdanja. Pribiti pa moram, da tudi vsakdanji Svinjak, gledan z bovške strani, poseka s svojo lepoto vse druge vrhove blizu in daleč. Kajpak, najlepši pa je vendarle prav takrat, ko ga pričnejo brvati žarki vzhajajočega ali pa zahajajočega sonca in posebno še, če ga pri tem gledamo skozi ozračje medlega meglene tančičja.

Toda vse drugačne vtise dobimo od tega vrha tedaj, če ga pogledamo z njegove južne strani ali pa iz doline Bavšice na severu. Kako sem bil razočaran, ko sem videl, da je od tod ta vrh čisto navadnih, vsakdanjih oblik! Še več. Od tod vidimo, da to ni niti gora zase, ampak je le zadnji vrh v gorski rajdi grebenov in vrhov s svojim najvišjim vrhom, Bavškim Grintavcem. Tedaj spoznamo, da je to zadnji vrh v gorski preponi, ki se začne blizu Kugyjevega spomenika v Trenti in teče v smeri proti zahodu, torej proti Bovcu. To prepono obdajata s severa dolini Bavšice in Zadnje Trente, z južne strani pa Trentska Soča.

Iz zamišljenosti je vzdramil našo popotnico pogled na staro vojaško pokopališče tam, kjer se cesta razcepi v Trento in proti Logu. Tik ob cesti omahuje med drevjem nekaj križev, takoj vidiš, da tam manjka skrbnih rok. Ob meji je grmovje in v njem ponekod bodeča žica – to boli. Videla je tudi odkrušen kos betona, morda od ograje, ki jo je strl čas. Na betonu je še mogla brati letnico 1915.

Leto 1915! Tisto usodno leto, ko je Italija spomladi napovedala takratni avstro-ogrski monarhiji vojno – in potem so na tem koščku zemlje tri leta pokopavali ugasla življenja vojakov iz obrambnih postojank med Rombonom in Krnom. In med temi žrtvami so bili predvsem Bosanci in Slovenci, ki so tista tri leta tam odbijali napade

vodi, kaj je z amortizacijo itd. (Mnogo takih vprašanj se je pri nas zavozlalo spričo naglega razvoja osnovnih kapacitet, brez sorazmerne infrastrukture!) Lzhod? Nujno je, da se za alpski prostor izdelajo regionalni koncepti in se pravno zavarujejo. Za »cone miru« naj se ne proglašajo samo težji gorski svet, ampak tudi lahko dostopni svet. V tem konceptu mora biti tudi zajamčen prostor, ki se ga tehnika ne sme dotakniti. To je *conditio sine qua non*...

PEŠ IZ AMERIKE V EVROPO je naslov opisa, ki ga je Wally Herbert iz Salisburija (Anglija) posvetil angleški transarktični ekspediciji 1968/69. Z mislijo, da bi prepotoval Artični ocean, se je avtor začel ukvarjati l. 1966. Menil je, da bi spričo moderne radijske zveze in asistence iz zraka to zmožni s štirimi možmi in eskimskimi pasjimi sanmi. Potem so minila štiri leta, preden se je lotil načrta, in še štiri, da je prišlo do štarta iz Point Barrowa na Alaski. Prejšnjo pomlad so trenirali na Grönlandiji, saj niso imeli nobenih izkušenj z vožnjo na takih saneh niti niso bili privajeni na surovo klimo, čeprav so trije imeli za seboj neko polarno življenje, neznane pa so jim bile velike ledene zapreke, tenki led in skrivne lomne linije. 21. febr. 1968 se je avantura začela: Prve tri tedne so potovali pri -22°C , nato pa jih je oviralo slabo vreme, morali so se zatekati k guménim čolnom in z njimi so prebrodarili do 40 m široke ledne zevi. Na dan so naredili 6 do 8 milj, tri tedne so porabili, da so spričo plovečega ledu našli spet pravi kurz. 4. julija so se ustavili in počivali, bilo je prijetno, mirno poletje. Jeseni so se odpravili dalje proti severu, ko si je Allan Gill ranil hrbtenico. K sreči niso bili še daleč od poletnega počivališča, prepeljali so ga tja v spalni vreči v čolnu, ki so ga pritrdili na sani. Nekaj dni nato je priletela Royal Canadian Air Force in prinesla živež, gorivo, pošto, opremo, celo sestavne dele za kočjo. To jih je nagnilo, da Allana Gilla niso poslali domov, čeprav je ekspedicijski komite v Londonu to zahteval. RCAF pa kljub številnim poskusom ni mogel pristati na improvizirani pisti. Allan Gill pa je bil spomladi spet na nogah.

italijanske vojske, da se niso Italijani razlili po vsej naši slovenski domovini. Samo pomislite: kakšne usodne posledice bi bilo to imelo za nas Slovence spričo italijanskega pohlepa po naši zemlji na Primorskem, na Kranjskem, v Istri in prav po vsej jadranski obali! In temu pohlepu so v Parizu in v Londonu¹ popuščali na naš račun, ne da bi nas bili o tem prej sploh kaj vprašali, ne da bi se brigali za našo več kot stoletno borbo za svobodo in pravice v nekdanji monarhiji. Ta nepričakovana krivica s strani antantnih sil je podžigala žilavi odpor Hrvatov, Srbov in Slovencev. Take misli so burile naši popotnici spomine daleč nazaj v čas, tedaj se je spomnila, kako usodno je bilo tisto leto 1915 tudi zanjo. Komaj leto dni prej je bila nastopila kot učiteljica-začetnica na znameniti Ciril-Metodovi šoli pri Sv. Jakobu v Trstu. Takrat je zrla pred seboj v samo zlato bodočnost. Tisti napad Italije leta 1915 pa je bil pričetek trpljenja slovenskega ljudstva od Istre do Bovca, ki je trajalo nad trideset let. Tudi učiteljica Albina je bila prizadeta, kmalu je morala zapustiti Trst in iti učiteljevat v Ubeljsko pod Nanosom. Že čez dve leti jo je ista vojna pregnala še dlje; preseliti se je morala v Ptuj. Tam se je lepo vživela, našla je srečo v vzgojitelstvu prav do tistih težkih dni leta 1941, ko je Hitler prinesel trpljenje Štajercem in Gorenjcem, jih takrat na tisoče in tisoče pregnal z rodni tal in je tedaj tudi njo izselil v Srbijo. Težko je z besedo izraziti vse to trpljenje. Mar je res zgolj naključje, da ga je gospa Albina izrazila sotrpinki takole:

Življenje čudno z nami se igra,
načrtov ne upošteva ne želja.
Nasilnih poravnay nešteto hoče,
ne zmeni se, če duša trpi in joče.
Nalije nam le redko kupo vina
brez trpkosti, brez solz in brez pelina.
A navzlic vsemu vendar je lepo,
uteho nudi zemlja in nebo –
priroda vsa je čudovita knjiga,
če prav jo bereš, gine tuga, briga.

(A. K. 25. 12. 1947)

* * *

Popotnica je prispela že blizu vasic dvojčic, ko jo je ustavil pogled z mostu v globoko korito, izdobljeno in izgledano v apnenčevi gmoti v tisočih let od snežniške Koritnice. Tesnec v skalovju, ura, ki so ji tisočletja minute! Gospa Albina je uživala

¹ Sonninin pakt v Londonu leta 1915, proti kateremu je že takrat odločno nasprotoval med drugimi predsednik Jugoslovanskega odbora v Londonu, dr. Ante Trumbić, ki je bil tudi sopodpisnik krfske deklaracije. Kot protest se je v Sloveniji pojavila majniška deklaracija 1917. Vsi protesti pa so bili zaman.

Raziskovalni načrt ekspedicije je obsegal najzanimivejši študij Arktike – geofizikalni in geološki. Zimo so izrabili za te študije in nabrali gradiva, ki ga v enem letu, tako pravi, avtor, ne bodo mogli ovrednotiti. Imeli so tudi mednarodno nalogo za raziskavo volnenih delovnih oblek. Na ekspediciji ne gre samo za to, da je človeku toplo, obleka mora biti tudi prijetna za kožo. »V volnenih kosih obleke smo lahko vzdržali temperaturo, ki je z drugimi materiali nismo mogli. Volna diha in pije znoj, se ne lepi na kožo in ni mokrotno hladna. Dva volnena jopiča in vetrovka iz volčje kože – je idealna obleka v arktični pokrajini.« Vsega primerjalnega programa IWS (Internat. Wolls-Secretariat) niso mogli izpolniti. Morali bi za nekatere teste bivati v nezakurjenem šotoru, dokler ne bi čutili, da jim roke in noge od mraza otrdevajo – šele potem bi naj dr. Hedges začel s svojimi merjenji. Avtor pravi: »Nismo imeli časa posedevati in nič delati.« Navadili so se od prvega dne vsi štirje, da je bilo dela za vsakogar vsak dan dovolj in preveč. Pozimi so četrtno časa porabili le za to, da si ohranijo življenje. Pet mesecev in pol je bilo sonce pod horizontom, vidnost je zdrknila na minimum. V takem so morali tabor zaradi nenadne razpoke seliti. Za tri milje selitve so porabili ves teden. Vsaka nova razpoka, ki bi zazevala bliže od 50 m, se jim je zdela nevarna. Sicer je pa dr. Fritz Koerner vsak dan s sanmi odhajal na ogleda, če pa je s svetil mesec, so šli s sanmi vsi štirje. Če je bil led zelo »aktiven«, so bili vsi na straži. Alarmni signal: sumljivi šumi v orjaških ledenih gradah.

23. febr. 1969 so se odločili, da gredo proti severnemu tečaju in nato proti Spitzbergom. Ko so pospravljali – hoteli so pripraviti zaboje, ki bi jih odneslo letalo z ledne postaje T₃ – je počil led tri metre od koč. Zmotil jih je pri zajtrku. V nekaj minutah se je led spet strnil in zgubal do pet metrov visok ledni greben. V naglici so natovorili sani, vpregli pse in odnesli peté prav v trenutku, ko so ledene koré zmečkale njihovo montažno koč. Predirjali so pet milj – v enem dnevu – naslednji dan pa jih je začel gristi mraz, –30° C, in trajal dva dolga tedna. Pri navigaciji jim je pomagalo opazovanje Venere.

čudovite oblike v skalovju sten in dna, strmela nad prekopicanjem valov čez skalne oblice.

Kako neblogljeno je človeško bitje s svojimi močmi, če ga primerjamo z velikanskimi silami narave, ko se je Koritnica prebijala skozi vznožne obronke Svinjaka. Na levem bregu je pustila samo tolíkšen del obronkov, da je ostalo komaj zadosti prostora za vasi Kal in Koritnica in za cesto pod njima. Na desnem bregu pa je pustila pretežni del, daleč vstran izraslih, poganjkov vznožja. To je razgiban svet gričkov in dolinic okrog Rábelnika (519 m),² najvišjega vrha med njimi.

Nad tem koščkom paradiža pa ždi temen oblak, ki trka na vest človeštva. Ta lepi svet je bil priča grdega zločina.

Ne mislim pri tem na tisto hudo trpljenje Bovčanov, ki so morali ob izbruhu vojne tam pustiti svoje domove in imetje, saj so jih kar na hitro izselili. Tudi ne mislim na tiste, ki so izgubili življenja v obrambnih jarkih, ki so tekli z Rombona čez Bovec, mimo Rabelnika in naprej proti Krnu. V mislih imam pomor množice italijanskih vojakov, tisočev mož, očetov in sinov, ob Soči pod Polovnikom s plini.

Italijanske vojska je pripravljala v jeseni 1917 veliko ofenzivo na Banjški planoti in drugo z Bovškega pri Javorščku. Zato so Italijani zbrali v kavernah v globelih in dolinicah ob Soči pod Polovnikom veliko svoje vojske. Italijanom je bilo najbrže poznano, da v ustroju avstro-ogrske vojske niso imeli priprav za nehumane plinske napade, in nemara je bil prav to vzrok, da so bili italijanski vojaki slabo opremljeni za obrambo proti plinskim napadom. Za vse to je zvedel nemški zaveznik monarhije, ki je tedaj ponudil avstrijskemu cesarju, da bi mu poslal v pomoč nekaj svojih oddelkov za napade s plini. Potem so Nemci namestili pod Rabelnikom veliko število minometalcev za mine s plini, pripeljali pa so tudi plinske granate za topove. V deževni noči dne 24. 11. 1917, ob štirih zjutraj, so začeli napad s plini. Žrtev plinov so postali tisoči Italijanov, zbranih pod Polovnikom, in prav tako italijanske posadke po gorskih višinah tam naokoli. To je vsa resnica o tako imenovanem »preboju pri Bovcu« ali »čudežu pri Kobaridu«.

Nekaj mesecev po tistem usodnem napadu s plini je bila vojaška edinica, ki sem ji pripadal, premeščena na italijansko bojišče in tam sem spoznal starega reaktiviranega avstrijskega oficirja, Nemca z Dunaja, ki je na Bovškem odstranjeval posledice takratnega zaplinitja s svojimi starimi črnovojniki. Čeprav je bil zaveden avstrijski patriot, je povedal takole: »Videl sem dosti mrtvih, padlih v vojni. Vendar pogled na tiste žrtve plina z zverženimi krvavimi obrazi in skrivljenimi udi, kar je izdajalo počasno,

² Avstro-ogrski vojaški zemljevidi (špecialke) pišejo »Raveljnik« in po njih vsi naši zemljevidi. Domačini iz vasic Kal in Koritnica so mi rekli, da nihče od domačinov ne pravi »Ravelnik«, marveč samo »Rábeljnik«. To soglaša tudi z dejstvom, da zemljep. imen iz osnove »Ravel-« sploh nimamo. Nahajamo pa »Rabelj« nad Bovcem onstran meje, »Rabelj« pri Prijepolju v ožji Srbiji, »Rabelja vas« pri Ptujju, po Koroškem itd.

»Arktični svet je čudovit v svojih barvah. Rožnati sij lebdi nad snegom, ledene koré pa žare v škrlatni barvi. Pri -45°C se sapa, ki jo izdihavajo psi, v mirni atmosferi strdi in obstane kot vidno znamenje, kje se je premikala naša karavana. Večkrat so morali na saneh kaj popraviti, kakor so jih naučili Eskimi. Toda pri -42°C je brez rokavic nemogoče kaj narediti. Zdržiš le minuto. V rokavicah pa tudi ni lahko.«

Ko se je sonce vrnilo na tečaj, je bila navigacija lažja, na dan so naredili tudi 24 milj, če so gnali pse po 12 ur na dan. Kaj ta živalca zmore! Pustili so za seboj pas »Pacific Gyrál« in prišli v transpolarni tok. 16 milj od severnega tečaja na 89. vzporedniku so imeli idealne razmere. Na vse strani neba — en sam jug. Cel dan so zapravili za to, da so ugotovili: »Zares smo na severnem tečaju.« »Presenečalo nas je, koliko dela je bilo treba, da smo zanesljivo ugotovili svoj položaj.«

»Severni tečaj! Eno največjih doživetij na vsej ekspediciji. Prišli smo nanj po najdaljši osi, prvi po tej varianti. Imeli smo tudi tri tedne zamude, do Spitzbergov pa je bilo še 500 milj (1111 km).« Herbert je odločil, da se bodo držali 30. poldnevnik, ker bi tu lahko sprejemali satelitska poročila iz Washingtona. V tej smeri letijo tudi ameriški meteorološki avioni, za nas torej še akustična kontrola. Led je bil lahek, tako da so zamudo »pospravljali«. Srečali so nekaj polarnih medvedov, morskih levov in na en sam dan 47 različnih ptic. Razlagali so si to s tem, da je celina blizu. Ko so naleteli na snežne zamete, so po dolgem času na nebu zagledali tudi — po enem letu — prve kumule. Do kopnega je bilo še osem dni, čeprav so rob kopnine že videli s prostim očesom. Led je poskrbel za vse težave. 500 m pred kopnim še niso vedeli, kako bodo težavam kos. Dr. Hedges in dr. Koerner sta prišla celo na 50 m in ugotovila, da kopno ovija tajajoči se led s tokom km na uro. Po 6000 km dolgi poti je za izkrcanje prav slabo kazalo, čeprav je manjkalo le 50 m. Končno so se lednega toka rešili in se ustavili dva km pred skalnatim otočkom, za katerega so kasneje ugotovili, da je Small Blackboard Island. Dr. Hedges in Gill sta otoček nekako dosegla, vendar sta morala zaradi spreminljivih lednih razmer naglo nazaj,

trpeče umiranje, je bil grozen. Imam tri sinove na italijanskem bojišču in zdaj me preganja misel: Kaj pa če bodo tudi Italijani začeli napadati s plini, kaj, če bodo postali moji sinovi žrtve plinov?»

* * *

Leta 1909 sem bil še dijak, takrat sem prvič potoval po Zgornjem Posočju. Poezija tamkajšnjih trgov in vasi z nenavadno lepo arhitekturo s samoniklimi prijemi ljudske umetnosti, s svojiskim načinom snovanja in gradnje, v kateri je prevladovala žlahtnost kamna, čistiljivost lesa in primorska streha iz opečnih žlebakov, vse to obdano z oleandri in drugim cvetjem, mi je napravilo takrat tako imeniten vtis, da mi je ostalo vse to za vedno živo v spominu. Škoda, da sta to lepoto precej močno prizadeli tako prva, kot tudi druga svetovna vojna.

Vendar sem le pričakoval, da bom v Koritnici in Kalu še užival ostanke tiste žlahtne ljudske kulture. Nesrečni vasiči! V prvi svetovni vojni so ju porušile in požgale italijanske granate, v drugi pa sta zopet postali žrtvi plamenov. V sili, ko je povsod manjkalo gradiva in v naglici obnavljanja, niso pazili tudi na obraz vasic. Zato se je tam umaknila melodičnost kamna, lesa in kraških korcev prozi betona, pločevine in salonita. In, ko sem bil prvič v Koritnici, mi je bilo kar prav, da mi je bilo moč gledati čez slemena hiš na Čukljo in Rombon, namesto na žalost pod slemeni.

Stal sem tam, kjer so v vasi postavili hišice malo bolj razmaknjeno, da so dobili prostor za veliko betonsko korito. Vanj udarja curek iz vodovodne cevi in korito je vedno polno. Včasih je rabilo za napajanje goveda in drobnice, tedaj pa, ko sem bil tam, nisem opazil živine niti ne njenih sledov, kravčkov in bobkov. Le otroci so se igrali pri vodi in k nam je pristopila mlada gospodinja ter na naše vprašanje pokazala stezo skozi ozko ulico med hišami navkreber po travnatem pobočju proti vodovodnemu zbiralniku. Pri tem nam je rekla: »V dobri uri boste lahko na vrhu.« Najbrže so tako rekli tudi novinarju, ki je leto prej objavil članek o Bovcu in zapisal: »Vredno je stopiti na razgledni Svinjak, v dobri uri se lahko povzpnete nanj.«

In naša popotnica se je tudi tako ustavila pri tem koritu v vasi. Potem so ji pokazali prijazni domačini markirano pot navkreber mimo vodovodnega zbiralnika in pripomnili: »V dobri uri boste lahko na vrhu!«

Nemara je že tudi doma slišala od stanodajalke, da bo potrebovala z vznožja kakšno uro hoje do vrha Svinjaka. Po vsem tem je tedaj računala takole: »Zdaj je ura devet, ob enajsti uri bom na vrhu. In ker bo šlo navzdol hitreje, bom v najslabšem primeru že ob šestnajstih zopet v Bovcu!«

To pa je bil »račun brez krčmarja«, bil je zanjo usoden račun. Saj je višinska razlika med koto na mostu čez Koritnico in koto na razgledniku precej nad 1200 m, torej je to vzpon, za katerega je potrebno štiri ure normalne hoje. Pri mojem prvem vzponu

prinesla sta pa probno kamenino. Po načrtu bi moral ekspedicijo 11. junija 1969 na Spitzbergih prevzeti angleški ledomilec »Endurance«, ki dela sicer v Antarktiki kot merilna ladja. Ekspedicija naj bi se na severnovzhodni obali oskrbela iz depoja norveškega polarnega inštituta in odšla čez otok v Longyearbyen. Depo pa so razdejali beli medvedje in moštvo »Enduranca« je postajalo nepotrpežljivo. Do ladje smo imeli še 200 km. Ko smo prišli na 90 km, smo se dogovorili za zračni most. Kapitan »Enduranca« jim je poslal oba helikopterja. V 10 minutah sta prinesla vso ekspedicijo s 34 psi na krov ledolomilca (lomileda).

Šestnajst mesecev arktične samote je bilo za to zelo zanimivo angleško ekspedicijo preteklost. Ob njej nam prihaja na misel Ču-En-Lajeva ocena himalajskih ekspediciij: »Vsaka ekspedicija v himalajskih gorah je vojaškega značaja«. Avtor pa konča: »Menim, da je bila ta ekspedicija moj Everest. Lahko bi bil zadovoljen. Toda vem, da je še mnogo ciljev, ki jih velja doseči.«

MEDNARODNA HIMALAJSKA EKSPEDICIJA (IHE) je sredi februarja 1971 v Frankfurtu štartala ob slabih napovedih neprizadetih avgurov. Mnogi so izjavljali, da se bodo udeleženci sprli že na gori, ne šele po vrnitvi domov. In res je največja ekspedicija vseh časov dosegla tudi ta višek, da se je sprla mnogo prej kot vse druge. Vodja Dyhrenfurth, ameriški Švicar, ki živi v Salzburgu, je v IHE videl uresničitev famozne mednarodne naveze, o kateri je znal zelo lepo pisati Guido Tonella, simpatični ženevski časnikar, tudi naš dobri znanec s srečanji UIAA. »Vsi ljudje so enaki, alpinisti pa so še bolj enaki. Politiki Vzhoda in Zahoda se pripravajo, alpinisti pa ne.« Peter Baumgartner pravi v »Der Bergsteiger« 1971/7, da je bila Dyhrenfurthova internacionala zapisana smrti že zaradi svoje sestave. V njej so bili samo svetovni vrhovi alpinizma, izraziti individualisti. Nič ne pomaga klicati na pomoč »tovarištva«, kajti na tem »nivoju« v teh »vršičkih« je prišel do veljave »showsport«. Dva meseca po odhodu iz Evrope se je začela internacionala drobiti.

na Svinjak sem bil v spremstvu svojega zeta Marjana in njegovega prijatelja Bineta, torej dveh športnikov. Obadva skupaj nista imela takrat toliko let, ko sem jih imel jaz. Kajpada, oba sta gotovo hodila zaradi mene bolj zmerno, kot bi bila sicer stopila; vendar je meni kar lil znoj s čela, a tudi onadva nista ostala brez potnih srag. Potrebovali pa smo za sam vzpon nad tri ure. Za sestop skoraj prav toliko, ker je bila steza v pretežnem delu pokrita z listjem, ki je skrivalo razsuto kamenje in kotanje v skalnatih tleh.

* * *

Naša popotnica se je pričela vzpenjati navkreber in se tedaj ni še prav nič zavedala, kakšni nevarnosti se izpostavlja. Nemara dvajset minut dolgo pelje steza med skalami, med šopi trave in med posameznimi grmi; potem drži vseskoz do gozdne meje, to je do malo pod vrhom, markirana steza skozi gozd košatih krošenj, ki so posebno prvo uro hoje ponekod tako na gosto skupaj, da se komaj kje posreči tankim pramenom sonca prebiti se skoznje do gozdnih tal.

Zato mi je bilo kar prijetno, ko je še v spodnjem delu poti steza zavila močno v desno pobočje gore, torej na stran trentske Soče, in je tam postalo bolj svetlo, celo žarki sonca so se tu in tam poigrali po stezi. Tam je namreč steza peljala skoraj vodoravno po nadelani poti prek starega melišča; gruč tega melišča je sicer že siv od starosti, prijemljejo se ga lišaji in tu in tam so se vmes tudi naselile blazinice trave in grmičja. Z očmi sem navzgor stikal za podorom, izvirom tega starega melišča, toda zaman, zgoraj je že vse zaraslo grmovje in drevje. Na zdolnjem koncu je melišče, po večini, tudi zakrito z grmovjem in drevjem, ponekod pa je gladko odrezano s prepadi, najbrže s stenami hudourniških grap.

Prepadov ne manjka na pobočjih Svinjaka. To niso zgolj stene grap, temveč tudi stene ogromnih podorov dolomitnega apnenca, ki so se zrušili kdove kdaj. Saj že iz Bovca lahko vidimo velike svetle lise, visoke več sto metrov, na levi, to je na severni strani Svinjaka. Ko sem se lani, na najlepši sončni dan, potil po oplečju Svinjaka, me je po kaki poldrugi uri hoje steza privedla močno na levo, to je na severno stran pobočja. Mlado borovje je tam raslo ob obeh straneh steze in željno sem vdihaval eteričen vonj izhlapevajoče smole borovcev. Tedaj pa sem opazil, da se z leve strani steze tu in tam svetlika skozi igličevje. Prerinil sem se skozenj pet ali nekaj več metrov, na drugo, svetlo stran. Tedaj pa me je onstran na mah obilil mrzel srh po hrbtu, ko se mi je noga ustavila tik na robu globoke stene, ene tistih, ki so značilne za obličje Svinjaka. Ta srh je bil takoj bogato poplačan z razgledom v dolinsko veličastje Bavšice, na romantično trdnjavo Kluže, na špice in stene Loškega gorovja, te škrbinaste prepone proti Logu pod Predelom. Njej ob strani pa je obstal pogled na stolpih obeh Jerebic.

Toni Hiebeler, pisateljski »star«, glavni urednik »Alpinismusa«, glasila mednarodne naveze, je prvi zapustil torišče in izjavil, da z odhodom demonstrira sožalje ob smrti Indijca H. Bahugane. Teden za njim so prišli v Kathmandu Mazeaud, Mauri, Yvette in Michel Vaucher. To je bilo za 28 člansko navezo, ki je tedaj rila v novi sneg na Everestu, huda preizkušnja. Vodja Dyhrenfurth je četvorici v izjavi za tisk očital, da so šli v njegovo ekspedicijo samo zaradi osebne gloriifikacije. Čudna izjava! »Ali je Dyhrenfurth tako naiven ali pa je hotel speljati svetovno časopisje na napačno sled? Saj vendar vemo, zakaj alpinisti gredo na Kalvarijo Himalaje.« Pierre Mazeaud se je prav po galsko razsrdil in izjavil za tisk, da bo svojo alpinistično čast branil pred sodiščem.

Sceno IHE pa je odgrnila Vaucherova trditev, da so z njim in njegovimi tovariši ravnali kot z nosači. Vemo, kako je s tem. Kjer šerpe odnehajo, poprimemo za njihovo delo tudi sahibi. Baumgartner meni, da bi bil moral na to Vaucher pomisliti v Ženevi, ko je podpisal pogodbo z Dyhrenfurthom. 36 ton prateža, je imela s seboj IHE, kako naj ne bi prišlo do težav v organizaciji! Verjetno Vaucher s tem ni računal. Ko je prišla vrsta nanj, ga ni bilo na »odru« – kakor vse druge zvezde je bil med gledalci »na rampi« tudi on. Nacionalni očitki (Mauri in Vaucher sta očitala vodstvu, da imajo angleški udeleženci potuho) so storili svoje. Če tudi bi bili upravičeni, bi na IHE ničesar ne spremenili: 28 poprečnih, kondicijsko in značajsko prilagojenih mož bi imelo več upanja na uspeh kakor pa Dyhrenfurthov »star – ensemble«, zvezdniški zbor.

Ali je res IHE vidno znamenje, da je konec dobrega klasičnega ekspedicionizma? Dyhrenfurthova ekspedicija ni bila raziskovalna niti amaterska. Spremenila se je v »predstavo«, v prireditve za zabavo publike. Ali ima Baumgartner prav, ko pravi, da bi država morala take ekspedicije obdavčiti? Vse kaže, da sladi resnico, ki jo neradi priznava.

Takih prepadnih sten, še več pa strmih grap, se skriva dosti v goščavi drevja in grmovja po pobočju, ponekod tudi prav blizu markirane steze. Sicer pa stopa noga varno po tej stezi, zdaj po razgaljenem razpokanem grintavcu, potem po trdnem apnencu, takoj nato po debelih plasteh podajne sprstenine sprhlega listja in dračja, drugod zopet med razsutimi kamni grušča, vse to je skoraj povsod zasuto z listjem. Tako spremlja markacija popotnika zdaj manj, potem bolj strmo, vendar stalno navzgor. Nekako tam, kjer smo se povzpeli že nad polovico višine hriba in kjer zavije steza vstran, drži vendarle nekaj korakov navzdol, tedaj zagledamo pred seboj veliko skalo. Razpokano, preraščeno s koreninami, z drobnimi cvetovi in bršljanom, na vrhu z grmičevjem. V sredini tega razpokanega, starega lica, naravnega spomenika, je pritrjen košček marmorja, plošča s skromnim napisom:

Albina Kovač, 17. 2. 1895 – 29. 9. 1956.

Zadaj in ob strani skale zakriva grmovje prepadno strmino. Toda tam se naša pesnica ni ponesrečila. Sorodniki in prijatelji pokojnice so ji tam le posvetili to lepo skalo, kot najlepši naravni spomenik, ponesrečila pa se je niže spodaj. Kmalu za tem spominskim krajem postane svet bolj položen, ponekod skoraj vodovoden. Vidljivost v gozdu se močno razširi na obe strani, kajti drevje je tu razredčeno, da ponekod lahko sijajo žarki mimo krošenj tudi po podrastju. Opaziš tudi precej štorov, že skoraj popolnoma strohnelih; poleg njih silijo proti luči mlade smreke, breze in skupine jesenovih stebel.

Tik steze je nekeje velik lijak, izdrobljen iz žive skale, očitno s težko italijansko granato. Takih lijakov je tam naokoli še več. Ponekod opaziš, da so tla izravnana in, če tja pogledaš, boš videl, da so tam ohranjeni kamniti podstavki nekdanjih vojaških barak. Na deblih nekaterih bukev so še ostale pritrjene zarjavele železne kljuge, ki so nekoč nosile izolatorje vojaškega telefona. Na desni strani proti dolini Soče so ponekod jarki, izklesani v apnenčevi skali, na njih dnu so tu in tam še vidni ostanki hlodov in koščkov asfaltne lepenke, ki so te jarke pokrivali. To so bila zaklonišča, vsa usmerjena proti veliki odprtini med skalami in krošnjami dreves, oknom proti jugu, z razgledom na Javoršček, Polovnik in po soški dolini naprej na hribovje vse do Štola nad Kobaridom. Tu je bilo v letih 1915 do 1917 glavno topničarsko opazovališče; verjetno so imeli tu nekaj časa tudi težke topove. S tega okna je v oktobru 1917 razkazoval avstrijski general Kraus³ nemškemu generalu Von Belowu, zastopniku nemške vojske, ki je prišla monarhiji na pomoč z opremo za napade z vojnimi plini, položaje italijanske vojske.

* * *

Tudi naša popotnica je prispela v ta del gozda, kjer so ostale priče iz vojnih let 1915 do 1917. Kajpak, ona jih ni opazila in jih niti ni iskala, njene oči so bile vajene, da so v gozdu iskale drobne cvetove, skrivenčene korenine stoletnega drevesa, srobot, ko je stezal svoje dolge roke s krošnje na krošnjo in podobno. Tisto uro jo, najbrž, že tudi vse to ni več zanimalo, kajti tedaj je že spoznala, da z njenim urnikom za vzpon, s časom, ni bilo vse v redu. Po urniku, ki si ga je bila sestavila v Koritnici, bi bila morala biti že nekaj časa na vrhu Svinjaka, tam pa, kjer je tedaj hodila, je bil še sam gozd in ni bilo še nobenih znamenj, da se bo vrh kaj kmalu pokazal. Postala je nemirna in pospešila je korak. Znova se ji je oglasila skrb, zdaj močnejša, in že je razmišljala, da bi obrnila korak proti domu. Toda njena vroča želja, da bi stopila na vrh Svinjaka, želja, ki ji je bila zdaj tik pred izpolnitvijo, je prevpila trezen premislek in razišodnost, pozabila je na vso previdnost in prezrla, da ima v dneh letnega enakonočja noč hiter korak, hitrejšega kot mrak.

Od tod je šlo strmo navkreber po planem svetu med skalami, morda še okrog dvesto metrov v višino. Strmina je rasla in s posameznimi skalami se je bilo treba tu in tam celo že spoprijeti. Vse to jo je močno prevzelo, pa tudi sonce, ki mu tod krošnje drevja niso več branile, da bi z žarki sijalo na stezo, jo je tam gredo in mirilo. Svetloba in sončnost sta jo tedaj v podzavesti vzpodbujala.

Z veliko zamudo je, navsezadnje, prispela na vrh. V dolinah na severni strani Svinjaka, v Koritnici in Bavšici, so tedaj že legale prve sence. Loško gorovje je bilo previsoko nad njo, da bi bilo takrat še zanimivo. Obstal pa ji je pogled na Bavškem Grintavcu, tako blizu ga še nikoli ni imela pred seboj. Sonce je na vso moč poudarjalo rožnato barvo njegovega dolomita, njegovih kaminov in peščenih riž.

³ Alfred Krauss: *Das Wunder von Karfreit (Der Durchbruch bei Flitsch) 1926 (1937)*. Pisec uporablja za slovenske kraje nemška imena, če v vojaški karti ni bilo nemškega imena, temveč le italijansko in slovensko, tedaj je pisal za slovenski kraj italijansko ime. Za vrh »Svinjak« piše vsekraj, tudi v drugi izdaji 1947 slovensko obliko. Prijatelj Fr. Avčin mi je pokazal vojaško karto iz leta 1915, ki ima žig: »K. u. k. Batterieguppenkommando Svinjak«.

Dr. H. Tuma pa pravi v svoji knjigi *Imenoslovje Jul. Alp.*, da Svinjaku Nemci pravijo »Saurüssel«. Kje neki je to brat? Nemara pa ga je tako samo nemško potolmačil Kugy, ki je v svojih knjigah včasih rad po nemško razložil pomen slovenskih zemljepisnih imen.

Potem je pogledala naprej, na Komno, Spodnjo, Lepo in Zgornjo, na Tičarico in Zelnarico in dolino jezerc pod njima. Še je stopila bliže k strmemu pobočju nad Sočo, tam ji je pogled na blek poskakujoče mlade Soče, tisoč dvesto metrov globoko pod njo, odtrgal oči od Komne. No, naj povem, kako sem doživel jaz ta pogled na Sočo v globini, ko sem bil na najdaljši dan v letu prvič na Svinjaku. Ne vem, mar je bilo to zgolj naključje samo tistega dneva, mar se to ponavlja nasploh, dan na dan, ali večkrat v letu? Užival sem nepopisno lep prizor plesa Soče, dekleško razposajene, spodaj v dolini. Južno sonce in vsa jasnina z nebesnega vesolja sta se tisti dan zlivala po dolini, in žarki so se odbijali od valov, slapov, gladine in kapljic vode, ko je Soča skakljala prek skal in pragov, ko je hitela po brzicah, se razlivala po peščinah ali postajala v tolmunih. Povsod drugače so se odbijali in lomili žarki, povsod drugačna je bila njihova barva. V oči so bliščali zlato-rumeni topaz, sinji beril, rdeči turmalin in zeleni smaragd! Čudovito!

In če se je naši popotnici predstavila poskakujoča Soča samo s kančkom te lepe predstave, ni čudno, da so se pesnici oglasile strune in so ji privreli stihii tako močno, da jih je komaj sproti pisala na listke in hitro jih je bila pest polna. Nastajala je Pesem z vrha Svinjaka, njena najlepša pesem, njeni zadnji stihii. Nenadno je opazila, da visi sonce že skoraj nad obzorjem. »Ah, domov, hitro domov,« so se ji vzdramile misli. Ni tratila časa, da bi bila spravila listke v nahrbtnik, stiskala jih je še naprej v pesti in hitela navzdol; toda listje, kamenje, kotanje, nič ni šlo hitreje kot navkreber.

Še je v zadnjem mraku hitela mimo tiste lepe skale, s katere danes oznanja popotniku marmornata plošča preveč skromne podatke o pesnici-planinki. Toda, že takoj nizzdol te skale so jo potem zagnile košate krošnje drevja, ki je tam najbolj gosto, in tamkaj je obstala v popolni temi. Obstala je v temi brez dveh čutov: vida in sluha, pred seboj pa je imela še skoraj dve uri hoje do vasic Kal in Koritnica. Ostala je v temi prav v tistem spodnjem odseku, kjer stezo obdajajo z obeh strani prepadi in strme grape, ponekod prav v neposredni bližini poti.

Zdaj je spoznala, da se je navzgor grede preveč obotavljala in kako napačno je storila, ko ni vzela s seboj luči. Prav bi bilo in rešila bi se bila, če bi tedaj sedla k deblu kakega košatega drevesa in počakala dotlej, ko bi posvetila zora in potem šele nadaljevala pot domov. Toda, podcenjevala je nevarnost, preveč je bila samozavestna in nemara še zmeraj, presrečna, samo v mislih pri svojih zadnjih verzih z vrha Svinjaka. Šop popisanih listkov je še kar zmeraj tiščala v pesti, ko je počasi stopala v popolni temi. Tedaj pa je

.....
mračna, s temnimi krili,
na plen svoj prežala že smrt!

.....
A K. 19. 11. 1948

Prav v tem odseku markirane poti, kjer je zdaj počasi in previdno stopicala, je drevje zelo na gosto in so krošnje drevja tako košate, da skoraj ne dopuščajo življenja gozdnemu podrastju. Zato ni z nogami čutila razlike, mar hodi po stezi ali po samih gozdnih tleh. In ker velja: Ko misli človek, če hodi v popolni temi, da stopa v premi smeri naprej, v resnici zmeraj zavija v levo,⁴ zato se je tudi naša popotnica odmikala od smeri proti Bovcu in šla popolnoma proti jugu namesto v zapadno smer proti Bovcu. Mlad pastirček, ki je ob pol šestih zvečer v temi iskal svoje ovce, je tedaj slišal lomljenje dračja in videl svetlo obleko nekoga, ki je v temi stopal v bregu pod njim, ji je dvakrat na vso moč zaklical – močno naglušna gospa ga, kajpak, ni slišala. Pastirček je tedaj šel naprej svojo pot, ker je mislil, da je bil to sosednji pastir, ki je tudi v temi iskal ovce. Nesrečna usoda! Gospa je prav tedaj počasi se prebijala naprej – naravnost k prepadnim stenam hudourniških grap nad domačijami Malnik tik nad cesto v Trento, daleč stran od vasic Kal in Koritnica.

Tam je stopila v prazno, tedaj je popustila njena pest, listki s stihii Pesmi z vrha Svinjaka so se raztrosili, ona pa je močno potolčena obležala pod steno, takoj mrtva. Veter tistih dni je listke s pesmijo raznesel po naročju gore, trosil jih je naprej in naprej, in pesem je ostala skrivnost te lepe gore!

.....
V strahotnih pečeh
zamrl na ustih je smeh

.....
A. K. 21. 10. 1947

⁴ To zato, ker nista obe polovici človeškega telesa enako težki in ta nesomernost v teži sili človeka v levo stran tedaj, ko v temi oko, podzavestno, ne more nadzirati smeri.

Naša pesnica se tisti večer v soboto 29. 9. 1956 ni vrnila domov. Tedaj je stanodajalka Kravanjeva takoj o tem obvestila tamkajšnje planinsko društvo in to je še isti večer odredilo reševalce. Ni še bila polnoč, ko so bili na vrhu, tam so našli njen vpis v spominski knjigi, od nje pa ni bilo nobene sledi. Če bi bila čakala na jutro pod kakim drevesom blizu markirane steze, bi jo bili takrat rešili. Tudi naslednji dan je niso našli. Če ne bi bil tisti pastirček, ki je iskal ovce, prišel povedat, da je v temi videl nekoga stopati blizu hudourniških grap nad zaselkom Malnik, bi jo kdovekdaj našli. Povsod drugod bi jo bili iskali, samo v hudourniških grapah nad tem zaselkom ob cesti ne.

Ko sem bral priimke tistih vestnih, požrtvovalnih reševalcev: Durjava, Muznik, Komac, Kavc, Ostan, Berginc, sem se zamislil: Saj to so vendar priče življenja, ki je tam teklo pred dva do tri tisoč leti! To je košček še neodkrite zgodovine, to so imena, ki jih je sto in sto let, iz roda v rod prenašalo ustno sporočilo, dokler jih ni zapisal matičar in nam jih ohranil do danes. Taki priimki in tamkajšnja zemljepisna imena so košček narodopisja, folklore, ki diha iz njih na Bovškem.

KAKO ME JE OSVOJIL ŠTIRITISOČAK

ING. MATIJA TUMA, FISLISBACH, ŠVICA

Nekega jesenskega dne smo se spet srečali: Peter, izkušen planinec in prav dober poznavalec slovenskih in švicarskih gora, in mi štirje zelenci: zakonca Marija in Marjan, Pudli in jaz, ki poznamo planine le bolj iz ravninske perspektive ali pa kvečjemu izza stekla čez kak gorski prelaz vozečega avtomobila. Vsi trenutno zaposleni v tujini, vsi iz kantona AG – Akademische Gesellschaft in vsi navdušeni fotoamaterji. Dobili smo se pri Petru, začeli pogovor s priljubljeno temo: mi – Slovenci, prešli na politiko in končali s predlogom, da gremo za prvi sončni konec tedna v hribe. Petrovo zamisel, da se povzpemo na kak lažji štiritisočak, smo sprejeli z navdušenjem, pa tudi s prikritim strahom. Bo šlo? Vendar tega drugega ni hotel nihče pokazati. Če bodo zmogli drugi, zmorem tudi jaz. Pri tem je vsak pozabil, da isto mislijo tudi drugi.

Naslednja dva tedna sta minila, kot bi ju pihnil. Vsak je bil sam s seboj polno zaposlen: nakupoval manjkajočo opremo, vlekel na kup zaprašene hribovske stvari in čakajoč na lepo vreme pridno mazal zarjavele sklepe, marljivo tekal po okoliških travnikih in pri tem trdno upal, da lahko v 14 dneh nadomesti to, za kar so v resnici potrebni meseci.

Končno je napočila težko pričakovana sobota. Zgodaj zjutraj smo se zbrali pri Marjanu, pregledali smo še enkrat opremo, ugotovili, da manjkajo večini dereze in se začeli vkrcavati v avto. Vstopali smo in spet izstopali in ko smo že skoraj obupali, se je zgodil čudež: v malem volkswagnu smo našli prostor za pet zajetnih nahrbtnikov, za pet nič manj zajetnih ljudi in še za kup planinske opreme, hrane in rezervne obleke. Toda to je razpoloženje samo dvignilo, posebno, ker se nam je obetal sončen in topel jesenski dan. Polni dobre volje smo se še v temi odpeljali goram naproti; čakala nas je peturna vožnja.

Čim bolj smo se bližali goram, bolj nas je zapuščalo dobro razpoloženje, kajti vsak ovinek, ki ga je napravil avto, je pomenil za potnike prav tak napor kot za preobloženo vozilo samo. Ko so prvi začeli nekaj razpravljati o morskii bolezni, drugi pa se prerekati, kaj je za pljuča bolje, sveži morski ali sveži gorski zrak, smo dosegli prelaz Furka, 2431 m. Poskakali smo iz vozila, se poželjivo nadihali gorskega zraka, vzeli fotoaparate in se takoj spravili na delo. Jutranje sonce je ravno pokukalo izza gora in z mehкими jesenskimi žarki osvetlilo zaledenele gorske vrhove na zahodu. Stali smo, poslušali fihoto in občudovali sončni vzhod. Kamere so naše pridno beležile: desno Gallenstock, levo Pzo. Rotondo, pred nami mogočna Finsteraarhorn in Schreckhorn.

Le malo naprej, ob ledeniku Rhone smo se morali spet ustaviti. Ledenik pod cesto, še v senci, se je magično lesketal v stoterih modrikastih in zelenkastih odtlenkih, okrog njega venec že od sonca ožarjenih gora, spodaj pa temnozeleno dolina in globoko v dolini srebrii trak reke Rhone. Le neradi smo se spet zbasali v naše vozilo in se odpeljali naprej. Veseli, da je zadnji prelaz za nami, smo kljub na moč neudobni vožnji kmalu za tem uživali v sončnem in toplem Wallisu.

Pri Vispu smo zapustili dolino Rhone in se spet obrnili goram naproti. Zavili smo v dolino Mattervisp, na koncu katere leži že leta 1218 v urbarjih omenjeni in z 39

štiritisočaki obdani Pratoborgno. To staro retoromansko ime je že davno pozabljeno, svet pozna mondeno gorsko vasico le še pod imenom Zermatt. Naša vožnja se je končala sredi doline v kraju, ki še danes nosi retoromansko ime Randa. Začeli smo raztovarjati naše vozilo, oči pa so nam vedno znova uhajale h goram. Na koncu doline smo zagledali naš cilj – Breithorn, 4165 m, ves bleščeč in kljub jeseni okovan v večni sneg in led. Gora, okopana v jutranjem soncu, je neprizadeto zrla na nas, ki smo se motovili v senci doline, kot bi nam bilo nerodno, da se bomo naslednji dan povzpeli nanjo. Opis v vodniku je mojo močno upadlo samozavest popravil: vrh velja za enega najlažjih štiritisočakov, prvič osvojen že leta 1830, vzpon je ob stabilnem vremenu kratek in nenevaren, vrh poznan predvsem zaradi izredno lepega razgleda.

Veseli, da smo se znebili tesnega avta in radovedni, kdaj bomo zagledali Matterhorn, smo se odpravili na vlak. Na tisti vlak, ki je stekel pred 79 leti, cesta pa še do danes ni.

Končno Zermatt in visoko iznad hotelskih streh sredi modrega neba gora vseh gora – Matterhorn. Vse ostalo je postalo za hip nevažno in naši pogledi so bili za trenutek kot prikrovani. Pozabili smo, da je naš cilj le njegov sosed Breithorn in zavidali tisti peščici planincev, ki so se odpravljali nanj. Vrvenje na kolodvoru in pisani izvoščki pred kolodvorom so nas spet spomnili, kam smo pravzaprav namenjeni in da nekaterim od nas še manjka kak važen del opreme. Podali smo se na lov za derezami, vmes pa pridno opazovali pisano množico ljudi okrog nas: starejše gospe, oblečene po najnovejši modi, s psički na vrvicah, hippiješko oblečene in prsteno bele angleške turiste in »prave«^g gornike. Vse je bilo na kupu, manjkali so le cigani. Tem je pa v Švico tako ali tako prepovedan vstop, verjetno prinesejo v deželo premalo denarja. Končno smo našli dereze, jih nevešče pomerili, plačali najemnino za dva dni ter jih spet nevešče strpali v nahrbtnike. Peter se nam je pokroviteljsko smehljaj posebno Pudliju, ki je delal kljub svojim ogromnim čevljem in derezam na njih na moč nebogljjen vtis.

Končno smo bili nared ter se odpravili skozi vas do žičnice, ki naj bi nas potegnila skoro 3000 m visoko, tako da naše moči ne bi izrabili prehitro. Levo in desno od nas so se vrstili lepi in manj lepi hoteli, razkošne trgovine in lične starinske walliške hiše. Pri pokopališču smo za trenutek postali ter se spomnili nesrečnih osvajalcev Matterhorna in vseh tistih, ki so polni mladostne sile odšli iz Zermatta, pa se niso nikdar več vrnili.

Vožnja z žičnico je hitro minila in še prehitro smo bili 2929 m visoko. Odpiral sem usta kot krap na suhem, da bi se mi zaradi višinske razlike čimprej odmašila ušesa, ter drugim previdno zamolčal, da tako visoko v svojem življenju sploh še nisem bil. Najvišje doslej sem bil namreč na našem očaku Julijskih Alp, pa še to zadnjič kot bruc pred 14 leti.

Izstopili smo iz gondole in znašli smo se sredi samih gorskih velikanov. Naši pogledi pa so bili spet obrnjeni k Matterhornu. Nobena gora ga ni zakrivala, noben vrh v njegovi bližini ni bil niti približno tako visok. Sam je stal tu kot velikan in izzival nebogljena človeška bitja, ki so stala ob njegovem vznožju. Oprtali smo si nahrbtnike, vzeli v roke cepine in naše misli so se spet povrnile k Breithornu. Stali smo na koncu ledenika Theodul in zavedel sem se, da gre zdaj zares. Stisnil sem zobe in se spomnil vseh zlatih nasvetov: zaščititi se pred sončnimi žarki, hodi preudarno in enakomerno in ne govori po nepotrebnem. Na misel mi je prišel star pregovor, ki sem ga slišal že v prvem razredu gimnazije: gutta cavat lapidem, non vi sed saepe cadendo (kaplja zvotli kamen, ne s silo, temveč z vztrajnostjo). Vse to sem si zapisal za ušesa in začel previdno korakati po umazanem in od poletne vročine utrujenem ledeniku. Desno nas je spremljala vzhodna stena Matterhorna, odeta v tanko plast svežega snega in bleščeča se v opoldanskem soncu, levo vedno bolj blizu severna stena Breithorna in malo dalje stran najvišji vrh Švice – Monte Rosa. Ledenik je bil lepo raven, pot zaznamovana in temu primerno tudi naše razpoloženje. Hitro smo napredovali, srečevali smo le nasproti vozeče smučarje, ki so imeli obraze smešno namazane z vsemi mogočimi mazili. Uživali so jesensko smuko ob krasnem vremenu. Postajalo je vedno bolj vroče in začel sem preklinjati svoj težki nahrbtnik, v katerem sem nosil kot vsak neizkušen planinec preveč hrane in drugih stvari, ki jih sploh ne bi bilo potrebno vlačiti s seboj. Sonce je neusmiljeno pripekalo, ledenika pa ni in ni hotelo biti konec. Pogovor je zamrl, skoro nihče od nas ni več iskal lepih motivov, ampak toliko raje s prostim očesom kočo Theodul na koncu ledenika, na meji med Švico in Italijo. Meni se je zdelo, da hodimo že celo večnost in nisem mogel verjeti, da so to isto pot napravili skoro pred dvema tisočletjema že stari Rimljani. Končno smo jo zagledali na skalah čepečo, kakih 30 m visoko nad ledenikom. To nam je vlilo novih moči in kot bi trenil, smo bili pri koči, ki naj bi bila naš današnji cilj.

Toda, o groza – kočja je bila zaprta, oknice zabite, oskrbnik pa v dolini. Sezona je bila uradno kljub lepemu vremenu zaključena. Seveda se nismo kar tako vdali. Kot mravlje pridno smo začeli stikati okrog hiše, splezali do strehe, preobrnilo drvarnico in iskali možnost, kje bi lahko kljub zaprtim vratom prenočili, pri tem pa kleli oskrbnika doli v Italiji ter Švicarje doli v Zermattu, namesto da bi kleli svojo lahkovernost.

Vsi jezni smo se končno usedli na tla pred hišo in si temeljito podprli želodce, v katerih je že precej časa vztrajno zvonilo poldne. Ni nam preostalo nič drugega, kot da vzamemo spet pot pod noge, nahrbtnike pa na rame ter čimprej dosežemo Plateau Rosa, 3500 m in od tod z žičnico spet nazaj v dolino – v italijanski Breuil (Cervinia). Koča Plateau Rosa je obenem tudi carinska postaja, vendar ni bilo o carinikih, o teh mož postave, v katerih vsak Jugoslovčan v tujini vidi osebnega sovražnika, ne duha ne sluha. Spogledali smo se in se glasno zasmejali. Prav sedaj nikogar, ko imamo vendar enkrat čisto vest, prav sedaj, ko imamo v nahrbtnikih le švicarsko čokolado in italijanske raviole!

Zjutraj nas je v hotelu v Breuilu zbudil lajež lovskih psov, pomešan z glasnim trobljenjem avtomobilov italijanskih smučarjev, ravno še pravočasno, da smo si lahko pogledali Matterhorn ali, kakor mu tu domačini pravijo, Mont Cervin v jutranjem svitu še z druge strani. Hitro smo pozajtrkovali in se odpravili, da ujamemo prvo žičnico, kajti ta dan nas je čakala še lepa pot: vzpon na vrh, spust na drugo stran do Zermatta in končno še vožnja z vlakom in avtom domov, saj smo morali biti v ponedeljek spet vsak na svojem delovnem mestu. Zgnetli smo se v gondolo, grdo gledali klepetave italijanske smučarje in se kmalu spet znašli sredi snega 3500 m visoko.

Kazalo je, da se nam obeta lep dan. V koči smo brž odložili vse nepotrebne stvari: obleko, hrano, itd. in jih zaupali Mariji, ki je ostala v koči. Zadržali smo samo najpotrebnejše in seveda vso fotografsko opremo. Pred nami je bilo samo okoli 650 m višinske razlike, vendar sem si iz previdnosti vseeno natresel poln žep vitaminskih sladkorčkov. Srce mi je močno utripalo, pa še danes ne vem od česa: od spoštovanja do gore ali od strahu, da ne bom prišel na vrh. Po dolgem pripravljanju smo se že kar nestrpni odpravili mimo smučarjev proti vrhu. Hitro smo napredovali, obšli strmino, kjer postavljajo smučarji svetovne hitrostne rekorde in se ustavili šele tedaj, ko smo se morali navezati. Lepa 40-metrška rdeča vrv je že vso pot vzbujala mojo radovednost in z nekakšnim spoštovanjem sem čakal, da se končno navežemo. Peter je prevzel vodstvo in nam še zadnjič ponovil, kako moramo ravnati. Prvi trenutek sem se počutil kot ovca na vrvi, potem pa sem se počasi navadil na ta svojevrstni občutek, da si s tovariši zvezan na življenje in smrt.

Daljši in položnejši del poti smo kmalu premagali in sledil je še kratek počitek pred zadnjim bolj strmim delom. Nataknili smo si rokavice ter pokrivala in navezali deruze, kajti septembrsko sonce na tej višini ni imelo več prave moči. Čim višje smo se vzpenjali, tem manjši so se nam zdeli prej tako visoki sosedi Breithorna in vse mogočnejši se nam je zdel široki hrbet pred nami. Modro nebo nad nami je postajalo vse bolj modro, skoro vijoličasto in sneg pred nami vse bolj bel in bleščeč. Vreme je bilo sijajno, obzorje brez meglic in z vsakim korakom panorama lepša. Kamor nam je segel pogled, povsod vrhovi, eden lepši od drugega, eno bolj znano ime od drugega. Pozabili smo na utrujenost in se predali razpoloženju. Petrov višinoмер je kazal točno 4000 m.

Čas nas je priganjal dalje in obrnili smo se spet proti vrhu. Dosegli smo greben in odprl se nam je še pogled na Zermatt in na gorsko verigo severno od nas. Najlepši in najbolj opevani del Alp je ležal pred nami kot na dlani: na vzhodu Monte Rosa, na severu Dom in Weisshorn, v daljavi Aletschhorn in Jungfrau, proti zahodu Dent Blanche, seveda Matterhorn in mogočni masiv Mt. Blanca. Nisem se zavedal, kdaj smo po grebenu prišli na vrh. Nisem se zavedal, da je začel pihati s severa močan veter, prav tako ne, da stojim le na nepomembnem vrhu med dvema mogočnima sosedoma, med Monte Roso in Matterhornom. Bil sem srečen, gore so me osvojile.

SONČNA PIRAMIDA – TEOTIHUACÁN, kraj, kjer bogovi stopajo na zemljo, je bila po veri Aztekov delo Kiklopov, v resnici pa so jo postavili ljudje. Mehške piramide pa niso bile grobovi kot egiptovske, marveč umetne gore za podstavek templjev. Najstarejše piramide te vrste so bile okrogle kot vulkana Popócatepetl in Citlaltepetl. Ena takih umetnih gora, arhaična piramida Cuicuilco stoji na robu 7 milijonskega mesta Mexico. Sele kasneje so dali umetnim goram stilizirano obliko, s kvadratno ali pravokotno osnovo.

Znani švicarski avtor A. Bollinger iz Meilena (tu je bilo nedavno ustanovljeno slovensko planinsko društvo) je v Les Alpes 1971/3 popisal svoj obisk umetnih gora v Mexicu. Za motto spisa je zapisal: »Človek zmore gore osvajati in ustvarjati.«

ALPINIST IZPOD ŠPIKA V ŠVICI

JOZE JELOVČAN

Dolgo vrsto let ga že poznam. Kje in kdaj sva se prvič srečala ne vem točno, vem pa, da je bilo to v hribih. Kje drugje pa naj bi se hribovci spoznali. Poznal sem ga kot mirnega skromnega fanta, skoraj boječ in plašen se mi je zdel. Da ta moja sodba ne drži popolnoma, sem prvič spoznal leta 1966 ali 67, ko je bil zbor naših alpinistov v Logarski dolini. Do takrat ga je poznal le ožji krog njegovih tovarišev, s katerimi je obdeloval stene v Julijcih. Na tem zboru pa je bil predstavljen širši množici alpinistov kot plezalec, ki se je polotil gora tam, kjer alpinistično še niso obdelane. To so njegove trentarske gore. Tam ima naš Joža tudi par prvenstvenih. S katerimi tovariši mu je to uspelo, ne vem več. Spomnim se samo, da je imel vmes prste prekaljeni skalaš Krušič. Z Janezom sta sploh dobra prijatelja. Pred par leti sta jo kar na svojo roko mahnila čez mejo v Dolomite, kjer sta napravila vrsto lepih vzponov. Pod dobrim Janezovim vodstvom se je ta skromni fant iz Martuljka, Oman Jože, prebijal proti vrhu slovenskega alpinizma. Pa še vedno se prebija.

Po nekako treh letih sva se zopet srečala – v Švici. Po obojestransko začudenih pogledih sva že bila na Vršiču, pa v Vratih, na Kredarici. V pol ure sva obredla vse Julijce. Kaj pa v Švici, kaj plezaš, sem ga vprašal. Kot pač pravi planinec je kolovratil z nahrbtnikom po hribih – mogoče se mu bo pa le nasmehnila sreča, da sreča soplezalca. Pot ga je zanesla tudi v Urnerske Alpe. V koči Salbithütte je srečal trojico: dva Švicarja in Avstrijca Lirerfellerja. Malo z nezaupanjem so ga gledali, ko je izrazil željo, da bi plezal z njimi. Pa vseeno so ga sprejeli. Na vrh ga je vzel Švicar Bruno Nedela. Lepo in varno je napredoval Joža po steni V mestoma V+ težavnostne stopnje Zwillingsturna v Salbitschienu. Bil je prvi v navezi, ker je sam želel, da pokaže, da niso »Kranjci« kar tako. Po uspeli plezariji je Joža izrazil željo, da bi postal član SAC. Ta se mu je uresničila šele letos. Pri Švicarjih ne gre tako naglo, čeprav se je Joža imenitno odrezal. Že takoj naslednji teden ga je povabil k sebi Lirerfeller. Kam jo bosta mahnila? V Bonattijev steber v Dru. O tej smeri alpinisti govorijo s spoštovanjem. Da ne pravijo zastoni, da je trd oreh, eden najtrših v Alpah, je potrdil tudi Joža. V steni ju je zalotilo neurje in sta morala dvakrat bivakirati (drugič tik pod vrhom). Zapadlo je 20 cm novega snega. Kaj to pomeni v steni z oceno VI+, ve samo, kdor je to doživel. Poleg tega pa še z ne preveč tovariškim soplezalcem, kot je povedal Joža o Avstrijcu. V zvezi z Bonattijevim stebrom naj omenim še to, da je bila to Joževa druga smer v lanski sezoni. V avgustu je potem doma preplezal par smeri, ko je bil na dopustu.

V začetku septembra sva se zopet srečala. Čeprav v gostilni, sva bila takoj v hribih. Kaj, če bi jo zares mahnila malo na sveži zrak med vršace? Velja! Naslednjo soboto, če bo le vreme.

Moj mercedes že požira kilometre proti Luzernu. Med potjo se še poslovim od dekleta (sedaj je že žena), v Luzernu dokupim kladivo, ki mi še manjka, dopolniva še najino »menzo«, in že se mastiva v zadnji gostilni pred vzponom v hrib z izdatnim dunajskim zrezkom. Še približno tri kilometre in že vlečeva najino kramo iz prtljavnika. Poleg naju se natovarjajo štirje Nemci, namenjeni v skupino Salbitschienen. Po opremi sklepam, da so pripravljene na nekaj resnega, saj so v tej skupine lepe stene. Po približno treh urah sva že v koči Voralphütte na približno 2200 m. V večernem mraku še lahko vidiva najino steno. Pozanimava se pri oskrbniku. Premeri naju z začudenim pogledom. Ja, kaj pa mislita brez cepinov in derez? Saj morata ja prek ledenika, če hočeta do nje. In sestop, po ledeniku. Da ne bi zbujala preveč pozornosti ali celo posmehovanj, praviva, da bova samo malo pogledala. Pove, da je smer zelo malo obiskana. Za ledenik res nisva primerno opremljena. Po večerji še malo pokramljava z oskrbnikom in njegovo ženo, ki sta zelo prijazna. Še popust pri prenočišču imava, kar je redko v švicarskih kočah. Joža na planinsko, jaz na izkaznico GRS. Smer se pričinja v nekakem stebri, kamor se pride direktno iz ledenika. Po treh do štirih raztežajih lepe plezarije v trdni skali pride pod previsom z desne na levo stran. Sijajno! Pod nama se lesketa v prvem soncu zeleni led z ogromnimi razpokami. Tu preide plezarija iz trdne skale v zelo krušljivo. Šele sedaj razumem, zakaj je smer tako slabo obiskana. Zakaj bi se Švicarji pobijali v tem »kamnolomu«, ko pa imajo povsod dovolj lepih sten. Plezam naprej, toda kar primem, se premika, zabiti ni kam, kot da je vse votlo. Klin sploh ne da pravega glasu. Verjetno je prav zaradi tega smer ocenjena tako visoko: V mestoma V+. Nad vsem sva razočarana, le vreme je lepo. Čeprav ima za sabo že dolgo vrsto vzponov, pravi Joža, da v takem še ni plezal. Prideva na prvi vrh, drugega obideva z desne strani po kratki prečki. Na vrsti je tretji – zadnji. Kako? Z obeh strani so gladke plati visoke za dva raztežaja. Kje sedaj? Po razu, ki je mestoma nabrušena kot nož. Ko oba dobro raztrgava hlače, sva le na vrhu. En spust z vrvjo in malo proste plezarije in že sva na ledeniku. Kako

sedaj? Ker je od sonca sneg še malo razmehčan, jo mahneva po gornjem delu na drugo stran čez ledenik, ker meniva, da bo tam laže. Šlo je srečno. Prideva na skalnat greben, ki se vleče po sredini ledenika skoraj do dna. Od tu malo plezarije po ledu in par spustov z vrvoj in že sva na grušču. Medtem se je že skoraj stemnilo. Ko prideva do koč, oskrbnika že skrbi, kje sva. Po kratki malici se posloviva in hitro v dolino. Pred nama je še skoraj 150 km poti. Ko se spuščava po cesti, ki pride z Gotharda, Joža zaspi poleg mene. Tudi mene zmaguje. Toda morava domov, jutri je delavnik.

To je bil zaključek sezone. Pozimi smo seveda veliko smučali po raznih krajih Švice. Sezona za smučanje je tu dolga, smučišča pa urejana, da nikjer tako.

Že pozimi se je za mene začelo drugo delo, delo pri pripravah za ustanovitev našega SPD Triglav v Švici. Toda o tem kdaj drugič.

Sredi letošnjega poletja je Joža postal član SAC v Oltnu, kjer je tudi zaposlen. Med dopustom je doma kot vedno »šaril« po hribih in napravil nekaj lepih vzponov. Po dopustu pa se je začelo z novimi tovariši, ki jih je našel pri novem klubu.

23. avgusta je s soplezalcem Brunom premagal težko smer raz Möncha prek žmule v Berner Oberlandu. To je izrazito ledna tura. Posebnosti smeri je v tem, ker ima v gornjem delu za dober raztežaj visoko navpično skoraj previsno ledeno steno. Tudi drugače ni lahko, mi je povedal Joža. Izhodišče je iz Guggihütte, zelo lepe koč, ki je tako rekoč prilepljena v steno.

26. septembra je v vzhodnih Urnerskih Alpah z istim soplezalcem »pospravil« Bergliruhe. To je lažja smer z oceno III–IV. Čas plezanja tri ure v lepem vremenu. Izhodišče Treschhütte.

3. oktobra se je Jožu ponudil drugi soplezalec iz kluba. Z Bernardom Kaiserjem sta se namenila v Engelberg. Izbrala sta Sättelstock. Lepo vreme in stena z oceno VI+ A₂ jima je obetala nadvse zanimivo in težko plezanje. Vsa zagnana sta se zapodila v previse. Premagati sta morala tri prečke v previsih dolge 30–15 in 6 m dolge. Bilo je skrajno težko, kar pove tudi ocena. Napor, ki ga je pred nju postavila stena, sta zmogla v osmih urah. Pri sestopu jima je svetila luna, ker sta pozno vstopila in na vrhu od navdušenja predolgo lenarila. Ko mi je to Joža čez par dni pripovedoval, so mu oči kar žarele. Rekel je, da tako lepe plezarije še ni doživel.

10. oktobra je z istim soplezalcem preplezal drugi stolp–levo smer v Kreuzberge. Ocena V+ pove, da je bila smer zelo zahtevna. Zmogla sta jo pri lepem vremenu v petih urah.

S tem je Joža zaključil sezono 1971.

Vsekakor mu želimo veliko uspeha pri novih vzponih.

P. S. Alpinist Oman Jože je tudi član našega SPD Triglav v Švici in obenem član nadzornega odbora.

V ZLATOROGOVEM PODZEMLJU

RADO POŽENEL

Jamarje planinskega društva »Železničar« je že nekaj let ščegetalo odkritje »sumlji-vega« vhoda v podzemlje Zlatorogovega kraljestva. Pri Gamsovi glavici, nedaleč od planine Viševnik, smo že poleti 1968 pri preiskovanju tega terena našli poleg ledenic in manjših brezen tudi brezno, ki na videz ni vzbujalo posebne pozornosti. Ko smo naslednje leto še večkrat prišli vasovat na planino Viševnik, smo si to luknjo podrobneje ogledali ter ugotovili, da reč ni tako nedolžna in se bo treba temeljiteje lotiti nadaljnega preiskovanja z vsemi razpoložljivimi tehničnimi pripomočki.

Že v globini 20 m smo naleteli na dokaj široko polico, od katere se cepi brezno v dva dela: krajši sega le 60 m globoko, medtem ko se daljši nadaljuje še globlje. Po približno 160 m plezanja smo s preiskovanjem prenehali in se odločili za energičnejši poseg v brezno naslednje leto. Oba rova sta zelo strma, na več mestih kar navpična in tesna, kar zelo otežuje plezanje. Nedaleč odtod smo po naključju odkrili še eno brezno, v katerem smo pa namerili samo 90 m globine.

Po temeljitim terenskem delu je sledila organizacija akcije s sodelovanjem vseh članov jamarске sekcije. Že 31. julija 1971 se je zbralo 16 jamarjev v planinskem domu na Vogarju z odločno željo priti čim globlje v Brezno pri gamsovi glavici. Naslednji dan nas je že pozdravilo lepo nedeljsko jutro na planini in nam obetalo najlepší uspeh. Z veliko vnemo smo pričeli z delom. Brezžična zveza z gornjo postajo žičnice na Voglu je kmalu odlično delovala, telefonske naprave v breznu pa prav tako. S tem smo se povezali s svetom – za vsak primer, na srečo pa smo uporabljali to zvezo samo za splošno obveščanje.

Brezno smo naskočili po načrtu. Prvih šest »napadalcev« se je spustilo najprej, za njim pa trije nosači z dodatno opremo in z nalogo, da vzdržujejo zvezo s skupino ob breznu, ki je morala skrbeti za vsa druga dela. Dolgo je trajalo, da se je oglasil telefon: da so napadalci in za njimi transportna skupina dosegli ploščad v globini 164 m, in jo izkoristili za taborišče. Posebno težko je bilo delo nosačev, ker je rov tesen in slabo zasigan. V globini 70 m je jamarje presenetil še močan slap vode, ki ga je povzročila močna nevihta s točo. Taborišče še ni bilo povsem urejeno, ko so bili deležni že drugega mokrega blagoslova, kar jim pa ni vzelo dobre volje, še manj pa poguma, saj so prvo noč dobro prespali, čeprav je znašala temperatura komaj 3° C.

V taborišču je prevzela gospodinjstvo Hermina in se izkazala tudi za dobro kuharico. Od tu so prihajala vedno bolj ohrabrujoča poročila. Razen nekaj prh, nizke temperature in tesnega rova ni bilo resnejših motenj. Od ploščadi dalje se brezno celo širi in zavzema na nekaterih mestih kar precejšnjo prostornino. Ob sporočilu, da so napadalci dosegli že 330 m globine in se brezno še kar naprej nadaljuje, je v bazi zaživelo. S to globino so jamarji planinskega društva Železničar presegli globino Triglavskega brezna pod ledenikom, kjer so poljski jamarji dosegli letos 270 m. Ali nam bo uspelo preseči tudi najgloblji direktni spust v Jugoslaviji, ki so ga namerili v breznu na Braču?

Ko je zopet prilezla transportna skupina iz brezna, je navdušeno potrdila ta uspeh. Po kratkem počitku je prevzela svežo robo in nekaj zdravil ter se vrnila v brezno novemu uspehu naproti. Poznalo se je, da so fantje že zelo utrujeni. Neizmerno dolgo smo čakali na nova poročila, pri tem pa s strahom gledali nevihtne oblake, ki so ponovno grozili motiti že dovolj mokre tovariše v breznu. Končno smo le izvedeli, da je transport v redu prispel na ploščad in da se prva skupina pripravlja na nov napad.

Počasi so minevale neskončno dolge ure, ko smo le zvedeli, da se je prodiranje ustavilo v globini 475 m in da se brezno še nadaljuje, tovariši pa da se vračajo v taborišče na prepotreben počitek. Kar lasje so se nam naježili ob tej novici, občutkov zadovoljstva in sreče pa ni mogoče popisati. Rekord ni bil več važen, saj se brezno še nadaljuje in delo še ni končano. Če nam uspe preiskati brezno do dna, bo imelo svoj rekord, nam pa ostane v veliko zadovoljstvo lep uspeh. Zato se je vodstvo odprave odločilo prejenjati z raziskovanjem brezna in poklicalo iz podzemeljske globine vse jamarje, od katerih jih je šest nepretrgoma preživelo več kot 100 ur v tem gigantskem breznu. Preveč so bili že utrujeni, da bi lahko še prodirali v neznano podzemlje. S trdnim sklepom, da nadaljujemo pričeto delo prihodnje leto, smo se zadovoljni poslovili od planine Viševnik.

Brez dvoma je bila to lanska največja speleološka akcija v Sloveniji. Z njo smo zopet spoznali delček Zlatorogovega podzemlja. Za uspeh se predvsem zahvaljujemo Planinski zvezi Slovenije in dr. Mihi Potočniku, matičnemu društvu PD Železničar v Ljubljani in Pavlu Ciglerju, Jamarski zvezi Slovenije in jamarskim klubom v Ljubljani, Postojni in Preboldu za njihovo pomoč. Nad vse ljubo nam je bilo, da se je odzval k sodelovanju gost Jure – Yeti.

JALTA 1971. ENA PODOBA POVE VEČ, KOT TISOČ BESED ...

1. A. Borovikov, predsednik Federacije alpinizma SSSR, z »zunanjim ministrom« federacije, M. Anufrikovim.
2. Dva izmed prvih. Nina Novikova, šampionka 1971, in dr. S. Oniščenko, eden najboljših in najuspešnejših alpinistov SSSR.
3. V tej steni je tekla ženska tekmovalna smer. Ne mislite, da je lahka!
4. Brez trenerja in svetovalcev ne gre. Navodila še tik pred startom.
5. Kljub težki smeri naglo in lahko napredovanje. Za mojstre, seveda.
6. V. Abalakov, as iz pionirske dobe sovjetskega alpinizma. A še vedno čil, podjeten in živahen.
7. I. Antonovič, oče tekmovalnega skalolazenja. Kje so že časi, ko je organiziral prvi preskus znanja v stenah!
8. Plezalniki gališe so med najvažnejšimi pripomočki skalolaza.
9. Plezalec mora biti v steni stoodstotno varen. Jeklena pletenica jamči za življenje. Skrbi so odveč.
10. Kljub pičlim oprimkom z lahko opremo in dobro pripravo naglo navzgor.
11. Ob tem športu gledalec ne more ostati neprizadet.
12. V steni je tekmica. Bo boljša in hitrejša od mene?
13. Ena stena, ista naloga, a dva obraza. Vsak podoba svoje osebnosti.
14. Tudi pri spustu je moč pridobiti kako sekundo, kako točko prednosti. Tekmovalci so sestopali v velikih skokih, počasnežev nismo videli.
15. Če ne tekmuje, izkoristi skalolaz čas za vajo in pridobivanje spretnosti. Doma bo le malo priložnosti za ta šport.

DESET DNI V GOSTEH PRI SOVJETSKIH SKALOLAZIH

ING. PAVLE ŠEGULA

Človeška dejavnost in ustvarjalnost nimata meja, to nam vsak dan znova dokazuje življenje s svojimi neštetiimi možnostmi.

To velja tudi za našo planinsko dejavnost, ki kaže sila pestro paleto najrazličnejših ustvarjalnih pobud, segajočo od praktičnega planinstva planšarjev, drvarjev, kmetovalcev, pastirjev in lovcev do planinske turistične dejavnosti, pa preko planinske kulturne, od pisateljske in upodabljačoče umetnosti do alpinizma, orientacijskih pohodov, raziskovanja, od odpravarstva do planinskega gospodarstva in še drugih, bolj ali manj izrazitih vej.

Planinci in alpinisti SZ so oktobra 1971 prvič v širšem obsegu prikazali gostom iz Evrope, Mongolije in celo Japonske novo obliko nečesa, kar po izvoru sodi v alpinizem, po obliki pa nesporno v šport. O tem se je tudi pri nas že nekaj zapisalo na straneh našega glasila.

Po stari in že lepo utečeni navadi je tovarišem od Federacije alpinizma SSSR tudi tokrat uspelo, da so na nevsiljiv in prijeten način povezali planinske in alpinistične delavce z vseh strani sveta, iz organizacij z različnimi pogledi na svet, različno bogatih, z različno družbeno podporo in podobno.

Deset dni to sploh ni bilo važno. Nihče ni omenjal vzhoda in zahoda. Gore so nas docela prevzele. Celotne tiste značilne konservativnosti, ki sicer tako rada zapira oči pred dejstvi, ni bilo čutiti. Čudil sem se, da nekega pravega odpora zoper novost, alpinizem v športni preobleki, sploh ni bilo.

Sicer pa smo se čudili še marsičemu. Lepota krimske južne obale z bujno rastjo, z vencem gora Jaile, ki v navpičnih, večstometrskih stenah padajo z visoke ravnine, razprostirajoče se proti severu. Okusno kultivirana obala, nevsiljivo posajena z neštetiimi sanatoriji, domovi in zasebnimi zgradbami, strnjanimi naselji, od Evpatorije in Sevastopola na zahodu, do Feodozije in Kerča na vzhodu je že od davnih dni vabila poklicane in nepoklicane in bila kljub svojim naravnim bogastvom pogosto v pogubo domačim prebivalcem, ko so se okrog bregov Črnega morja zgrinjali osvajačji od vsepovsod.

Te zgodbe tu ne gre ponavljati, saj jo poznamo iz domače preteklosti. Krimski polotok in Balkan sta si po usodah podobna. Oba na prepihu zgodovine, oba plen osvajačev tudi v zadnji vojni, oba oblikovalca zgodovine, v katero so odločilno posegli s svojimi dejanji sinovi narodov, katerim pripadata že stotine in tisoče let. Iz velikih daljav so nas prinesla letala najprej do Moskve, v srce SZ in nato dalje do Simferopola, kjer nas je naložil v robat avtobus Boris, voznik, ki smo mu, ne

16. Predsednik španske planinske organizacije dr. ing. J. A. Odriozola Calvo s prevajalko iz Jalte.
17. »Mamica, kaj pa dela atek tam gori v skalah«? Gledalki po družinski dolžnosti.
18. Skromen, a žilav gost, inž. R. Ceveen iz daljnje Mongolije.
19. Nežna, a odločna, ko varuje tovarišico v skalah med poskusnim plezanjem.
20. Irina iz Simferopola nazdravlja gostom na banketu.
21. Med tiskovno konferenco o skalolazenju. Razprava je vroča in odkrita, I. Antonovič pa neuničljiv zagovornik športnega plezanja.
22. Madžarska opazovalca G. Farkas in A. Neidenbach.
23. M. Sturm iz ZRN. Pridobil si je naziv »prva dama gostov«, ko je, edini od opazovalcev, preplezal žensko smer.
24. Podoba iz dni v gorah nad Jalto. Eden od mnogih spustov ob vrvi.
25. V tekmovanju navez sta bila prva, za mizo pa sta umirjena in zmerna.
26. I. Klukanek in Š. Dieska iz ČSSR na enem izmed številnih pomenkov. Molčeči Štefan je boljši v skalah. Edini od gostov se je lotil moške smeri in uspel.
27. Brez ladje ni pristanišča, brez gora je dolgčas, brez hotelov ni lefovšča. V Jalti.
28. Ceste in križišča v borovih gozdovih med morjem in vrhovi Jaile.
29. Italijan N. Oppio in Avstrijec P. Baumgartner na posvetu o skalolazenju.
30. Kdo bi si mislil, da so pred četrto stoletje v tem idiličnem kotičku tako grobo delili svet.
31. Spomin na stare dni – cerkev Aleksandra Nevskega v Jalti.

brez razloga, rekli »kamikaze«. Slalom, škarje, izsiljevanje, zraven pa obilo pristne dobre volje in smradu po vzhodnem bencinu, so nas spremljali na vseh voznjah do Jalte in po cestah na pobočjih nad Črnim morjem, kjerkoli nas je vodila pot. Dobri Boris, naj mu bo odpuščeno, če je komu nehoti nagnal strah v kosti. Kako smo se rezali Japoncu Shiru, ko je simbolično pritiskal na zavore, kadar nam je še posebno trda predla med Borisovimi bravurami.

O dogajanjih v stenah, kjer je potekal šampionat, tudi ne bom izgubljal mnogo besed. Nekaj pa bo vseeno treba zapisati.

Če kaj, potem me pri nogometu najbolj jezi tisto gladiatorsko vzdušje. Zijala vedo vse bolje od tistih, ki se mučijo in drve za žogo. Zato me tekme ne vidijo in če v radiu zaslišim tisti značilni: »...podaja Pepetu, lep udarec, goool!«... pri priči zasučem gumb in poskrbim za red.

No, nekaj podobnega se obeta tudi tistim plezalcem, ki se bodo v stenah pred gledalci, dobro zavarovani s skoro nevidno pletenico iz jekla, z vitlom in ob podpori sodnikov ter trenerjev preskušali v znanju. Kdo bo boljši, hitrejši, kdo bolj spreten, kdo večji akrobat? Čigavo plezanje bo bolj varno? Tako se bodo spraševali gledalci ob vznožju sten ter ob hrupu v vetru plapolajočih zastav vzpodbujali svoje idole k zmagi.

Prvim takim, čeprav samo klubskim tovarišem nastopajočih, smo že prisluhnili in se iz srca nasmejali, ko smo poslušali njihov »Davaaj, bistro, Ninočka, bistro«, kadar je kazalo dobro. Opazili pa smo tudi, da se je ton bodrilnih glasov ob vsaki, za gledalce nepravilni kretnji spremenil in tu pa tam zazvenel tudi grobo. Ne več Ninočka, ampak Nina; pač tako, kot je v vsaki športni areni.

To je seveda obrobno in daleč od tega, da bi imelo vpliv na naše mnenje o skalolazenju. Kot planincu estetu mi sicer zveni po tistem »panem et circenses«, če gledam kot praktik, pa skalolazenju pripisujem večji pomen, kot mu ga ta ali oni »samostalpinist«.

Kot trening za pridobivanje spretnosti in veščine v plezanju v kopni skali je športno plezanje lahko neprecenljive vrednosti, seveda, če je poskrbljeno za tak red in disciplino, kot smo to videli v Jalti. Brez tega je vse početje še najbolj podobno preskusu živcev na kandidatih smrti in seveda nedopustno. Bojim se, prav zategadelj pri nas in še drugje v Evropi športnega plezanja še lep čas ne bomo uvedli, četudi bi se sicer v celoti vneli za novo planinsko športno disciplino.

Taki so moji vtisi iz Jalte. Pričeval sem rojstvu in podružabljenju novega, planinskega športa, dogodku, ki ga človek ne doživi pogosto v življenju ali pa ga sploh ne doživi nikoli.

Ko sklepam tele vrstice, si želim, da bi »skalolazenje« sovjetskim tovarišem prineslo mnogo veselja in uspehov in da bi se, ko bodo dopuščale razmere, uveljavilo tudi drugje.

Prijateljema Arihu Poljakovu in Mihailu Anufrikovu pa iz srca privoščim, da bi se jima že kmalu uresničila misel, ki sta mi jo izrekla v Jaltskih gorah: »Tole je rojstvo nove olimpijske discipline«.

PTIČJE ZGODBE

JOŽE VRŠNIK

Nekega dne sem šel k ovcam, na Krofičko. Bil sem v Travnikih pod steno, v bližini studenca. Zdajci sem zaslišal ropot, kakor bi padal večji hlod. Začuden sem obstal. Saj tu zgoraj vendar ni nobenega hloda. Takoj nato se je ropot spremenil v šum silovitega viharja. Tedaj sem opazil kavko, ki je pribežala od škrbine sem, kar blizu za njo pa je bil orel. Kavka mu v zraku tudi z vso mogočo brzino ni mogla uhajati, zato je delala vse vijuge in pentlje, ki jih je v tej brzini zmogla. Tudi orel jo je moral posnemati, a vsak njegov zavoj je moral biti večji in počasnejši, kavka je medtem lahko menjala smer, ni pa imela časa, da bi se nekam skrila. Ti orlovi hitri zavoji so delali buč in hrup kakor močan vihar. Ne mogel bi si tega predstavljati, če bi bil sam ne videl in slišal. Kljub vsej brzini in spretnosti je kavki večkrat šlo »za nohte« Takrat se je zaletela naravnost proti steni s tako silo, kakor da misli napraviti samomor. Tik pred steno se je bliskovito hitro prekopicnila v zraku in obenem menjala smer. Orel je moral zmanjšati brzino, da se ni zaletel v steno, med tem je bila pa kavka že daleč. Orel je takoj ujel smer za njo in cela predstava se je pono-

vila znova še večkrat. Ko sta se vrtela morda trideset metrov nad menoj, sem hotel orla s kričanjem preplašiti, a je bil tako zaverovan v lov, da se ni dal motiti. Precej časa sem ju opazoval, čas me je priganjal naprej, zato sem kavki želel srečen izid nevarne tekme in odšel. Verjetno se mi zdi, da se je prej ali slej kavka upehala in postala orlov plen.

Drugokrat sem videl, kako sta dva orla lovila divjega petelina. Dobila sta ga v zraku, kjer ni imel nobenega zavetja. Petelin je bežal od Krofičke proti Raduhi, seveda s polnim plinom, za njim pa kar v majhni razdalji dva orla. Za kake obrate v zraku petelin ni imel časa. Če bi se bil spustil v gozd, bi se bil gotovo ubil. Kako se je končala zadeva, si je lahko misliti.

Nekega dne so naša mati šli iz Kota proti domu. Pri Apnenici je bila velika divja kura s svojimi piščanci. Počakala je, da so mati prišli mimo nje, potem jih je pa od zadaj napadla. Zaletela se jim je v krilo, odskočila in korakala za materjo, od časa do časa pa se jim je spet zaletela v krilo. Mati so mirno hiteli naprej, bojevita kura jih je spremljala do Travnika, to je kakih deset minut. Pri pritaki (lesi) vrh Travnika se je kura obrnila in sfrčala nazaj.

Tudi kura zna biti junaška v obrambi svojega zaroda. Da vse vrste divjih kur znajo lisico ali kakršnegakoli požeruha speljati proč od piščancev, je znano.

Nedaleč od tam, kjer sem opazoval orla in kavko, sem nekega dne opazoval, kako je skobec lovil kavko. Skobec je majhen in zelo okreten. Zmeraj je oprezal na to, da je kavko napadel od zadaj. Skobec bi bil s kavko hitro opravil. Kadar je bilo že pretesno, je zakričala in že sta ji od jate, ki se je pasla v bližini, dve priskočili na pomoč. Tedaj je pa skobec moral bežati daleč proč. Ko sta se obrnili kavki, se je vrnil tudi skobec in kmalu je imel spet eno v zraku (verjetno drugo) in lov se je pričel znova.

Zdi se mi, da skobec pri starejših kavkah nima posebnih uspehov, toliko več pa pri mladih, ker je silno vztrajen. Zato je razen orla tudi on kriv, da so nekdanje velike jate kavk postale vedno manjše. Zadnjih par let nisem videl nobene kavke več. S tem pa seveda ne trdim, da so kavke že vse uničene. Se pač selijo po gorovju, in gorovje je veliko.

Kavke so popolnoma neškodljive ptice. So čudovite jadralko. Kolikokrat sem jih z veseljem in velikim užitkom opazoval, ko so mi nevede, pa vendar kakor po naročilu razkazovale svoje umetnije v zraku. Po brzini jih morda prekašajo lastavice, po eleganci, vsaj po mojem mnenju, nikoli.

V svojih mladih letih sem videl mišarja (kanjo), ki se je dvignil iz gozda v Robanovem kotu. Takoj za njim se je dvignil skobec. Mišar je v velikih krogih plaval elegantno in dostojanstveno, skobec pa je kakor sitna muha brenčal okrog njega. Kolikokrat se je pogal nad mišarja, da je vselej napadel od zgoraj, mišar pa je nagnil perut kakor ščit in s krepkim udarcem zbil skobca daleč v stran. Človek bi sodil, da bi ga par takih udarcev za vselej odgnalo, pa ne, vsakokrat je takoj ponovil z napadom. Kolikokrat se je napad ponovil, preden sta se prignala nad dvatisoč metrov visoko Krofičko, ne vem, odjadrala sta nad Logarsko dolino. Kje in kako se je zadeva končala? Kljub mišarjevi veliki premoči, je pri skobčevi spretnosti in vztrajnosti malo verjetno, da bi mišar zmagal, razen, če se zna tudi on razjeziti.

Logarski Jurče je pripovedoval:

»S konjem sem peljal iz Logarske proti Solčavi. Pri Žibovčevem mostu je skobec lovil vodnega kosa. Obstal sem in opazoval spretnost obeh. Kosu je šlo za življenje, skobcu pa za okusen zajtrk, zato sta dala iz sebe vse, kar sta mogla. Kos je delal v zraku neverjetno hitre zavoje, skobec mu je zvesto sledil. Tekma bi se hitro končala v skobčevo korist, pa je kos še našel čas, da je smuknil v vodo, kamor mu skobec ni sledil. Ko je kosu zmanjkalo zraka, je moral iz vode, a tu je že čakal skobec, akrobacije v zraku so se začele znova, in spet se je kos rešil v vodo. To se je ponovilo ne vem kolikokrat, nazadnje se je skobec, že ves srdit, zaletel za kosom s tako silo, da je štrbunknil v vodo. Kos pa je hitro sfrčal iz vode in z vso brzino nad vodo naprej. Skobec je ves premočen prilezel iz vode, se otrešel, zleteti pa ni mogel. Po tleh je priracal pred mene. Ošvrknil sem ga z bičem in kos je bil rešen.«

Število ptic strašno pada. Po zaslugi orlov, skobcev, lisic in kun, še bolj pa zastrupljevalcev in Italijanov. Tudi zračne puške nedoraslih fantov nosijo svoj del krivde. Na izlete prihajajo družine iz mest. Njih nadobudni in v »ljubezni do narave« vzgajeni fantiči nosijo zračne puške in gorje ptici, ki prileti v dostrelno bližino. Tudi pri izbiri drugih ciljev niso tankovestni.

Zastrupljanje insektov z insekticidi veliko uspešneje zatira ptice, ki so naravni in najboljše zatiralci insektov, kakor insekte same, katerim so ti strupi namenjeni. Ti se strupom sproti prilagajajo in se vpricho vseh strupov brezskrbno množijo.

Koliko je bilo še pred par desetletji divjih petelinov, ruševcev, belk, kotorn, jerebic, komatarjev in še in še drugih malih ptic, ki jim imen nisem vedel. Zdaj mnogih vrst ni več, drugih so samo še vzorci. Kako so nekdanj žvrgoleli planinski škranjčki! S kakim veseljem sem nekdanj opazoval gorskega škranjčka na Krofički, ki je, seveda v zelo pomanjšani meri, pri letu posnemal strel v oblakih in veselo drobil svojo pesmico. Zdaj že več let nisem videl in slišal ne prvega ne drugega.

Ko sem pred štiridesetimi leti hodil z že dolgo pokojnim Herletovim Mirkom na Rožni vrh poslušat divjega petelina, sem imel polna ušesa ptičjega petja. Zdaj je gozd v Hudi goši izsekan, od ptičjega petja pa na Rožnem vrhu ušesa ne bolijo nikogar več. Tudi spremenjeno gospodarstvo z gozdom pticam jemlje hrano in obstanek.

Za veliko bo oškodovano gospodarstvo, če ptic ne bo več. Za veliko bodo oškodovani tudi bodoči rodovi, če ptičjega petja ne bodo več slišali in ptic ne videli. Tudi pri nas bo tako, kakor je rekel Švicar: »Pri nas gozdovi še šumijo, žvrgolijo pa nič več.«

NA ZAJAMNIKIH SE RODI JUTRO

ING. DUŠAN KRAPEŽ

Geologija nas uči, da je zlasti v terciaru narava »mečkala in zmečkala« severovzhodni kot naše ožje domovine. V razgibanosti sta med te gube kanili dve debeli solzi Bohinj in Bled – solzi radosti. Tod okoli je mnogo planin. Naši pradedje so na njih postavljali lesene pastirske stanove sebi in bližnjim v korist in veselje. Planšarstvo počasi usiha. Zakaj? To bodo povedali naši modri gospodarstveniki. Ugotovljamo le, da idila potrkavanja zvoncev in zvončkov z živino in pastirji vred blede. Ti stanovi postopoma menjavajo svoje prebivalstvo. Prej so tod letovali pastirji in živina, dandanes pa meščani in avtomobili. Nekatere planine, na srečo, ne puste preblizu modernih »ropotal in smrduhov«. Mednje sodijo tudi Zajamniki. Vsaka planina je po svoje lepa. Saj tod okoli jih je veliko. Toda Zajamniki se kosajo z najlepšimi.

Cesto z blejskega konca popravljajo. Zato smo se lotili Zajamnikov z bohinjske plati. Cesta bi še kar bila dobro izpeljana. Je pa v stanju, da se je »bog usmili«. Ne verjamem, če bi Badjura napisal, da drži tja »avto cesta«. Če se ti količkaj smili tvoja »štirikolesna pločevina«, boš rinil po njej z največ 30 km/h. Zato se ti zdi, da se neznansko vleče.

Že blizu Pokljuke se kmalu odcepi ožja, toda v neprimerno lepšem stanju, gozdna cesta proti Rudnemu polju. Znamenje za prepovedan promet je bolj formalnega značaja. Računati pač moraš na zagato na cesti, gozdna uprava vozi hlodovino. Ti pa moraš brez ugovaranja ali celo godrnjanja počakati, da zagata popusti. Nekje nad Pokljuko na klancu in ovinku boš ostro zavil po kolovozu na levo. Lezel boš po polžje s svojo jekleno živalco, kakor boš pač znal, upoštevajoč pri tem številko konj, skritih pod pločevino, stanje amortizerjev, obremenitve, osebno spretnost za volanom in usmiljenje do svojega zapravljičvka.

Kolovoz je kolovoz. Se težje je z njim v planinah. Kolesa odskakujejo od skal, v blatu se vrtijo v prazno. Ko se ti zazdi, da je že vsega dovolj, ustaviš. Po možnosti na levi ali desni od kolovoza, da daš s tem kakemu še bolj trmastemu prostor: naj se zrine še kakih 50 ali 100 m naprej od tebe in pokaže s tem, da je kavelj.

Skrbno zapremo svojo »letečo kolibo« in si oprtamo svoje nahrbtnike. Tisti, ki bivajo bliže Uskovnici, bodo kmalu krenili na desno strmo v breg. Drugi bodo nadaljevali pot po kolovozu in premagali kar tri prevale. Najvišji ima menda kar okrog 1500 m. Pol ure, pa smo na cilju.

Na zadnjem prevalu obstaneš in ostrmiš. V zornem kotu okrog 120° zajame oko vse Julijce od Rjavine na levo tja do Vogla in še malo čez. Zdi se, kot da je narava v Zajamnikih zasadila ogromno šestilo, z drugim krakom pa zarisala lok z radijem kakih 8 ali 10 km – čudovito »žago«, ki ima svojo kulminacijo v Triglavu, nato pa se proti zahodu in jugu zobje krajšajo in nižajo.

Drugo, kar ti na hitrico pade v oči, je lega stanov. V velikem loku tja izpod Javorjevega vrha do roba Zajamniške planine proti Uskovnici so stanovi posejani v »gosem redu« drug za drugim. Redki izstopajo iz vrste. Vsaj tako se vidi z našega opazovališča.

Brž sem odložil svojo bisago, se usedel na klop pred hišico svojega prijatelja, vzel v roke daljnogled in karto Julijcev. Pričel sem na presečišču dveh »žag«. Sprednja je temna. To je strmi breg Zajamniške planine z vitkimi smrekami. Druga »žaga« je svetla siva. To so pa ti, ki jih iščem in občudujem. Pri Rjavini se začne. Draški vrh in Tosc s puhom poraščena, no, saj ne rečem, saj sta tudi lepa. Toda, brez zamer, sedaj me malo motita. Med vama komaj še ujameš Kredarico, pravzaprav le del, in slavno planinsko kočo na njej. No, Triglava malo bolj na levi res ne more

zakrivati. Preveč gospodovalno kipi v nebo. Stolpa na njem nisem mogel zaznati. Na levi od glavnega vrha vidimo majhen izrastek, »materino znamenje« ali kaj, ki bi ga, z malo domišljije seveda, lahko šteli za »tretji« vrh. S tega opazovališča bi torej lahko razložili ime Triglav. Malo na levo od njega široko kipi v nebo Kanjavec, prvi bližnji vazal svojega mogočnega gospodarja. Med obema se v ozadiju gnetejo Razor in njemu najbližji.

Skrhane zobe te žage tja do Debelega vrha bržčas sklepajo Mangrt, Jalovec, Kotova špica, Travnik in drugi, ki sodeč po karti škilijo prek prve kulise.

Nad bohinjsko kotanjo strmo preneha prva kosmata kulisa. Zadaž za njo prehaja gorovje ob Sedmerih jezerih postopoma v bohinjske gore. Na skrajnem koncu zornega območja se stiskajo Podrta gora, Vogel in Rodica.

Po planini, jasi in gozdu smo se pasli. Nismo se specializirali. Nabirali smo, kar smo pač našli: užitne golobice, mlade gomoljike, lisičke, nekdo je našel celo užitno sirovko, borovnice in jagode. Slednje smo seveda dajali v posebno vrečko. Radovedno oko je med nabiranjem še in še iskalo lepo panoramo v igri menjajoče se svetlobe. Kot bi koketiral z lepo neznanko.

Pod večer smo se vrnili. Sonce je zašlo za Debelim vrhom. Ožarjalo je nebo in oblake še lep čas. Vrhovi pa so temneli tja v noč. Ko smo povečerjali golaž z gobami, je že mesec veslal na nebu in s polno svojo srebrnino oblikoval špičaste prijatelje.

Utrujen sem hitro zaspal z željo, da bi se pravočasno zbudil, da ne bi zamudil rojstva novega jutra. Ob treh ponoči sem prvič poskusil. Prezgodaj je še bilo. Legel sem spet, zadremal in zaspal za debelo uro. Za silo sem se oblekel in tiho odprl vrata in zlezal po lestvi navzdol. Spal sem namreč v »gornji etaži« med škodlami na rahlem prepihu. Sedel sem na klop, strmel v črne hribe tam v daljavi in potrpežljivo čakal.

Mesec je že zašel. Jutro pa se je plazilo kradoma, kot tihotapec, toda vztrajno. Skozi odprto okno se je slišalo sopenje spečih in ostro tiktakanje ure. Ptička, menda pastirička, je prhutnila prek moje prekrizane noge in sedla tik mene na tla. Ostal sem nepremičen. Le z očmi sem ji sledil. V mraku sem moral napanjati oči. Ptička me je z radovednimi očesci opazovala. Potresavala je z repkom in na tankih nožicah delala poskoke, počepe, predklone. Jutranja telovadba? Morda. Ko je potešila svojo radovednost, je čez minuto ali kaj odletela. Gotovo mi je zaželela »dobro jutro«. Tudi jaz tebi, draga ptička. Poletela je nizko nekaj metrov stran, nisem je več videl, in cvrkutnila. To je bil pravi pozdrav.

Od nekod je pribrenčala prva muha, čebela ali kaka sorodnica. Ščebetanje ptic je naraščalo. Od daleč sem zaslišal ku-ku, ku-ku. Jutro je lezlo iz svojih pleníc. Prvi žarki so poljubili nad najvišjimi vrhovi razpotegnjene oblache. Rdeče so zažareli in se prelivali v oranžno. Druga pastirička je priletela in sedla kraj mene na odprto okno. Radovedno je strmela v speče, niti ura s svojim ostrim in monotonim »tik-tak, tik-tak« je ni motila. Ko je tudi ta svojo radovednost potešila, je odletela.

Prvi sončni poljub je veljal Triglavu. Komu drugemu pa naj bi? Pribrenčale so žuželke, kdo bi jim vedel imena! Potrkal je prvi zvonec prebujajoče se maloštevilne goveje živine. Že so zažareli vrhovi bližnjikov. Ptice so zapele v zboru glasneje in številneje. V mehki rdeče-oranžni svetlobi so zažarele vzhodne stene naših nemih prijateljev. Bohinjske gore so bile še sive. Nad bohinjsko kotanjo je ležala debela megla. Rodilo se je novo avgustovsko jutro. Zeblo me je. Premražen sem se zalezal nazaj v posteljo. Čez tri ure ali kaj sem se šele prebudil, ko je sonce stalo že visoko. Le še rosa je pričala, da smo še vedno bliže jutru kot poldnevu.

Lepo je, da v samoti brez hrupa in ropota prisluhneš kdaj pa kdaj zopet naravi in srkaš iz nje božajoče fone ušesu prijetnih frekvenc. Rad bi še kdaj užil podobno lepoto.

VABILO IN PROŠNJA

Za sestavo popolne kronike vseh zimskih spominskih pohodov na Stol in gradnje nove Prešernove kočice na Malem Stolu naprošata občinski odbor ZZZ NOB Jesenice in AO PD Jesenice udeležence vseh dosedanjih pohodov in graditelje novega Prešernovega doma na Stolu, še prav posebej filmarje in fotografe, za filme, diapozitive in fotografije ali kakršnokoli drugo dokumentarno gradivo, eksponat ali rekvizit.

Vsi avtorji in lastniki filmov, diapozitivov in fotografij naj posredujejo ali odstopijo dokumentarne posnetke zgoraj navedenima organizatorjema spominskih pohodov in gradnje nove Prešernove kočice na Stolu.

Vsem lastnikom in avtorjem se priporočamo in zahvaljujemo že vnaprej.

Občinski odbor ZZZ NOB Jesenice
Alpinistični odsek PD Jesenice

DRUŠTVENE NOVICE

XVIII. REDNI OBČNI ZBOR PD PTT LJUBLJANA

V soboto 5. 2. 1972 se je okrog 250 članov PD PTT Ljubljana in vabljenih gostov zbralo na XVIII. občnem zboru.

Pevski oktet prosvetnega društva »Poštar« je pod vodstvom pevovodje Bračka zapel nekaj planinskih pesmi, nato pa je predsednik tov. Jože Dobnik otvoril občni zbor in pozdravil goste, predvsem profesorja Tineta Orla, urednika PV, zastopnika UO PZS, tov. Vlada Dernača, tov. Jožeta Pečnika, tajnika republiškega odbora sindikata prometa in zvez, tov. Jožeta Gerbca, glavnega direktorja združenega PTT podjetja Ljubljana, direktorje PTT podjetij Ljubljana, Kranj in šolskega PTT centra, zastopnika PD PTT Celje, Maribor, delegate planinskih skupin in zastopnike številnih drugih planinskih društev: Železničar, Litoštroj, Rašica, Ljubljana Matica in druge.

V svojem izčrpnem poročilu je predsednik govoril o pomembni vlogi, ki jo planinska organizacija ima v naši družbi in v življenju naših delovnih ljudi. Poudaril je, da to pomembnost priznavajo vsi najvišji družbeno-politični forumi in organi.

Naša organizacija je preteklo leto svojo nalogo uspešno izvrševala, skrbeli smo za zdravo rekreacijo v planinski naravi, gojili patriotska čustva in smisel za najlepše planinske vrline: iskrenost, skromnost in tovarištvo.

Izvršili smo vse sklepe sprejete na lanskoletnem občnem zboru in vse v programu postavljene naloge:

- sodelovali smo na »Pohodu po poteh partizanske Ljubljane« s 165 člani,
- udeležili smo se I. Tabora ljubljanskih planincev na Jančah s 51 člani,
- počastili spomin 30-letnice vstaje slovenskega naroda in požiga vasi Rašica. Pomagali smo pri organizaciji in udeležbi s 50 člani,
- prirejali smo množične izlete v Kočevski Rog,
- 13. 6. 1971 sodelovali na IV. zboru planincev PTT Slovenije v Logarski dolini s 500 člani,
- na XIX. zboru planincev PTT Jugoslavije v Veliki pod Papukom sodelovali s 43 člani,
- na XIX. partizanskem maršu v Gorskem Kotoru sodelovali s 4 člani,
- intenzivneje smo delali na pripravah za povečanje Poštarske kočje na Vršiču,
- organizirano smo zbirali finančna sredstva za Vršič,
- aktivno smo pomagali pri ustanovitvi meddruštvenega odbora ljubljanskih PD, – redno smo vzdrževali vsa gorska pota, za katera smo prevzeli obveznost in žrtvovali 178 prostovoljnih ur dela,
- skrbeli za varstvo narave, predvsem

za snago in red okrog Poštarske kočje na Vršiču in dohoda k nji in opravili 123 prostovoljnih ur dela,

– prek 2400 članov in mladincev smo popeljali na več kot 30 organiziranih izletov,

– za prek 1100 poslušalcev organizirali 16 predavanj s planinsko in potopisno tematiko s spremljanjem barvnih diapozitivov,

– napisali 96 člankov in novic v dnevne časnike in PTT informativni tisk,

– 14-krat smo menjali fotografije z izletov, akcij v omarici na trgu OF,

– uspeli smo povečati število članov.

V nadaljevanju je nakazal tudi naloge, ki bi jih moral opraviti novi odbor. Te naloge so zlasti:

– vsebinske in organizacijske priprave na 80-letnico slovenske planinske organizacije in 20-letnice obstoja našega društva. Obe obletnici bosta v letu 1973.

– dokončati priprave za povečanje Poštarske kočje na Vršiču,

– zgraditi novo cisterno za vodo,

– še naprej skrbeti za vključevanje novih članov, itd.

Za tem se je predsednik zahvalil vsem za pomoč, ki so jo organizaciji dajala nekatera PTT podjetja in družbeno-politične skupnosti, posebno pa tudi svojim odbornikom in članom komisij in odsekov in vsem aktivnim članom, ki so pomagali, da je društvo doseglo tako pomembne uspehe.

Za njim so podali poročila še blagajnik, gospodar, načelnik mladinskega odseka in predsednica NO.

Pred prehodom na razpravo pa je predsednik tov. Jože Dobnik izročil tovarišu Stanetu Bižalu, dolgoletnemu planincu in za večletno delo v pisarni planinskega društva PTT, skromno darilo. To delo je moral tov. Bižal zaradi bolezni opustiti. Predstavniki pokroviteljskega odbora kurirjev in vezistov tov. Lojze Kočman, je izročil transverzalni znak tov. Štefanu Horvat iz Kranja za prehojeno pot po transverzali kurirjev in vezistov NOV Slovenije.

V razpravo so posegli predvsem gostje. Vsi so izrazili priznanje delu društva in željo, da bi bili uspehi še večji in željo po sodelovanju. Prof. Tine Orel, predstavnik PZS, je društvu čestital k doseženim uspehom predvsem zato, ker društvo PTT res uživa velik ugled, ker je zgledno društvo in njegov zgled ni važen samo za Slovenijo, temveč za vso Jugoslavijo. Posebno je poudaril težave v organizacijah, katerim primanjkuje organizatorjev, takih, ki bi bili voljni delati, delati zavzeto in nesebično. Take ljudi pa je danes težje dobiti prav tako kakor nove člane. Na kraju pa je prof. Tine Orel podelil tov. Ivanu Debevču, ki ga

planinci dobro poznano po imenu »Dugi« ob njegovem življenjskem jubileju 60-letnici in za dolgoletno aktivno delovanje v komisiji PZS za gorska pota, spominsko plaketo.

Glavni direktor ZP PTT Ljubljana je pozdravil občni zbor, pohvalil društvo in skrb društva za rekreativno dejavnost, ki je danes delovnim ljudem zaradi zastrupljanja zraka, mehanizacije in civilizacije izredno potrebna. Ta skrb naj velja predvsem mladini, ki jo je treba iztrgati kvarnim vplivom nezdrave okolice in jo čimvečkrat peljati v naravo in ji vzbujati ljubezen do narave in naravnih lepot. »Planinci morajo dobiti svojo pomoč,« je nadaljeval in obljubil svoje posredovanje v PTT delovnih organizacijah.

V nadaljevanju je občni zbor potrdil dva predložena sklepa o organizaciji posebnih planinskih skupin v Trbovjah, v Kopru in v vojašnici Ljube Šerčerja v Ljubljani ter o povišanju članske članarine od 10 na 15 din. Soglasno je izvolil nove organe s tem, da bo predsednik še nadalje tov. Jože Dobnik.

V sklepni besedi je tov. Jože Dobnik obljubil, da bo delal naprej za planinstvo v upanju, da ga bodo podprli člani odbora in drugi planinci, še posebej pri vodstvih delovnih PTT organizacij in njihovih samoupravnih organih.

Po občnem zboru smo se zadržali na družabnem večeru v restavraciji Ljubljanskega PTT podjetja in preživeli prijeten večer.

Jože Praprotnik

KAKŠNA BO POVEČANA POŠTARSKA KOČA NA VRŠIČU?

Planinsko društvo PTT Ljubljana opravlja obsežne organizacijske priprave za razširitev Poštarske kočice na Vršiču. Priprave tečejo v dveh smereh: prvič priprava in izdelava načrtov in drugič zbiranje finančnih sredstev. Povedal bom nekaj o enem in drugem.

Idejni projekt za novi objekt in adaptacijo sedanje kočice je napravil Marko Šenk, dipl. ing. arh. Tovariš Šenk kot vnet planinec (doma iz Jezerskega) tesno sodeluje s Planinsko zvezo Slovenije in pomaga planinskim društvom z načrti in strokovno pomočjo. Napravil je že več idejnih in gradbenih načrtov, med drugim tudi za adaptacijo in razširitev znane Češke kočice pod Kočno. Svoje bogate izkušnje je zelo koristno uporabil tudi pri načrtih za razširitev Poštarske kočice na Vršiču, kjer je z enostavnimi rešitvami izredno dobro uskladil želje naročnika in obvaroval podobo Vršiča takšno kot je danes.

Novi objekt bo podaljšek sedanjega v smeri proti zahodu (proti Mojstrovki). Velikost novega objekta bo 10 × 10,5 m in bo malo višji od sedanjega ter za približno 2 metra pomaknjen proti jugu.

Novi objekt se bo gradil popolnoma samostojno in ne bo oviral poslovanja v sedanjem. Ko bo gotov, se bo povezal s sedanjim in takrat bo treba staro kočico tudi adaptirati in modernizirati. To je velika prednost, ker ne bo treba poslovanja v stari koči za leto ali dve ukiniti. Še poprej pa bo treba zgraditi novo veliko cisterno za vodo in jo povezati s sedanjimi, ki bodo v bodoče veliko bolj zavarovane pred mrazom.

V pritličju bodo trije gostinski prostori z okrog 80 sedeži, točilnica s točilno mizo, precej velika kuhinja, shramba za jedila, klet, soba za osebje, mala pisarna za upravnika, prostor za peč centralne kurjave ter ženske sanitarije.

V nadstropju bodo sobe s po dva, tri in štirimi ležišči, moška in ženska umivalnica s prhami ter moške in ženske sanitarije. V sobah bo 40 ležišč.

Na podstrešju bodo skupna ležišča, ki jih bo okroa trideset.

V vseh prostorih bo centralna kurjava, v sedanjem gostinskem prostoru pa bo ostala tudi peč-kamin. Gostinski prostori so funkcionalno povezani s kuhinjo in točilnico, ta pa s kletjo. Povedati tudi moram, da bo imela klet poseben vhod z zadnje strani hiše, prav tako bo poseben vhod tudi v kuhinjo, shrambo in druge prostore za osebje.

O idejnem projektu sta razpravljala gospodarska komisija in upravni odbor društva ter ga zelo dobro ocenila. Z manjšimi pripombami je bil seznanjen projektant, ki jih bo upošteval pri izdelavi gradbenega projekta. Občina Jesenice je že zaprosena za izdajo lokacijskega odobrenja.

Predračunska vrednost novega objekta in adaptacija starega znaša 75 milijonov starih dinarjev. Z denarno loterijo, dobičkom Poštarske kočice iz prejšnjih let, namenski dotacijami in oglasi je zbrana ena tretjina sredstev. V teku je zbiranje oglasov po vsej Sloveniji, od novega leta dalje pa se bodo organizirano zbirali tudi prostovoljni prispevki. Prostovoljne prispevke bo možno izročiti društvenim poverjenikom v vseh večjih kolektivih, planinski pisarni v Ljubljani in vsem planinskim skupinam. Obe akciji, to je zbiranje oglasov in zbiranje prostovoljnih prispevkov, se bosta izvajali vse leto. Upravni odbor planinskega društva želi, da bi čim več članov in drugih PTT delavcev podprlo njegova prizadevanja, pomagalo zbirati oglase in darovalo prostovoljne prispevke v skladu s svojimi možnostmi. Potrebno bo zbrati vsaj še 15 milijonov starih dinarjev, da bi lahko zaprosili banko za kredit. To ne bo lahka naloga, če bo odvisna izključno od oglasov in prostovoljnih prispevkov. Prepričan pa sem, da bo uspešno izvršena, kot je bilo uspešnih že mnogo planinskih akcij, ki so znane po vztrajnosti in prizadevanjih.

Jože Dobnik (PTT Novice)

VELIKA UDELEŽBA NA PLANINSKIH IZLETIH

Planinsko društvo PTT Ljubljana je konec novembra 1971 zaključilo letošnji program izletov. Prvi izlet je bil že 16. januarja v Tamar, zadnji pa 21. novembra na Valvazorjev dom pod Stolom in Pristavo (mladinski izlet). Na programu je bilo 26 eno, dvo in večdnevni izletov, na katerih je bilo 1712 članov, mladincev in pionirjev ter 7 enodnevni izletov mladinskega odseka, na katerih je bilo 478 mladih planincev. Skupaj je bilo na članskih in mladinskih izletih 2190 udeležencev, ali povprečno 66 na enem izletu. Udeležba na izletih je bila zelo dobra. Na visoko udeležbo je zlasti vplivala nizka cena, saj je najmanj 50% prevoznih stroškov pokrilo društvo iz sredstev, ki jih je prejelo za svojo dejavnost od Podjetja za PTT promet Ljubljana in skupnih služb Združenega PTT podjetja. Razen tega so vsi člani prejeli že v začetku leta program izletov za vse leto, po katerem so se lahko že vnaprej odločili za izlete, ki so jim bili všeč. Program je bil tako sestavljen, da je vsak član našel nekaj zanj primernih izletov. Za vsak izlet pa je vodja izleta pripravil še podroben program izleta od jutra do večera, s časi odhoda in prihoda ter zadrževanja opisom poti in znamenitosti itd., ki ga je vsak udeleženec izleta dobil ob prijavi v društveni pisarni.

Velika udeležba na izletih je dokaz, da so planinski izleti med ptt delavci čedalje bolj priljubljeni in tudi dokaz, da so dobro organizirani. Vso skrb za organizacijo izletov je imel načelnik propagandnega odseka društva tovariš Dominik Koci, ki je vse izlete organiziral v zadovoljstvo vseh udeležencev, vodili pa so jih »stari« družveni vodniki.

D. J. (PTT Novice)

OBČNI ZBOR PD RADGONA

Planinsko društvo v Gornji Radgoni je bilo tudi v preteklem letu delavno. Čeprav je Pomurje večinoma ravnina, še posebno Mursko polje, je tudi na tem koščku slovenske zemlje mnogo planincev, ki so obiskali domala vse bližnje in daljne gore, mnogi so bili celo na Grossglocknerju in na Dachsteinu. V preteklem letu so Prleki najraje obiskovali Julijce, manj Karavanke in Savinjske planine. Nad vse skrbni in prizadevni predsednik društva tovariš Bombek je organiziral tudi vrsto manjših zahtevnih tur za šolarje osnovnih šol in tako pridobil mnogo mladih ljudi za planinstvo. Za to bo poskrbela posledje predvsem mladinska sekcija, ki ima letos v načrtu lepo število izletov na Pohorje, Uršljo goro, Bohor in še tja proti Logarski dolini in dalje proti Savinjskim planinam; za starejšo in bolj

izkušeno mladino pa bo segla pot že čez Kamniško sedlo v Kamniško Bistrico, po Kamniških planinah, od tam pa tudi na Storžič, Vrščič, Razor in še kam.

Planinsko društvo v Gornji Radgoni šteje z mladimi planinci vred skoraj 500 članov, morda več kot pri Partizanu. Zato bi moralo biti deležno več pozornosti pri občinski zvezi telesnovzgojnih organizacij. Pa se ta le malo zмени za ljubitelje planin. Zato so društvu do nedavnega skopo odmerjali denarno pomoč in je šlo največ denarja le za žogo v tej ali oni obliki.

Predsednik Bombek je tudi poročal, da so začeli v radgonskih podjetjih snovati planinske odseke; v tem pogledu je najbolj pridno krojaško podjetje Moda. Tam so skoraj vsi delavci – in tu je žensk največ – člani radgonskega PD; in v tem letu naj bi se ustanovil tak odsek tudi v Elradu, kjer delajo antene, in pri Remontu, kjer je zaposlenih nad 200 ljudi. PD je dobilo ob koncu preteklega leta tudi svoj prostor, kjer se bodo zbirali planinci bolj pogosto kot doslej. Ima pa društvo še vedno težave s planinsko opremo, čeprav sta mu priskočili na pomoč trgovsko podjetje Sloga in krojaško podjetje Moda. Na Planinski Vestnik je naročenih 90 članov, število pa namerava društvo povečati vsaj še za enkrat toliko.

Tako si torej prizadeva Planinsko društvo v Gornji Radgoni, ki ga bo še v letu 1972 s podvojeno vneto vodil že dolgoletni predsednik tov. Bombek.

Občni zbor je pozdravil tudi tov. Bučer, podpredsednik Planinske zveze Slovenije, in tov. Vogelšek iz Maribora, ki je dopolnil občni zbor z zanimivim predavanjem od Uršlje gore do Triglavca.

Manko Golar

OB ŽIVLJENJSKEM JUBILEJU TONETA ŠKRAJNARJA

Ta mesec bo izpolnil sedmo desetletje. Markantna osebnost slovenske planinske družine, več kot pol stoletja zvest član planinske organizacije! Poln izkušenj, vedno urejen, veder, zaverovan v svet in njegove lepote ima širok po naši ožji in širši domovini trume znancev, mnogi pa se veselijo njegovega prijateljstva.

Tone Škrajnar se je rodil 21. aprila 1902 l. v Bregenzu na Avstrijskem, njegov rod pa izhaja iz Gradišča pri Trebnjem. L. 1911 se je družina preselila v Ljubljano, tu je Tone trgal hlače na Vrtači in na realki, l. 1917 pa je moral zamenjati šolsko klop s trgovskim pultom in s trirazredno gremijalno šolo – bili so pač težki časi. L. 1921–1922 je delal v galanterijski veletrgovini soustanovitelja Slovenskega planinskega društva Antona Korenčana, nato pa vse do leta 1945 v veletrgovini A. Samca. Po drugi svetovni

vojni je do l. 1951 ostal v trgovini – tudi na vodilnih mestih – od l. 1951 do 1969 pa je delal kot zastopnik znane celjske tovarne Aero. S svojo bistrostjo, solidno umerjenim nastopom in iskrivo domiselnostjo je bil na vseh službenih mestih uspešen sodelavec, izoblikoval je svoj osebni slog, poln poslovne stvarnosti, a vendar odprt, omikani in mikaven.

A nas zanima pol stoletja, ki ga je Tone Škrajnar napolnil z ljubeznijo do gora, do popotovanja, do plezanja, do smučanja in do drugih športov. Čeprav mu mladost ni bila poslana z rožicami, je tam ob koncu prve svetovne vojne zrasel v mladeniča visoke, atletske postave, s konstitucijo, ki se je le redke lahko veselil. Tak se je v tistih časih – danes se nam zde romantični – sprehajal po znameniti ljubljanski promenadi od Zvezde mimo Pošte do Tivolija in se tu bratil z vrstniki, ki v zgodovini našega planinstva za piparji in drenovci pomenijo nov vzpon, novo pot, nove uspehe. Bili so Karel Tauzher, študent, ki ga je l. 1921 zatekla plezalska smrt v Turski gori, Herbert Brandt, trgovski pomočnik, ki ga je zadela smrt v Triglavski steni, France Rus, učiteljščnik, Stane Predalič, trgovski pomočnik, Ančka Predalič-Bitenc, Rudi Perdan, mehanik, študentje Pavle Lavrenčič, Vlado Kajzelj in Karel Zorko, prvi predsednik TK Skala, pa še drugi. S promenade so se preselili – to je bila Zorkova zasluga – v podstrešno sobico na Starem trgu, rojstni kraj »Skale«. In prišla je prva tura na Veliko planino in čez Dol v Kamniško Bistrico, ki je tedaj še vsa čemela v topli pravljici idiliki. L. 1919 se je Tone vpisal v Slovensko planinsko društvo, ki je tedaj imelo »svoje« pisarniške prostore v pisarni odvetnika dr. Frana Tominška, predsednika SPD. Legitimacijo mu je izročil sam dr. Tominšek in mu zaželel mnogo lepih tur.

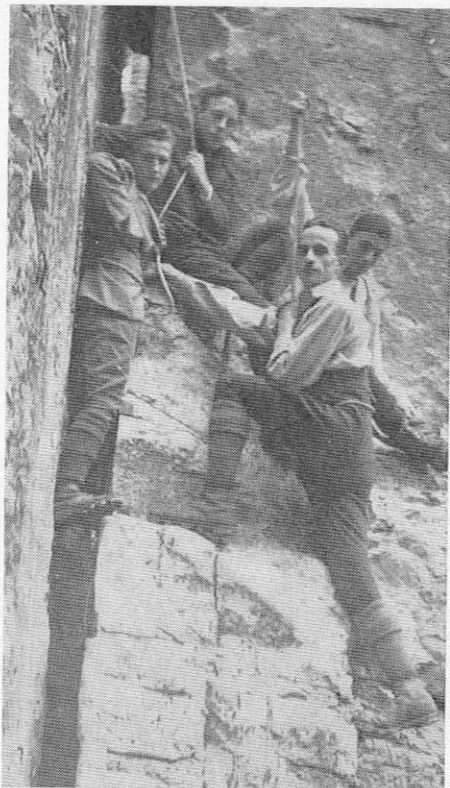
In nato se je začel Tonetov obhod po gorskem svetu, po domačem in po tujem. Bil je tudi na Grossglocknerju, Ankoglu, na Watzmannu, na H. Göllu, Hochkönigu in še kje. Stopil je tudi na Obir, na Rombon in na Prestreljenik. Zgodaj si je nataknil smučič, zelo zdelan vojaški »plen«, proti koncu prve svetovne vojne, ponesle so ga na Kozlerjev travnik, na Rožnik, na Orle, l. 1919 pa prvič na Krvavec, kjer se je zagledal v skrivnostne širjave in globeli Kriške planine. Za seboj ima pomembne smuške ture: na Stol čez Zelenico, čez Vajnaž in Medji dol v Slov. Javornik, pa smuške sestope z istega vrha v Tržič in v Bistrico v Rožu, turo na Kredarico in z njo vse, kar spada k triglavskim smukom, dalje na Krn in še na Johannisberg nad Pasterzo. Za Cmirom se je spustil v Vrata zadnjič l. 1940 s svojo ženo Vero, hčerko znamenitega klasičnega planinca Krapeža, z dr. Slavkom Prevcom in Branetom Tumo.

»Kaj mladenča gledati je gnalo...« vse to in še drugega toliko, da je eno samo življenje za vse to prekratko, da je vsaka sezona bila prekratka! Od nedelje do nedelje samo »kam« pa »kje«, kdaj to, kdaj ono! Vse je tako preprosto: gore so tu, treba jih je doživeti in sebe v njih. Globoki mir žarnega večera, temna napetost, grozo neviht in viharjev, sinje nebo nad belimi opastmi, izjemne situacije na izjemnih poteh, čisto drug, drugačen svet, na videz nekoristen, a dejanje je v njem vendarle pomembno, možato, morda celo blizu junaštva, blizu praga, ki nas loči od nebivanja, od smrti, v katero mlad človek ne more verjeti. Kaj vse preži na človeka, kaj človek tu lahko doživi!

Za božič leta 1925 se je Tone namenil na Kredarico. S Herbertom Brandtom sta v snežni vihuri rila skozi Pikel in bivačirala nedaleč od Staničeve kočice. Vso noč ju je grizel mraz, šele proti jutru se je umaknil morilski vihar. Ko sta gazila mimo Staničeve kočice na Kredarico, je Tone začutil, da z nogami nekaj ni v redu. Na Kredarici se je sezul, noge so mu začele zatekati, težka bolečina se je naselila v njih. Noč na Kredarici, polna skrbi, hudih slutenj in neugnanega zaupanja. Zjutraj čevljev ni mogel obuti, zato si je omotal noge z vrečevino, se tak napotil čez Krmo v Radovno in prišel tja skoraj bos. Pri Biščkovih so spraznili vse latvice, da sta Tone in Brandt prišla k sebi, naložili so Toneta na sani in ga prepeljali v Mojstrano. Nato je sledil mrtvi tek, dolga cezura v tem mlademu, zagnanem življenju – celo dolgo leto na bolniški postelji. Zdravniki so se

Tone Škrajnar

V kaminu pok. Vladimir Topolovec, desno prvi spre-
daj Tone Škrajnar, za njim H. Brandt in Janez
Kanoni

trudili, a ni šlo brez težkega posega – Tone je izgubil vseh deset prstov.

A ta težka senca ni zastrla sonca rado-živosti. Na Turnc, na Zeleniške špice ni šel več, tudi kolesarski šport in atletiko je moral opustiti. Povedati je treba, da je bil na poti med vrhunske športnike. L. 1920 je dosegel prvo mesto v hitri hoji na 17,5 km v popolni vojaški opremi. Bil je prvak Slovenije v hitri hoji na 10 km in kot kolesar »dirkal« s takimi asi, kot so bili Šolar, Zanoškar, Kosmatin – kdo bi se jih ne spomnil! Gore pa so mu ostale. Še danes ga vidimo z ženo Vero na planinskih potih. Od l. 1936 ima v Škrjančevi bajti na Kriški planini svoj štibelc, svoje planinsko-smučarsko oporišče. Še dilce si natakne, čeprav »stare gloriije ni več«, tako pravi sam. Neuničljiva je v njem mladostna želja po doživetju, po popotovanju, po avanturi, po dejanju onstran shojene življenjske steze. Zato ga vsako leto »vzdigne« tudi na daljšo pot, pot po daljnem svetu, skozi prostor in čas.

K vsemu temu je treba pridejati še to, da je Škrajnar po osvoboditvi aktivno posegel v našo planinsko organizacijo: L. 1945 je postal gospodar v planinskem republiškem odboru, od l. 1948 pa je delal v gospodarski komisiji PZS in ji je bil po nesrečni smrti Jožeta Pogačnika

nekaj časa tudi načelnik. Sedaj je član nadzornega odbora PZS, zvest nam in sebi, kakršnega spoštujemo in cenimo: Miren, premišljen, preprost in zanesljiv, hudomušen in duhovit, še vedno pokoncu mož, vreden homerske primere. Želimo mu, da bi bil še dolgo tak.

Tine Orel

MARTINU ŠTRAVSU OB ŠESTDESETLETNICI

Minevajo in ginejo leta, mi pa se srečujemo v gorah, srečujemo se v dolini in vmes nam pridno sive lasje.

Z Martinom sva se srečevala na Kredarici, ki jo oskrbuje že skoro ves povojni čas, menda kar osemnajst let, morda z dvema letoma prekinitve. Mislim na ta srečanja in si komaj lahko predstavljam, kako naglo so bila mimo, prav tako kot leta pred tem, vojna in predvojna leta. Martin je doma s Primskovega pri Kranju, hriboi so ga takorekoč ves čas njegove mladosti, fantovskih in zrelih let bodli v oči. Kamorkoli je pogledal, povsod gore. Večje ali manjše se nizajo od Velike planine na vzhodu, pa prek Krvavca, Grintovca, prek doline Kokre preskočijo na Storžič in njegove oprode, nato pa po grebenih Karavank, Stola, Golice in Kepe izginjajo do stikališča z Julijci, da bi se prek njih, pa prek Jelovice, Ratitovca in Lubnika prelile v pohlevnejše vzpetine Polhograrskih Dolomitov vse tja do Šmarne gore.

In čeprav ni bil kak alpinist ali posebno zagnan hribovec, Martin v svojem dolgem življenju ni ostal samo pri pogledih.

Hodil je po gorah nad Jezerskim, kjer je dobil tudi svojo življenjsko družico, lazil po Kamniških Alpah, pridno obiskoval Storžič, pa Triglav in Kredarico, kjer je v svojih zrelih letih oskrbel na desetisoče planincev vseh vrst, spolov in starosti.

Tudi njegovo medvojno življenje je bilo tesno povezano z gorami. Na njihovih obronkih je sprva kot aktivist OF vzdrževal stike s partizani, kasneje, leta 1943 pa se je še sam podal med vojake maršala Tita ter po dolgem in počez prekrizaril gorenjski in primorski planinski svet. Bil je iz pravega testa, naperi ga niso odbili od gora, tako kot marsikaterega drugega. Ko je minila vojna vihra, ni ostal v dolini, ni se prepustil udobnemu življenju.

Že kmalu, tam okrog leta 1952 ali 1953, je prvič odrinil na Kredarico, da bi oskrboval naš triglavski dom.

To je bilo kaj drugega kot preprost izlet na Triglav. Delo ni bilo ne njemu, ne njegovim sodelavcem lahko. Terjalo je ogromno naporov, požrtvovalnosti, zagriženosti in garaške vneme. Opravljal je vsa, prav vsa dela. Stregel in urejal zgradbo, ril po skalovju, kupčkal z no-

sači, miril duhove, kadar prenapolnjena koča ni zmogla vsega prometa. Njegova močna, čokata pojava ni nikoli mirovala, vedno je v gibanju in tudi sedaj pri šestdesetih letih še ne misli na počitek.

Ko mu znanci in prijatelji in vsi tisti številni planinci, ki smo bili deležni njegove skrbi, stiskamo delovno roko k visokemu življenjskemu jubileju, mu želimo še mnogo, mnogo zdravih in veselih let.

Za ves trud in prizadevnost pa tisočkrat hvala!

Ing. P. Š.

SREČANJE V KAMNIŠKI BISTRICI

Prvo soboto v februarju smo se zbrali na tovariškem srečanju v Bistrici nekdanji in sedanjí mladinski planinski organizatorji, mentorji in mladinski vodniki. Dolgoletni obstoj in delovanje mladinske komisije PZS je gotovo takšna doba, da se je vredno ozreti nazaj in pregledati prehojeno pot. Dvanajsta številka Planinskega Vestnika 1971 je bila posvečena delovanju mladinske komisije, seveda pa še zdaleč ni bilo napisano vse in nikdar ne bo. Delo organizatorjev in sodelavcev v mladinskih odsekih, koordinacijskih odborih in mladinski komisiji je bilo in je tako veliko, da se ga niti ne zavedamo v celoti. Morda ga tudi ne cenimo dovolj. Napišemo na stotine priznanj in pohval, – nikdar se ne bomo mogli oddolžiti vsem tem čudovitim ljudem, ki so velik del svojega skromno odmerjenega življenjskega časa žrtvovali za dobro in razvoj planinstva. Prav je povedal tov. prof. Pavel Kunaver na tem srečanju. »Veste,« je dejal, »niso toliko vredna vsa odličja in diplome kot prijetna zavest, da si skušal v življenju nekaj koristnega prispevati. In kaj je lepšega kot popeljati mladega človeka v čudovito naravo, ga vzgojiti in pridobiti za njenega varuha in ljubitelja. To bi morala biti prva vrednota in prvo poslanstvo vsakega človeka, saj je vendar le njen del. Kdor pravi, da so ljudje naravo ukrotili in podredili, se je zelo hudo zmotil. Zato, dragi prijatelji, delajte in vodite mladino v naravo, v gore; vzgajajte druge in sami sebe...« Prof. Kunaver, star po letih, nikoli pa po srcu! Njegovo srce in misli bodo vedno mlade. Hvaležni smo vam, spoštovani profesor, za besede v Bistrici! Prav tako pa bodo v naših srcih vedno živeli vsi tovariši in prijatelji, ki so tudi posvetili svoje življenje za naš skupni cilj in jih ni več med nami.

Na srečanju je v imenu Planinske zveze spregovoril ing. Tomaž Banovec. V svojem govoru je med drugim povabil vse navzoče nekdanje organizatorje k ponovnemu sodelovanju, kakor je že v svojih uvodnih besedah povedal načelnik mladinske komisije. Spregovorili so tudi nekateri tovariši in se zahvalili za povabilo.

Žal smo pogrešali mnoge, ki se iz različnih vzrokov niso udeležili srečanja. Zato vsi želimo, da bi se zbrali na prihodnjem zboru čez nekaj let v veliko večjem številu, kajti srečanje z nekdanjimi sodelavci in prijatelji je resnično prijetno doživetje.

Miha Marenč

O PLANINSTVU V OBČINI LJUBLJANA-SIŠKA

Naša občina postaja iz dneva v dan bolj aktivna tudi v organizaciji planinstva. Vendar planinski delavci ugotavljamo, da še veliko premalo in da so možnosti še velike. Bilo bi krivično, če ne bi zapisal, da se je zanimanje in prizadevanje pristojnih organov v zadnjih letih močno povečalo, vendar je še vedno premalo učinkovito in hitro. Bomo videli, kako bo v prihodnje.

Druga stran pa je pri nas planincih samih. Težave, na katere naletimo pri svojem delu, niso majhne. Največja je v pomanjkanju organizatorjev. Vedeti moramo, da delo, ki ga opravljajo, še zdaleč ni samo hobby, ampak velikokrat neprijetno in odgovorno, da – celo garaško opravilo, ki mu ni vsakdo kos. Svoj dragoceni čas in še marsikaj drugega žrtvujejo zavestno za napredek in razvoj planinskih in družbenih idealov. Razna prestopništva, mladinski kriminal itd. danes že močno vpijejo v naši družbi. To vse zahteva od nas takojšnjo učinkovitejšo akcijo, kot je bila do sedaj, zlasti pa postavlja velike in odgovorne naloge pred vse pristojne družbene in politične organe, pred vsa najrazličnejša društva in klube, od gasilskih, taborniških, počitniških, planinskih do ZMS, OZN, športnih in ne vem katerih še. V vseh teh deloma še vsi več ali manj amatersko, prostovoljno, z nekim nerazumljivim idealizmom. Zato upravičeno še toliko bolj pričakujemo učinkovito pomoč in podporo izvoljenih občinskih in republiških organov, moralno kot materialno. Zelo neprijetno je prosjačenje za vsak dinar, kot da bi šlo za osebne in ne družbene oziroma družbene interese, saj vendarle vsi vemo, da brez osnovne materialne baze danes ne moremo več uspešno delati.

In kako daleč smo planinci v naši občini? Imamo nekaj planinskih društev v tovarnah (Litostroji, Avtomontaža) in v krajih Medvode, Rašica, Šentvid in pred kratkim ustanovljeno »Šmarno goro« Vikrče. Najtežji delovni pogoji so prav gotovo na terenu. Izkazalo se je, da omenjena društva ne morejo obvladati tako obsežnih področij, saj npr. PD Rašica zajema vsa naselja in vasi od Zg. in Sp. Šiške, preko Šentvida, Gamelj do Vodice. Zato je ustanovitev novega društva zelo dobrodošla. Bolje je imeti več društev z manj člani, kakor pa manj društev z ve-

likim številom članstva, oziroma dopustiti, da mnogi organizacijsko »uidejo«. Povsem odveč je strah in morda tudi nevoščljivost nekaterih, da bi večje število društev povzročilo »konkurenco«. Težko mi je, ko moram tako besedo sploh zapisati, vendar se v danem trenutku v našem ožjem prostoru pojavlja in verjetno ni izjemna. Planinci smo vsi ena velika družina in nam mora biti prav vseeno, v katerem društvu delujemo. Najbolj pomembno je, da delujemo in to živahno in zavestno. Prav tako pomembno pa je, da društva delujejo povezano in vsklajeno, pomaga drugo drugemu in organizirajo nekaj večjih skupnih akcij na leto. Prepričan sem, da je prav v tem ključ zdravega razvoja.

Miha Marenčič

TEČAJ ZA MLADINSKE VODNIKE – JANUAR 1972

Že tradicionalni zimski del tečaja, ki ga organizira vsako leto mladinska komisija PZS, smo imeli tokrat na Planini na Kraju od 22. do 30. januarja.

Na zadnjem posvetu načelnikov mladinskih odsekov marca 1971 smo dokončno sprejeli sklep o sicer deljenem tečaju, ki pa je vsak zase celota. To se pravi, da smo dobili vodnike za letne razmere in tiste, ki imajo vsaj osnovna navodila za vodništvo pozimi. S tem smo dosegli dvoje bistvenih stvari in sicer množičnost in kvaliteto. V resnici so se tovrstna prizadevanja že izkazala julija meseca l. 1971 v Vratih, ko smo sprejeli od sto pet prijavljenih šestdeset tečajnikov. Pri tem se takoj zastavlja vprašanje, ali ni vsakega, ki je pripravljen sodelovati in si pridobiti nekaj osnovnega »planinskega« znanja, škoda za organizacijo. Prav gotovo. Vzrok je v pomanjkanju denarja – vendar tega bi še nekako namensko za tečaje dobili, pač pa je večje vprašanje pomanjkanje ustreznih prostorov (vzgojnoizobraževalnega centra PZS), kajti Šlajmerjeva vila v Vratih zadošča za ca. 40 ljudi, poleg tega pa je že zelo dotrajala. So še razni drugi vzroki. Gre za kompleksno vprašanje, ki ga naša komisija in verjetno tudi Planinska zveza ne bosta rešili.

Na zimskem delu tečaja pa je bilo skupno 35 udeležencev, od tega tri vodnice, ki so se prišle izpopolnjevati. Iz števila se vidi, da je morda nekaj slabša udeležba, vendar kar ravno pravšna za delo v zimskih razmerah. Prav tako je gotovo, da so prišli le tisti, ki so jih resnično pritegnile tudi zimske gore. S tem pa se kvaliteta izboljšuje. To kažejo tudi rezultati, ki so jih dosegli prijatelji, saj je poprečna ocena prav dobra. Prizadevnost vseh je bila resnično na visoki ravni. Razveseljivo je, da so bili na tečaju iz različnih društev, od Kopra, Ljubljane, Maribora in Mojstrane.

Program je bil v celoti izpolnjen, z izjemo morda celodnevne ture, ki nam jo je onemogočilo slabo vreme. Skoraj vse dni je bila gosta megla in tudi snežilo je večkrat. Kljub temu smo naredili manjšo orientacijsko turo in se povzpeli na Bogatinsko sedlo. Pač pa smo v celoti predelali osnove smučarske šole, saj so bile snežne razmere idealne. Naučili smo se hoje z derezami in cepinom, varovanja pri vzponu, demonstrirali reševanje in pokazali še razno drugo tehniko. Skušali smo podati čim več osnovnega znanja, ki je potrebno na turah pozimi, seveda v skladu s programom za MV. Tečaj je tudi v vseh drugih pogledih lepo uspel. Zasluga gre vsem udeležencem, zlasti dežurnim, ki so vzorno skrbeli za red, še posebej pa obema oskrbnicama. Prav njima se vsi najlepše zahvaljujemo za trud in skrb. Prav tako planinskemu društvu Bohinjska Srednja vas, oziroma njenim odbornikom, ki so nam omogočili bivanje v koči, na Kraju. Tudi prizadevnost vseh vodij, Janeza Kunstlja, Iztoka Polaka, Franja Krpača in Toneta Goloba je bila zelo velika. K uspehu je pripomogla tudi kondicijska pripravljenost udeležencev, saj poškodb ni bilo. Na koncu: takih tečajev si še želimo. Da bi nam le bilo vreme bolj naklonjeno.

Tečaj so uspešno opravili Jože Hudournik iz Velenja, Miha Kersnik in Stane Luks iz Mojstrane, Janez Resnik, Koper, Matija Lebar, Murska Sobota, Janko Bele, Rašica, Bojan Grilc, Murska Sobota, Jože Rovin in Andrej Brvar iz Ljubljane, Mirko Bezjak in Alojz Canjko, Ptuj, Vlado Rebrnak in Iztok, TAM Maribor, Marjan Jazbinšek, Ljubomir Petančič iz Lisce, Milorad Gajovič, Kraljevo, Stojan Torkar, Postojna, Slavko Cimerman, Vasilij Šimek, Srečko Pungartnik, Anica Kolar, Miro Engelsberger in Valerija Rajter, Maribor, Marjan Olenik iz Sežane, Vlado Lužnik, Dravograd, Alojz Bohan, Janez Meričnjak, Marjan Logar, PTT, Tone Strnad iz Kranja, Vladimir Škrli, Iztok Ščuka, Igor Knap, Ilirska Bistrica ter Ružica Pohleven, Ljubljana-matica, Venčka Brožič in Dolores Kocjan, Ilirska Bistrica. Vsem želimo zvrhano mero dobre volje in vztrajnosti pri delu v mladinskem odseku in na turah.

Miha Marenčič

HOM, NAŠ PLANINSKI RAJ

Hom je hribček med velikani. Na zahodu mu kima zgodovinska Golava, z juga šumi lesovje širne Mrzlice, kamniti Kamnik ponuja rumenkaste jegličice, Gozdnik je bahavo oblečen v plašč iglavcev, tam daleč s severa mežika Pohorje, z zahoda gleda srebrni vrh Ojstrice, le proti vzhodu je svet odprt in nemo govori, da je tam mesto Celje, zgodovinsko središče Savinjske doline.

Prav v tej smeri pa je tudi znana Zabukovica. Pred leti je ta kraj v naročju Bukovice, Homa, Kamnika in Gozdnika pomenil mnogo. Tod se je kovalo vse tisto, kar je med drugo svetovno vojno moralo pomreti; kal napredne prosvete pa je ostala in oživela. Med mnogimi dejavnostmi tudi planinstvo.

Kdaj in kako je planinsko društvo Zabukovica prvič v javnosti zaživelo? Dobro pomnimo, da so se že davno pred ustanovitvijo društva posamezne skupine ljubiteljev gora povzpele na najvišje vrhove slovenskih gora. Drago Ocvirk, osemdesetletni čevljar v pokoj, je petinsedemdeset let star prvič stopil na vrh Triglava.

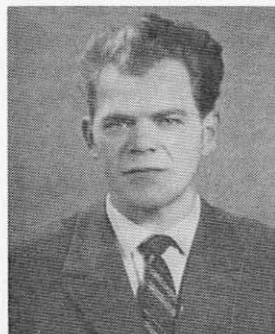
V Zabukovici, Grižah, Megojnicah in Libojah je že od nekdaj mnogo ljudi, ki ljubijo pristno planinsko vzdušje, vse tisto, kar nam priključijo stih: **Zakaj nazaj? Nazaj v planinski raj!**

Naj bo to uvod v poročilo o nesreči, ki je l. 1971 zadela naše društvo. Izgubili smo kar štiri srčne planinske tovariše; vsi štirje so bili planinci s telesom in dušo, priljubljeni, vztrajni.

Edi Oblak. Leta 1916 se je rodil tik pod vrhom Homa. Njegovo življenje je bilo skromno, trpko. Bil je vedre, vesele narave in kot tak je v življenju premagoval težave. Rad je rekel: »Tovariši moji, planinski prijatelji, pod vrhom Homa sem se rodil, ko bom umrl, pokopljite me prav na vrhu, da bom še iz groba gledal naše Savinjske planine.« Lepo je pel, znal se je približati človeku. Bil je med prvimi, ki so začeli razmišljati o planinski hišici na Homu. Med vojno je bil nekaj časa partizan, več let po vojni pa se je boril za dostojne obrtniške pravice. Ko pa so se odločili za gradnjo doma na Homu, mu ni bilo žal ne ure in ne dneva. Hodil je od hiše do hiše in prepričeval ljudi. Bil je gospodar društva, po poklicu krojač.

E. Oblak

Š. Žafran

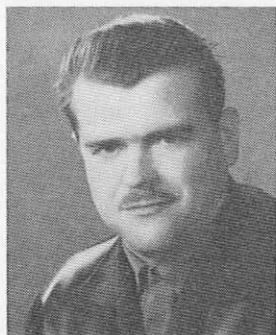
Usoda je hotela, da je v delu za planinski hramek na vrhu Homa izgubil življenje. Sto in sto ljudi ga je pospremila na zadnji poti. He, naš Edo!

Drugi se je za vedno poslovil naš tajnik društva – **Štefko Žafran**. Kako mlad je bil, ko je začel sodelovati v NOB! Rodil se je leta 1930, že štirinajstletni pobič pa je imel zvezo s partizani: bil je kurir, obveščevalec in potem aktiven borec. Dolga leta je bil v službi pri občinski skupščini Žalec. V svojem poklicu je bil vesten, natančen. Sodeloval je v raznih organizacijah in društvih. Prav njemu gre zasluga, da je arhiv društva pregledno urejen, da je bilo vse na tekočem. Še slišim njegove besede: »Mi smo planinci, med nami ne sme biti trohice sovraštva!« Ta vražji infarkt, vzel je PD zares vnetega tajnika.

Anica Čadej. Če si vprašal v Megojnicah, v Grižah in Zabukovici ljudi, če je tudi kaka ženska med vnetimi planinci, so poleg drugih kot prvo omenili – Čadejevo Anico. Med vojno je bila vnetja za ljudi v hosti, bila je obveščevalka. Izhajala je iz rudarsko-proletarske družine. Po vojni je bila v odborih političnih organizacij in društev, gojila pa je vseskozi tisto čisto ljubezen do slovenskih gora. Kljub šibkemu zdravju je osvojila lepo številno vrhov. Malo pred smrtjo je rekla: »Ko bi vsaj še enkrat šla z vami v naše gore.« Želja se ji ni uresničila. Komaj 45 let ji je bilo, ko je morala v prerani

A. Čadej

S. Miklavc

grob; planinski tovariš Franc Kovač ji je pred domom, ki sta si ga z možem z muko postavila, spregovoril lepe poslovilne besede.

Vrh Planinskega društva Zabukovica se je prelomil, smo dahnil, ko smo zvedeli, da je v prometni nesreči izgubil življenje naš dolgoletni predsednik **Slavko Miklavc**, ki ima pravzaprav največ zaslug za izgradnjo planinskega doma na vrhu Homa. Rodil se je leta 1931, umrl star štirideset let. Žrtvoval je sto in sto ur za homski planinski hramek. Znal je navdušiti desetine planincev, da so žrtvovali svoj prosti čas in šli s krampi in lopatami pod vrh Homa. Če je bilo PD Zabukovica še v taki stiski, je bil med prvimi, ki je dal nove vzpodbude. Njegova je zamisel, da je danes speljana cesta z južne in severne strani, z njegovim pogumom je bilo uresničenih mnogo, včasih tudi na videz nedosegljivih načrtov. Kot privatni obrtnik in občinski odbornik je bil lep zgled, kako je treba za koristi delovnih ljudi složno in nesebično delati. Pri vsem tem pa je znal starejše in mlajše navduševati za lepote gora.

Podpredsednik občinske skupščine Žalec Jože Jan mu je v slovo dejal: »Slavko, nismo te poznali kot človeka, ki bi imel v skupščini hrupne, propagandne govore, poznali smo te kot skromnega, a poštenega človeka in prizadevnega občana. S svojo trezno besedo, realnimi predlogi in tovariškimi nastopom si znal pritegniti odbornike in občane...«

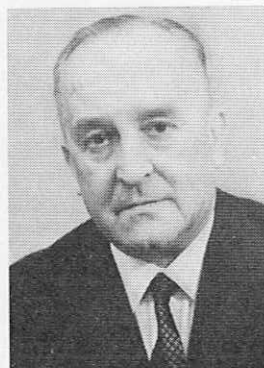
Prav v letu 1971 je PD Zabukovica napredovalo: prizidek pri domu na Homu, nova oprema, nekaj kilometrov gozdne ceste, povečanje števila članstva, izboljšanje odnosov v upravnem odboru...

Ko je tov. Franjo Kovač na občnem zboru prevzel funkcijo predsednika, je dejal: »Leta 1971 je bilo za naše društvo usodno: na eni strani smo dosegli velik uspeh – prejeli smo celo občinsko nagrado – na drugi strani pa smo izgubili ljudi. Pravijo, da gore govorijo, da njihov glas slišijo samo tisti, ki vanje verujejo. Mi slišimo, kaj govore naši pokojni tovariši: »Naprej! Za društvo! Za planinstvo!«

Drago Kumer

DR. JOZE HAFNER (1907–1972)

V drugi polovici meseca februarja je šla po Gorenjskem in po vsej Sloveniji od ust do ust zla novica: umrl je dr. Jože Hafner, pomembna slovenska zdravniška osebnost, popularen planinski tovariš, mnogim dragocen prijatelj, izjemno dober in lep po duši, kakor bi rekli stari Grki. O njegovem delu za medicino so pisali dnevni časopisi in poudarili tudi njegove organizacijske in strokovne vrline, s katerimi je znal graditi in uveljaviti jeseniško bolnišnico. Nedvomno je k temu pripomogla tudi njegova samonikla, odkrita in topla človečnost, s katero si je neprisiljeno pridobival spoštovanje. Pristna prostodušnost se je v njem družila s

Dr. Jože Hafner

prisrčno plemenitostjo in si utirala pot do človeških src.

Rodil se je 22. 2. 1907 v Škofji Loki, maturiral l. 1925 na kranjski gimnaziji, l. 1932 promoviral na medicinski fakulteti v Gradcu, specialistični izpit iz kirurgije pa je opravil l. 1938 v Ljubljani. 1. maja 1939 je nastopil službo v obratni ambulanti jeseniške železarnice. Obenem je delal v odboru za novo bolnišnico. V veliki meri je prav njegova zasluga, da je bila jeseniška bolnišnica tako hitro zgrajena. Med vojno so ga Nemci zaradi sodelovanja v narodnoosvobodilnem gibanju zaprli v Begunjah in deportirali na Dunaj. Po osvoboditvi se je ves posvetil izpopolnitvi jeseniške bolnišnice in 10. 4. 1948 postal njen direktor in obenem predstojnik kirurškega oddelka. Bil je tudi član zdravstvenega centra in ima velike zasluge za vso zdravstveno službo. Kot tak je bil član cele vrste republiških komisij in član izvršilnega odbora skupnosti zdravstvenih zavodov naše republike. Umrl je na svoj rojstni dan, v torek 22. 2. 1972 v Škofji Loki.

Od zaslužnega zdravnika se je na loškem pokopališču v imenu PZS poslovil dr. Miha Potočnik z naslednjimi besedami:

Dragi prijatelj Jože, poslavljam se od tebe v imenu vseh slovenskih planincev in v imenu tvojih najožjih planinskih in življenjskih prijateljev. Ravno smo se pripravljali na to, da ti ob tvojem 65. rojstnem dnevu voščimo zdravlja in sreče, ko nas je nemilo udarila novica, da je prenehalo biti tvoje dobro in plemenito srce.

Že pred več kot 50 leti smo se kot rosní dijaki kranjske klasične gimnazije srečali in se podali na dolgo, mnovega veselja in radosti polno življenjsko pot. Leta 1920 smo bili prvič na Triglavu. Od takrat smo vsako leto skupaj prehodili in preplezali vse Julijske in Kamniške Alpe, Karavanke in druge slovenske gore. Srečevali smo na tisoče dobrih ljudi in se od njih učili. Toda eden od najboljših med njimi je bil vedno on! Obiskali smo kot neizkušeni, od planinskega navdušenja in podjetnosti prekipevajoči mladinci tudi že ledeniški svet Grossglocknerja in v poznejših akademskih letih tudi strmi skalni svet Dolomitov. Še lani smo skupaj pod vrhovi treh Cin obujali dav-

ne, srečne spomine, prav tako kot smo jih pred leti (1957) v zaledenelih strminah severne triglavske stene, ko smo praznovali v isti navezi s Čopovim Jožem in v spremstvu prijatelja Borisa na točno isti septembrski datum 30-letnico našega prvega vzpona čez ta naš največjačnejši alpski zid.

Prijatelj Jože je poleg medicine, ki ji je bil zapisan z vso strastjo in vdanostjo nesebičnega človekoljuba, in poleg družine ter rodne Škofje Loke poznal samo še eno veliko ljubezen: Vse življenje je bil zapisan ljubezni in zvestobi do naših gora, do narave, do slovenske zemlje in do gorskega tovarištva. V goré je dolgih petdeset in več let zvesto, vdano in kar pobožno hodil po nove moči in navdihe za svoje vsakdanje delo in življenje, k njim je hodil tudi po talažbo v težkih dnevih, ki so mu jih kdaj pa kdaj, tudi še ne dolgo pred slovesom od življenja, prinesla življenjska razočaranja. Prijatelja Jožeta se bodo kot vzornega zdravnika še dolgo spominjali njegovi strokovni sodelavci, predvsem pa njegovi številni pacienti, za katere je nad vse

OB STOLETNICI ROJSTVA DR. JOSIPA TOMINŠKA, DOLGOLETNEGA UREDNIKA PLANINSKEGA VESTNIKA

Minilo je 100 let, od kar se je rodil 4. 3. 1872 na Slatni pri Gornjem Gradu dr. Josip Tominšek, eden najuglednejših prosvetnih delavcev svoje dobe, urednik Planinskega Vestnika in pionir telesne kulture. Na univerzi v Gradcu, kjer je diplomiral na filozofski fakulteti, je končal tudi tečaj za telovadne učitelje. Tako je bil dr. Tominšek eden prvih slovenskih kvalificiranih strokovnjakov za telovadbo.

Od vsega začetka, ko je deloval kot mlad profesor na gimnazijah v Kranju in Ljubljani, je bil navdušen za vse pojavne oblike telesne kulture, kakor za telovadbo tako tudi za šport in planinstvo. Vneto je sodeloval v Ljubljani pri mladinskih športnih popoldnevih in obogatil šolsko telovadbo z nogometom, atletiko, sabljanjem in drsanjem.

Leta 1912 je bil kot prvi Slovenec imenovan za nadzornika za telovadbo v avstrijskih šolah s slovenskim in italijanskim učnim jezikom. Kot ravnatelj klasične gimnazije v Mariboru je rad pomagal dijakom s svojim športnim znanjem, uvedel je skok s palico, omogočil sabljanje, čolnarjenje in jadralno letalstvo. Planinstvu je bil dr. Tominšek zapisan že od otroških let – Planinski Vestnik, ki ga je urejeval od 1908 do 1941, se je pod njegovim vodstvom vzpel na evropsko raven.

Zlasti navdušen je bil dr. Tominšek po osvobojenju, ko se je začela uresničevati njegova vizija enotne, celovite telesne kulture. Kljub starosti se je priključil mladini in sodeloval v tekmovanju za ZREN. Čeprav je odmeril večji del svojih sil glavnemu strokovnemu in znanstvenemu področju (slavistiki in klasični filologiji), je našel časa tudi za pisanje o telesni kulturi. Leto pred smrtjo je še objavil vzpodbuden spis o drsalnem in plavalnem športu v Celju pred prvo svetovno vojno.

Svoje poglede na telesno kulturo je rad podajal tudi v zasebnih pismih. »Vse športe druží univerzalna telovadba, posebno orodna in lahka atletika«, je zapisal v pismu, ki je nekaka njegova strokovna oporoka. »Osnova vse telesne izurjenosti od pamtiveka do večnosti pa je bil, je in bo tek, skok, plezanje, za kar ni treba priprave in nprave.«

Naj objavim še tale spomin: »Telovadim ves dan, neopazno, ob sebi umevno: ko hodim, stojim, sedim, sedam, se pripogibam, zlekнем, segam po knjigi, se oblačim, obuvam, obračam, vzpenjam. Ves dan je lahko človeku nezavestno zavestna telovadna ura. Kot rojen telovadec najraje povem, da sem izza deških let sedel s prednožko in do 75. leta, ko so me operirali na želodcu (ob tem grdo trpim zdaj in bom vedno), se v posteljo vlegel vsako polnoč iz stoje.« Še to naj dodam, da dr. Tominšku področje telesne kulture ni bilo glavno, da mu je odmeril le del svojega prostega časa. Bil je občudovanja vreden mož po svoji neumorni delavnosti vse do zadnjega. Njegov prispevek k telesni kulturi Slovencev pa je bil nedvomno tako pomemben, da ga bo treba temeljito preučiti, ovrednotiti in rešiti pozabe.

vestno in zadnje čase tudi pri vseh težavah, ki jih je sam imel s svojim lastnim zdravjem, nenehno požrtvovalno skrbel. Dr. Jožeta Hafnerja se bodo s toplim čustvom hvaležnosti spominjali mnogi nekdanji ranjeni in bolni partizani, ki jim je junaško pomagal med narodno-osvobodilno vojno, mnogi aktivisti OF in mnoge družine, ki jim je med vojno gmojito in moralno pomagal, da so vzdržale v težkem boju s fašističnimi okupatorji in njihovimi pomagači. Bil je vedno zaveden, pokončen Slovenec in svobodoljub, človek jasnih in nekompromisnih načel, mož, ki mu vrline kot poštenost, pravičnost, doslednost in solidarnost s trpečimi in zatiranimi niso bile nikoli fraza, temveč vsak dan in vsako uro živeta praksa. Spominjali se ga bodo naši gorski reševalci, ki jim je pogosto

predaval in jih učil prvo pomoč, spominjali mnogi preživeli ponesrečenci z gora, ki jim je dajal zdravniško pomoč in jim vračal zdravje in veselje do gora. Spominjale se ga bodo bele ključavnice v Plavškem rovju in na Golici, plavi encijani na Novakovem rovju na razpotju med Kotom in Krmo, krvavordeči sleč v Vratih tam za Aljaževim domom v podnožju mogočne triglavske stene in temno-rdeče murke po visokih travnikih Karavank.

Še in še bi lahko naštevali in govorili. Toda vedno bi ostali onemeli pred dejstvom, da o tako velikem človeku tako malo lahko povemo.

Poslavljam se v globokem spoštovanju in neizmerni žalosti, saj odhaja del mnogih izmed nas. Naj mu bo lahka in mirna domača zemlja pod slovenskimi gorami!

ALPINISTIČNE NOVICE

PROFESIONALIZMA NI

Tako trdi Alessandro Gogna spričo polemike, ki se je razplamtela po ponesrečenem ekspresnem prečenju Gogne in njegove naveze celotnega Peutereyškega grebena v Mt. Blancu in po Desmaisonovem čudnem ravnanju v Grandes Jorasses. Gogna je naperil svoj odgovor na časnikarje, ki pišejo o stvareh, o katerih prav malo vedo, in na »strokovnjake«, ki iz nevoščljivosti prisojajo današnjemu alpinizmu grd obraz, predvsem pa »komercialno« špekulacijo. Gogna meni, da alpinizem sicer ni šport, ima pa tudi tekmovalni element in zato stoji pred spremembami, ki danes zanimajo vse športne discipline: v istem okolju, v gorah, se nobeden ne razburja, če je, na primer, pri smučanju na prodaj vsak podpis, vsaka fotografija, vse do smučarja, delajo pa velike oči, če v kakem tedniku zagledajo članek o kakem plezalskem podjetju, kaj šele, če se to zgodi v dnevnem tisku ali RTV. Nobeden se ne škandalizira, če se člani odprav prodajajo za reklamo na vse možne načine, gorje pa, če to isto počenajo alpinisti, ki se lotijo težkih stvari v Alpah (npr. ekspedicijam v Eigerju, v Piz Badile – v severovzhodni steni, ki so jo na ekspedicijski način zmogle italijansko-švicarske naveze). To ni samo neskladnost v pogledih na stvar, v tem je mnogo tudi hinavščine. – Gogna pravi, da mu tako zavijanje oči ni všeč in da bi se bilo treba o marsičem pogovoriti, da bi razčistili sodobni alpinizem. Predvsem gre za dovoljena in nedovoljena sredstva, za izbiranje sredstev in metod, po-

trebnih za vzpon, da preprečimo zlorabo, da omejimo za veljaven vzpon uporabo nepotrebnih pripomočkov. Gogna meni, da bi bilo treba izreči jasno besedo o pomožni vrvi, ki veže navezo z asistenco. Gogna je proti njej, češ da spodnaša samostojnost naveze. Dalje o svedrovcih, zaradi katerih alpinizem ni prav nič napredoval. Gogna je proti asistenčni vrvi in proti svedrovcem, ne uporablja ne enega ne drugega, pač pa nima nič proti radijski zvezi v izjemnih okoliščinah. Prav tako meni, da je ekspedicijam v Alpah sprejemljiv, če gre za ekstremnejše vzpone. Gogna nima nič proti popularizaciji v časnikih, prodajanju fotografij – vendar samo izjemoma – izjeme pa potrjujejo pravilo. Pravilo pa je, da čistega amaterstva ni več. Primer mu je med drugimi Reinhold Messner. Do l. 1968 je bil zoper vsako senčico profesionalizma, dve leti nato pa je pustil študij in se vrgel na interviewe, konference, članke, knjige in usluge. »Prav isto se je zgodilo z Bonattijem, Maestrijem, Maurijem, z menoj, da ne govorim o alpinistih v drugih deželah.«

Kako je prišlo do takega razvoja? Gogna pravi, da ne gre toliko za poklicni alpinizem, kot za »poslanstvo«, ki pa seveda brez denarja ni možno, brez stalnih dohodkov tudi ne, ker stalna služba izključuje alpinizem. »Prišla je ura, da povem, koliko je bilo stroškov v Peutereyu: 30 dni sva čakala v Courmayeuru na primerno vreme, 10 dni smo plezali: časa za organizacijo, za opremo, ne štejemo, tudi potnih stroškov ne. Oprema je morala biti nova in je stala 500 000 lir, 600 000 lir je bila obleka, 300 000 pa

oprema za bivak. Živež, specialno pripravljene v prahu, in zdravila so stala 700 000 lir. Skupaj okroglo 2 milijona lir za štiri osebe.« Tisk ni dal nobenih predumov, italijanski tisk tega ne tvega. »Ne, od alpinizma se ne da živeti, to vem iz lastne izkušnje, in prav je, da je tako. Profesionalizma v alpinizmu ne bo...«

Gogna torej pravi: Profesionalizem je in ni. Je tak, kot je, vendar tak, kot ga vidimo v drugih športih, ne bo nikoli. Skoraj mu moramo verjeti. In prav je, če je tako. Alpinizem zaradi svoje narave najbrž ne bo postal plen managerske industrije.

T. O.

PALLAVICINIJEV OZEBNIK S SMUČMI

Salzburžana M. Oberegger in A. Thausing sta se julija 1971 s smučmi (175 cm Kästle CPM) spustila v znani Pallavicinijev ozebnik. 40 m globoko sta se z Glocknerscharte spustila z vrvo in ob 12. začela z vratolomno vožnjo po naklonini 58 stopinj. Sneg je bil slab, morala sta se varovati celo s klini vijaki. Spodnji del, ki se položi na 50 stopinj, je bil za smučič prehud, sneg je bil »beton«, morala sta nataktniti dereze. Oberegger je z znanim Lapuchom l. 1968 smučal po severni steni Sonnblicka. V spodnjem delu si je Lapuch v plaznem žlebu zlomil gleženj, tako da sta morala klicati na pomoč. Priletel je helikopter, pobral v mrežo Lapucha in ga rešil iz zagate. — Dan po smuku skozi Palavicinijev žleb sta se tam smrtno ponesrečila dva alpinista. Zdrsnila sta na začetku tretje tretjine v smrt.

LUIS TRENKER

Luis Trenker je bil pred 35 leti velika zvezda v filmskem svetu. Tirolski športnik in arhitekt se je uveljavil kot filmar, kot igralec in režiser. Odkril ga je Arnold Fanck, pionir smučarskih filmov. Trenker je imel obraz, ki je bil za te filme pri-

meren, izražal je osebnost in ugajal je ljudem, poleg tega pa je bil sijajen smučar in plezalec. Milijoni so gledali Trenkerjeve filme, Gore v plamenih, Upornik, Izgubljeni sin, Boj z Matterhornom, Kalifornijski cesar. Po drugi svetovni vojni je njegova filmska zvezda zašla, čeprav ni šel v pozabo že zaradi knjig, ki so doživljale ponatise: Gore in domovina, Moje gore, Gore v snegu, Domovina iz božjih rok, Sin brez domovine, Usoda na Matterhornu, Tovarišija z gora in še knjige po nekaterih njegovih filmih.

Pred leti sem imel priložnost srečati ga na trentskega festivalu s filmom, ki ni zbudil posebne pozornosti. Potem je leta 1961 nastopal v reklamah, zadnje čase pa pravijo, da z uspehom v televiziji pod naslovom »Luis Trenker pripoveduje o svojem življenju«. Pohvalila ga je celo slovit revija »Der Spiegel...«: »Končno je televizija dobila človeka, ki zna poslušalce ogovoriti.« Imel je prek 50 nastopov, s katerimi si je na stara leta spet pridobil svojo neverjetno predvojno popularnost. Še vedno je vesel, temperamenten, šaljiv, celo šarmanten, skoraj tak kot takrat, ko je nastopal v filmu — scenarist, glavni igralec in režiser hkrati. Poleg tega je zelo razgledan v glasbi, likovni umetnosti, literaturi, arhitektura pa je njegov pravi poklic, ki ga je dolga leta skupaj s prijateljem Holzmeisterom uspešno opravljala. Njegova hiša v Bolzanu ima bogato privatno zbirko umetnin in starin. V prostem času še prime za violino, slika in rezbari. Kot poznavalec je bil zoper razstavo 1937 »popačena umetnost«, ki jo je v Berlinu odprl Hitler in proglasil vrsto nemških umetnikov za »nenemške« (Barlacha, Kokoschko, Noldeja idr.).

Luis Trenker je eden od redkih, ki se jim pri 70 letih smehljala novo življenje, nova afirmacija. Morda bi nam utegnili razložiti njegova knjiga »Gore in domovina«, v kateri je spregovoril o pomenu domačije in domovine v poglavju »Kdor nikamor ne gre, nikoli ne pride domov«. Poglavje se konča z besedami: »Domovino moraš najprej izgubiti, da jo končno res povsem imaš.«

T. O.

VASA na Švedskem je bila l. 1971 spet zelo močno zasedena, 6821 tekačev si je upalo pomeriti moči na 90 km dolgi progi. Dva dni prej je bilo -36° , tek pa je minil v veliki odjugi -5° C do $+10^{\circ}$ C. Prava »voščena« katastrofa za divizijo tekačev, saj jih je na cilj prišlo le 4418. Zmagal je Norvežan Ellfsaeter v dobrih petih urah, torej v sijajnem času, če pomislimo na odjugo, saj je doslej najboljši čas pri Vasi dosegel l. 1966 Šved Steffansson s 4 urami in 35 minutami. Absolutni rekorder je legendarni Nils Karlsson, imenovan »Mora Nisse«, ki je bil v letih 1943 in 1954 devetkrat prvi, enkrat medtem drugi.

VARSTVO NARAVE

OČISTIMO SLOVENIJO

V zadnjih letih se vse bolj zavedamo, kako nesnaga najrazličnejše narave ogroža naše okolje, kako pači, kvari in kazi naš življenjski prebivalni prostor, našo biosfero. V naši rubriki »Varstvo narave«, ki smo jo v PV odprli v letu varstva narave, smo poročali o tej vrsti problemov po vsem svetu. Moramo reči, da je bilo v njih le malo ali nič prispevkov, ki bi opozarjali na ogroženost naše male slovenske domovine. V začetku l. 1972 pa smo prejeli dva dokumenta, ki kažeta, da se zavest o tej moderni uimi, ki je nastavila človeštvu sekiro na vrat, vendarle krepí in vzpodbuja h konkretnejšim ukrepom:

En dopis nam je poslal predsednik PD Tržič, direktor Lončar. PZS in njena komisija o varstvu narave o njem še ni sklepala.

V uredniški mapi se je v začetku februarja pojavil dokument, ki ga je sestavil dipl. oec. tov. Slavko Sršen, zaslužen turistični delavec. Dokument govori o akciji »Očistimo Slovenijo« o tem, kako naj jo organiziramo, da bi zgoraj omenjeno uimo vsaj deloma ukrotili. Navedimo nekaj tez:

V l. 1972 očistimo Slovenijo ob sodelovanju celotnega prebivalstva in v poštev prihajajočih organizacij. Vzgoja prebivalstva v akciji »Očistimo Slovenijo« je osrednja, najpomembnejša: vcepiti našemu prebivalstvu večji smisel za snago v življenjskem okolju, tako na svojem lastnem »dvorišču« kot v naravi na sploh:

Pri tem morajo sodelovati vse družbene politične skupnosti, šole, družbene organizacije itd. Sodelujejo naj vsa sredstva javnega obveščanja, televizija, radio, časopisi – predvsem lokalno časopisje, kinematografi, republiški sekretariat za prosveto in kulturo, turistična društva in regionalne turistične zveze, planinska, hortikulturna, lovška, ribiška društva, občinske skupščine, zlasti krajevne skupnosti in zbori volivcev, odbora za gostinstvo in turizem na terenu (gospodarska zbornica Slovenije).

Organizacijski nosilec akcije in njegove naloge je Turistična zveza Slovenije, ona angažira vse neposredne nosilce vzgojne akcije, izdela osnovno informacijo o problemih zaščite odnosno snage okolja ter »proklamacijo« in vse razpošlje neposrednim nosilcem s prošnjo za pristanek na sodelovanje, izdela podrobnejša vendar okvirna navodila (predloge) za posamezne konkretne nosilce akcije, izda letake in plakate za animacijo prebivalstva in organizacijo za akcijo »Snaga 1972« ter diapozitive za kinematografe, nalepke in pisma, pripravi nekaj propagandno vzgojnih sloganov in izdela kon-

kretna navodila za turistična društva in regionalne turistične zveze.

V dokumentu TZS so razmeroma skromne konkretne naloge prisojene našim vzgojno-izobraževalnim ustanovam, našim šolam, ki bi pri očiščevalnih akcijah lahko močnejše nastopile. Kako mladino za take stvari napregajo in s tem vzgajajo npr. v Švici, smo v našem glasilu že večkrat poročali.

To akcijo TZS moramo podpreti vsi. Pravzaprav bi morala dati osnovo za stalno akcijo, ne samo za l. 1972. Pokaže naj tudi na probleme, ki jih s samo vzgojo in prevzgojo prebivalstva ni možno rešiti. Problem snage, smeti, odpadkov, zavrženih večjih proizvodov porabniške družbe, problemi, ki nam dobesedno legajo na dušo zaradi onečiščenja zraka, postajajo problem človeške eksistence. Terjajo torej tehnične ukrepe, velike naprave, veliko sredstev in seveda stalno akcijo.

Naša rubrika »Varstvo narave« je odprta tudi za vse tiste, ki jih »Snaga 1972« spodbuja in drami.

T. O.

ALPINETUM SCHYNIGE PLATTE 1970

V l. 1970 je bil alpski vrt za obiskovalce odprt 57 dni, 16 dni manj kot v l. 1969. V l. 1970 so prodali 33 662 vstopnic, le 144 manj kot v l. 1969. Na novo posajene rastline so dobro uspevale. S 1. januarjem 1970 je dobila veljavnost nova najemna pogodba za dobo do l. 1990. Najemnino so od 400 sfr povišali na 800 sfr. V vrtu so v letu 1970 priredili dva tečaja o flori in vegetaciji švicarskih gora s 16 slušatelji. Botanični praktikum, ki ga organizira bernski geobotanični inštitut, je obiskovalo 15 študentov.

DAV Mitt. 1971/1–2 poroča (R. Kohlauf) po Guggisbergovi knjigi »Alpske živali« (Tierleben der Alpen), da so l. 1967 na Schynige Platte opazovali, da jim kradejo planike (očnice, pečnice). Končno so odkrili pod kamenjem mišje gnezdo (*Microtus nivalis*) postlano kar z mehкими cvetovi planike. Te vrste miško so opazili že v višini 3000 m.

MEDVED V GORAH ZDA

Dr. Richard Hechtel, znan tudi po svojih spisih v planinskih revijah, se je v Bergsteigerju 1971/3 razpisal o medvedih v gorovjih v ZDA. V nemških Alpah je medved že davno izginil, zgodovina ve povedati, da je zadnjega medveda ustrelil l. 1873 na Gornjem Bavarskem lovski čuvaj Hinterdupfer, za ZDA pa trdijo, da imajo 100 017 medvedov, poleg teh pa še

one v živalskih vrtovih. Žive bolj na Zahodu, predvsem v nacionalnih parkih, National Forestes in Wilderness Areas. S turisti, ki si te zaščitene stvari ogledujejo, živi medved v znosni koeksistenci, to pa ne pomeni, da medved ni več nevaren, če ima mladiča, če je zastreljen itd. Odstrel je ponekod prepovedan, nikjer pa velik. Nič ni nenavadnega, če medvedje vsako noč raziskujejo vedra za odpadke in z njimi ropotajo, spravijo pa se tudi nad proviant v nahrbtnikih in vdirajo celo v avtomobile ter pri tem res pokažejo »medvedjo« moč. Pri tem se izkaže, da medved ni vegetarijanec, diši mu tudi ves mesni asortiment modernega časa. Ameriški rangerji (nekakšni čuvaji v parkih) tatinske medvede preganjajo tako, da jih na ta ali oni način zaznamujejo. Če zaznamovani tat spet pride na delo, ga imajo pravico ustreliti. V parkih stoje napisi: »Vse živali v parku so divje!« Kljub temu se zgodi, da izletniki tudi medveda krmijo. Zgodilo se je že, da je medved ljubeznivemu krmilcu odtrgal prste in celo roko. Dr. Hechtel je na medveda naletel v parku Yosemite. Družba je šotorila poleg avtomobila. Po večerji so pustili lonce nepomite. Ponoči je Hechtel zbudilo tapanje po pločevini prtlačnika. Previdno je pogledal iz šotora in videl medveda, kako je obupal nad ključavnico. Nato se je smukal okoli šotora, ga otipaval, nazadnje pa se je spravil na lonce in jih polizal tako, da jih ni bilo treba pomiti. O strahu, ki so ga v šotoru pri tem doživljali, dr. Hechtel molči.

V Yosemite se je dr. Hechtel srečal z medvedko z dvema mladičema. Bilo je pozimi, medved bi moral vendar spat. Vsi trije medvedi so bili v hipu na drevesih, dr. Hechtel in Lee pa sta se previdno umaknila. Z medvedko, ki je imela kar tri mladiče, se je srečal na 200 km dolgi stezi, ki spada v program »John

Muir Trails«. Pri srečanju ni bilo nič posebnega. Drugače je poteklo pri Tuolumne Meadows, ko je Hechtel medved obiskal ponoči, mu razbil pokrov prtlačnika in se pogostil s proviantom. Ko je Hechtel z baterijo stopil iz šotora, je medveda zagledal 10 metrov od sebe. Seveda ni imel namena, da bi se z njim spoprijel, nakar je medved ponovno prihlačal do avtomobila in z delom nadaljeval. Končno je odtacal z veliko plastično vrečo, polno sadja. Kljub škodi so se morali smejeti – samo na avtomobilu je bilo za 100 dolarjev škode. Dr. Hechtel te medvedje zgodbe konča z mnenjem, da so ti ameriški medvedje v bistvu krotke, ljubeznive živali, torej turistične mikavnosti. A končno, kaj je to proti mestni ljubljanski občini, ki je leta 1970 na svojem ozemlju imela zakoniti odstrel 8 medvedov? Brali smo in poslušali v našem tisku, da so tam za Krimom ogrožali redno šolanje otrokom nekaterih zaselkov.

T. O.

RASTLINSTVO NAD 3000 m

V »Les Alpes« 1971/3 je Erwin Steinmann iz Chura napisal članek o življenju rastlin nad 3000 m. Omejil se je na vzhodno švicarske Alpe, češ da so švicarski botaniki ta del bolje raziskali (Oswald Heer, Josias Braun Blanquet). Najprej obravnava življenjske pogoje nad snežno (nivalno) ločnico: Svetlobe, »pogonske« sile vseh živih bitij, je tu dovolj – na prisojni strani, saj dosega direktno žarčenje tu svoj maksimum. Tam, kamor sončni žarki ne segajo, tudi najskromnejše bitje ne uspeva. Vode, nepogrešljivega presnovnega sredstva za vse življenjske procese, tu tudi ne manjka, čeprav je več kot štiri petine padavin snežnih. Rastlina pa ne rabi samo vlažne zemlje, tudi vlaga v zraku je zanjo važna. Na tej višini mno-

DVE VELIKI PTICI V ALPAH – OGROŽENI

A. Flückiger razpravlja v Les Alpes 1970/3 o sovi – uharici in orlu, o kraljici noči in kralju vseh ptic, ki da ju v Alpah resno ogroža človek in njegova tehnika. Sova je še bolj ogrožena kot orel, oba utegneta kmalu postati žrtev človeka, predvsem lovcev, ki jim izpred puške odženeta kak odstrel, prav tako pa njegove tehnike, ki gorske samote spreminja iz njegove domovanja v turistično mrgolenje, v vojaška strelišča in vadišča. Nadzvočna letala, letalski kanali, ponoči in podnevi polni, žičnice in drugi obrati vertikalnega prometa – vse tega se obe veliki roparici bojita, to jima jemlje veselje do življenja, gnezdenja in odgoje mladičev.

Človek že dolgo bije svoj boj zoper živali, s tem da jih razločuje v škodljive in koristne. V modrem, naravnem gospodarstvu pa tega razločka ni, narava je nedeljiva, eno živi od drugega, eno prek drugega. V prihodnji številki bomo po istem avtorju o obeh pticah kaj več zapisali, saj jih pozorni obiskovalci lahko opazijo tudi v naših gorah.

T. O.

žina vlage zelo niha. Vsak alpinist ve, kako gorski zrak človeka suši. Če na tej višini najdemo rastline, pomeni, da mora biti dovolj toplote, potrebne za organsko rast. Srednje vrednosti pri meritvah 1 do 2 m nad tlemi ne povedo ničesar. Gre za mikroklimo, za »proizvodnjo snovi« je odločilna temperatura listov. L. 1966 je raziskovalna postaja innsbruške univerze v višini 3160 m na Hohe Nebelkoglu namerila 25° C. Pri tisti svetlobi je to pomembno idealne razmere za fotosintezo. Vegetacijski čas je v tej višini kratek, kvečjemu 60 do 70 dni, a to je že idealno leto. Sovražnik rastlin na tej višini je veter, ker suši in ker pozimi spiha sneg – potrebno izolacijo za rastline. Ledeni kristali in drobní pesek, s katerim veter nezaščiteno rastlinstvo »obstreljuje«, so večkrat smrt za ruše na izpostavljenih položajih. Da tu ni veliko humusa in da je še ta ogrožen, je razumljivo.

Življenje v teh razmerah je naravnost čudežno zaradi svoje prilagodljivosti, iznajdljivosti in zmogljivosti. V dveh, treh mesecih mora rastlina pognati, cveteti in roditi, brez ozira na muhasto vreme, ki tudi v tem kratkem času utegne jemati toploto, vodo in vlago. Zato so tu najmanjše rastline, nekatere so samo tenka plast na pečinah. Vse imajo zelo majhne liste, često dlakave in povosčene, da se obvarujejo pred izgubo vlage. Vse prilagoditve pa ne bi pomagale, če se kemične in fizikalne reakcije v celicah ne bi prilagodile nizkim temperaturam. Pri 0° C celo pod tenko snežno odejo te ljubke, odporne stvarce že lahko začno snovati življenje z ogljikovim dioksidom, vodo in svetlobo. S fotosintezo stvar-

jeni sladkorji omogočajo intenzivnejše barve in mikavnejše cvete, večja stopnja sladkorja krepi tudi odpornost zoper mraz. V življenju pa ne gre samo za ohranitev, temveč tudi za ploditev, množitev. »Nivalne« rastline »mislijo« tudi na to. Komaj sneg skopni, že odpro svoje živopisne cvetove, ki se sami oprasha, če ni oprashačevalca. Če ti ne morejo do njih, se množijo tudi nesporno, s poganjki, z dodatnim koreninjenjem. Če pa vse spodleti, če je vreme le prehudo, se množitev preloži. Narava je potrpežljiva.

Steimann razpravlja še o pestrosti tega rastlinstva, o višinskih rekorderjih v Švicarskih Alpah – štiri rastejo celo nad 4000 m visoko (Ranunculus glacialis 4270 m, Androsace alpina 4200 m, Draba Fladnizensis 4150 m, Saxifraga bryoides 4000 m) – in o lepoti tega rastlinstva. Ali ni čudno, da v tej višini rastlina poskrbi za tako mikavno zunanost, ko bi pričakovali, da bo vso »energijo« posvetila množitvi? Vegetativni del rastline skoraj pokrije cvetna blazinica. Intenzivne barve niso samo zato, ker je tu veliko svetlobe. Mnogo svetlobe pomeni živahno fotosintezo in s tem obilje sladkorja. Sladkor pa je potreben za gradnjo antociane (anthozyana), barvnih snovi, ki obarvajo cvet rdeče in sinje. Ta rastlinski cvet je tako lep, da mora človek biti notranje pripravljen za to ganljivo lepoto, ki se je v planinskem visokogorskem svetu začela oblikovati pred milijoni let oz. je rezultat dolgotrajnega razvoja. Človek je dolžan, storiti vse, da to prelepo rastlinsko predstražo spoštuje, občuduje in, če treba, obvaruje pred uničenjem.

T. O.

IZ PLANINSKE LITERATURE

KNJIZICA O MLADINSKIH RAZISKOVALNIH TABORIH 1970

Mladinski raziskovalni tabori so priljubljena in kvalitetna vsakoletna prireditve, ki jo organizira gibanje »Znanost mladini«. Dva tabora na Vrhniki, trije v Cerknici, dva v Piranu in eden v Izlahah, to je bogata bera dosedanjega dela z mladino, ki jo zanima raziskovanje. Dosedanji tabori so bili organizirani tako, da so ugledni strokovnjaki-mentorji vodili mlade raziskovalce. Na ta način se je mladina seznanjala s pravim raziskovalnim delom, strokovnjaki pa so dobili mnogo podatkov, ki so jih pozneje v laboratorijih in inštitutih obdelali. Plod takšnega sodelovanja mladih raziskovalcev in strokovnjakov je knjižica »Mladinski raziskovalni tabori 1970«. Če-

prav je izšla z zamudo, smo jo lahko zelo veseli, saj je v njej bogato gradivo iz različnih področij: predzgodovina, arheologija, speleologija, meteorologija, flora in vegetacija, zoologija, geografija, varstvo narave in še kaj. To gradivo so strokovnjaki obdelali tako, da predstavljajo posamezni članki prave strokovne razprave. Na ta način je dobila knjižica trajno vrednost.

Delo mladinskih taborov v letu 1970 je deloma zanimivo tudi za planince, zato ni odveč, če se ob knjižici nekoliko pomudimo. Prvi tabor leta 1970 je imel svoj sedež v Cerknici. Od tam so hodili raziskovat v bližnjo in daljno okolico. V Marketovem spodmolu pri Planini je prof. dr. Mitja Brodar vodil poskusno izkopavanje, ki naj bi našlo na morebitne sledove pračloveka. Žal se zaradi

ogromnih skalnih blokov v dnu jame niso mogli prebiti do jamskih plasti, kjer bi lahko pričakovali človekove sledove. Arheološka skupina je pod vodstvom prof. Tilke Urleb kopala pri Benetah na Bloški planoti. Odkrivali so del rimskega obrambnega zidu s stolpom. Seveda v enem letu ni bilo mogoče del končati, vendar so uspeli razkriti večji del te obrambne zapore. Mladi meteorologi so pod vodstvom Mira Berganta in dr. Danila Furlana več dni merili zemeljske in zračne temperature, opazovali oblačnost, ocenjevali veter in podobno. Delali so na pobočjih Javornikov in Slivnice.

Posebej privlačna je za mlade raziskovalce speleološka skupina. Mlade ni motilo naporno delo v jamah. Navdušeno so pod vodstvom geologa Rada Gospodariča premerili nekatere jame v okolici Cerkniškega jezera. Te podatke, razširjene z nekaterimi že prej opravljenimi opazovanji in raziskovanji, je Gospodarič opisal v knjižici o taborih 1970. Nekaj kraških objektov je v tem članku sploh prvič podrobneje obdelanih.

Raziskovalci flore in vegetacije pa so se podali v gorski svet, na Snežnik. Inženir Mitja Zupančič je v daljšem članku opisal vegetacijski profil snežniškega pogorja, kar je v prvi tovrsten prikaz za Snežnik in okolico. Te podatke bodo lahko s pridom uporabljali v gospodarske namene. Kot nekakšno dopolnilo Zupančičevi razpravi je opis flore botaničnega rezervata na Notranjskem Snežniku. Avtor tega članka je asistent Tone Wraber.

Prof. Stane Peterlin se je pomudil pri opisu naravnega rezervata Zadnji kraj, prof. Anton Polenec pa je v svojem prispevku nanizal kar 55 vrst pajkov, ki jih je s pomočjo mladih nabral v cerkniški okolici.

Drugi mladinski tabor leta 1970 je bil v Piranu in je bil posvečen morski biologiji. Nekaj dni so se udeleženci vadili v potapljanju, nekaj dni pa so aktivno raziskovali.

Tretji tabor je imel sedež v Izlakah pri Zagorju. Ena skupina je izkopavala ostanke Atransa – Trojan. To arheološko raziskovalno delo je vodila prof. Mirina Zupančič. Kemijska skupina je pod vodstvom docenta dr. Bogomila Gorenc opazovala termalne vode pri izlakah. Osrednje delo je bilo posvečeno geografskim raziskavam. Narejena je bila študija gibanja prebivalstva in turistične dejavnosti v okolici Izlak (prof. Eta Kunaver). Skupina mladih je zbirala fizično geografske podatke v okolici Izlak, o čemer je pisal prof. Jurij Kunaver.

Kdor nekoliko podrobneje pregleda gradivo, lahko ugotovi, da je ideja o takšnih taborih padla na plodna tla in že obročila bogate sadove. Upajmo, da bo gibanje »Znanost mladini« nadaljevalo s tem načinom vzgajanja mladih. Vsako leto se na taborih srečamo z novimi programi

in z novimi kraji. Morda bi kazalo kdaj v bodoče usmeriti mladino v raziskave kakega planinskega predela? Mikavne snovi za to imamo dovolj.

Dr. Rajko Pavlovec

NARAVOSLOVNI KROŽKI, napotki za delo v osnovnih in srednjih šolah. Izdalo Prirodoslovno društvo Slovenije, 1971, strani 118.

»Prirodoslovno društvo Slovenije ima za eno od svojih poglavitnih nalog popularizacijo naravoslovja, zlasti med mladino« kajti »do solidnih in vrhunskih uspehov mladih naravoslovcev vodi le trajno in sistematično delo, kakršno se lahko razvija le v krožkih, ne pa enkratne in kampanjske akcije«.

S temi besedami pospremi na pot »napotke za delo v krožkih« dr. M. Kališnik. Knjižica naj bi dala pobudo in nasvet učencem osnovnih in srednjih šol ali njihovim mentorjem, ki žele osnovati in voditi prirodoslovne krožke in poglobljati v njih svoje naravoslovno znanje.

Načelno uvodno besedo je prispeval dr. Fran Dominko. Govori o vlogi šole pri pripravljanju mladega človeka za življenje in delo v družbi, o metodah in pomenu znanstvenega dela v naravoslovju in tudi o vplivu človekove moči in znanja na naravo in okolje.

Slede napotki za organizacijo in delo prirodoslovnega krožka. Vrsta avtorjev je prispevala pregled primernih tem in nalog, ki so različne glede na program šole in razvrščene po panogah kot npr. matematika, fizika, astronomija, geologija, geografija, meteorologija, speleologija, kemija, biologija ter človek in naravno okolje.

Priložen je še seznam filmov in dia filmov iz zaloge Sava filma, ki utegnejo koristiti pri pouku in pri delu v krožkih. Vsako panogo spremlja tudi seznam literature in spisek strokovnjakov, na katere se krožki lahko obrnejo po nasvet in pomoč.

Prirodoslovno društvo Slovenije želi s temi napotki pokazati pot za delo onim, ki to žele. Knjižica žepnega formata bo dobrodošla vsakemu mladinskemu voditelju, da bo dal vsebino svojemu delu in mladini odprl okno v okolje, v katerem živimo in »ki nam je dano v uživanje«.

D. N.

IZ MINULIH (KUGYJEVIH) ČASOV

Po vsebini pomeni delo »Iz minulih dni« povzetek planinskih spominov, čeprav Kugy sam upa, da last but not least. Kritičnejšemu bralcu se ob posameznih poglavjih te knjige sicer utegnejo utrniti pomisleki o smotrnosti nekaterih pogla-

vij, vendar je treba jemati »Kugyja« kot celoto.

Ni težko zadeti, zakaj je Kugyjevo pisanje, kljub odmaknjenosti časa, v katerem je živel in deloval, privlačno tudi v današnjem času. Kugyjeva beseda, otroško vesela in odkritosrčna, je pravzaprav »besedna glasba«, »spev gora, ki ne pojenja.« Ne da se zanikati, da je bilo Kugyjevo prvo delo »Iz življenja gornika« njegovo najboljšo delo, ki ga poznejša dela niso več dosegla. To prizna na nekem mestu tudi sam. Ni naš namen ob pričujoči knjigi razglablјati o Kugyju kot literatu. Opozoriti velja na Kugyja kot »dobrega človeka«, ki nam je v burnem XX. stoletju toliko potrebnější. Topel človeški odnos, tako značilen za Kugyja, obvladuje vsa njegova dela.

O vseh svojih knjigah, pobudah, ki so ga vodile, in kritikah govori v poglavju »Kritiki«. Dve od njiju v delu tudi ponatiskuje. Lahko sklepamo, da gre za njegovi najljubši knjigi: »Iz življenja gornika« in »V božanskem smehljaju Monte Rose«. Dve gori sta se Kugyju zapisali v srce: Triglav in Monte Rosa. Obema je posvetil samostojni knjigi.

Posebej imponira poglavje »Moj prvi dvotisočak«. Kako lepo je opisan sončni vzhod na Dobraču, kako lepa uvertura v Kugyjev gorniški opus! Sam pravi: »Moj alpinizem je izšel iz globoko zakoreninjene ljubezni do gorske narave. Nisem se približal od zunaj. Ležal je globoko v moji notranjosti.«

V uvodnem poglavju »Svarilec« opredeljuje svoj odnos do gora. »Od nekdaj sem zelo visoko pojmoval človekovo dolžnost do življenja. Služiti moramo temu – ne pa izzivati smrt. Smrt v gorah ni zmeraj junaški konec ampak često le velika neumnost.« V poglavju »O popotovanju« razmišlja o bistvu gorništva. Do gora ni zavzemal športnega odnosa, ni mu šlo zgolj za rezultat, osvojiti goro s te ali one plati, zlepa ali zgrda za vsako ceno. Šlo mu je za doživljaje v gorah. »Čim starejši postajam,« pravi »tem bolj se to prepričanje v meni pogloblja.«

Kugyja že za življenja niso zaman imenovali srečnega človeka. Ne zaradi premoženja, ampak po doživetjih, ki jih je zbral v gorah. Danes bi ga lahko imeli za dvakrat srečnega, saj je živel v časih, ko so bile še »čiste pečiči«, ko še ni bilo »pleskanja in razbijanja po skalah«. S svojo osebnostjo je bil vez med narodi, s svojimi deli ostaja tak še dandanes. Morda v okviru srečanj planinskih organizacij treh sosednih dežel Slovenije, Koroške in Furlanije – Julijske krajine nekoliko že uresničujemo njegovo misel.

Zares preseneča dejstvo, da so fotografije tako v knjigi »Julijske Alpe v podobi« kot v delu »Iz minulih dni« slabo reproducirane. Kolikor mi je znano, naši nekdanji skalaši fotisti še hranijo negative, morda celo tiste iz Kugyjevih knjig. Svetla izjema iz slikovne opreme je naslovna

barvna slika na ščitnem ovitku (avtor Franček Vogelnik). Kakor vse dosedanje izdaje iz zbirke Domače in tuje gore odlikuje tudi to zelo okusna in domiselna oprema.

Sočno Kugyjevo besedo je imenitno zadelo odlično prevajalsko pero prof. Liliјane Avčin. Že dve desetletji nam približuje izbrano tujo planinsko literaturo v domači besedi (Chevaley, Dittert, Lambert, Maurice Herzog, Saint Loup). Posebno mesto zasluži venec Kugyjevih del, ki jih je v zadnjem desetletju prevedla skupaj z možem, dr. ing. Francetom Avčinom.

Kakor vsa doslejšnja Kugyjeva dela je tudi delo »Iz minulih dni« izšlo v založbi Obzorja Maribor, ki najavlja v svoji zbirki »Domače in tuje gore« že novo Kugyjevo delo: »Petsto let Triglava«.

Tone Strojín

TURNI SMUKI

Konec februarja je pri Planinski založbi Planinske zveze Slovenije izšel dolgo pričakovani vodnik »Turni smuki – Julijske Alpe«. Opise tur ter poglavji o opremi in pripravi na zimsko sezono je napisal naš znani alpinist in smučar Ciril Praček, dopolnili pa so jih Tine Mihelič, Jošt Razinger in Franci Savenc. Uvodni tekst je prispeval prof. Drago Ulaga, poglavje o plazovih pa ing. Pavle Šegula.

V knjigi so tudi zemljevidi – šest jih je v merilu 1 : 50 000 in v dveh barvah ter še pregledan na začetku z včrtano Triglavsko smučarsko magistralo.

Osnova vodnika je 55 opisov turnih smukov, dodani pa so še orisi Vogla, Komne, doline Triglavskih jezer, Velega polja, Pakljuke–Uskovnice, triglavskih smučič, smuškega sveta Gornje Savske doline in Kanina. Knjiga bo natisnjena na kvalitetnem brezlesnem papirju in v standardni velikosti 12 × 16 cm.

Planinska založba opozarja na nekatere dosedanje izdaje, ki jih ima v zalogi:

ZEMLJEVIDI

Julijske Alpe 1 : 50 000 (1969)	15 din
Bohinjske in Fužinske planine (1967)	13 din
Kamniške in Savinjske Alpe (1968)	7 din

VODNIKI

Vodnik po slovenskih gorah (slovenska planinska transverzala, razširjena planinska pot, zavsavska planinska pot – tretja popravljena in dopolnjena izdaja, 1969)	22 din
Karavanke (Stanko Klinar, 1971)	55 din

Plezalni vzponi – Vzhodne Julijske Alpe (Banovec, Kilar, Munda, Savenc, 1970)	65 din
Triglav (brošura v angleškem, nemškem ali italijanskem jeziku)	3 din
Die Slowenische Berg-Transverzale (skrajšan opis slovenske planinske transverzale v nemškem jeziku, 1970)	15 din

DRUGA LITERATURA

Gorski vodniki v Julijskih Alpah (Evgen Lovšin, 1961)	13 din
Program za mladinske vodnike (1971)	5,50 din
Gradivo za planinsko zgodovino (Tone Strojín, 1971)	5 din
Nevarnosti v gorah (prevod iz nemščine, druga izdaja)	4 din
Pesmi z gora (teksti in notni zapisi, druga izdaja)	4 din
Dnevnik »pionir-planinec«	4 din

Za vse naštetje izdaje dajemo ob večjih naročilih posebne popuste:

za nakup od 5 do 10 izvodov 10 %,

za nakup od 11 do 20 izvodov 15 %,

za nakup nad 21 izvodov 20 %.

Poštarne stroške zaračunamo posebej.

Planinska društva, mladinski in alpinistični odseki, posredujte naše sporočilo vsem, ki se zanimajo za planinsko literaturo, in nam pomagajte uresničiti sklep skupščine Planinske zveze Slovenije. Predlagamo vam, da naročite večje število izdaj hkrati (popust!).

Planinska založba

RADOVAN KUČAŘ, DESET VELIKIH STEN, Izdala založba Obzorja, Maribor Prevedel Franc Vogelnik, cena 60 din

Kot sad Kučarjevega zelo naglega alpinističnega razvoja z nenavadnim začetkom v peščenjakovih stebrih in s krono (Uparisina 6250, Hindukuš), se ta knjiga pojavlja kot nekaj novega v našem planinsko literarnem svetu. Je daleč od Kugyjevih doživljanj, z Buhlom ga združuje samo predanost gibanju na meji človeške zmogljivosti. Kučar jemlje alpinizem zelo resno, to kaže tudi njegova urejenost knjige. V vsakem poglavju najdemo najprej zgodovino vzponov v tisti smeri, opis vzpona in pomen vzpona za Čehe. To so najtežavnejše smeri v stenah Dru, Mont Blanca, Walkerjevega stebra, Eigerja, Matterhorna, Donguz Oruna in Dych Tava v Kavkazu ter Uparisine v Hindukušu.

Ves čas skuša ohraniti pomembnost objektivnega sveta, samo včasih zazveni njegovo osebno doživljanje:

»Na nizki kamniti ogradi pri cerkvi sedijo večer za večerom, kakor v davnih časih, mlčiči, od vetra in sonca porjaveli gorski vodniki, kadijo pipe in čakajo na

kliente. Videti je, kakor bi se čas tukaj ustavil...« in trenutek, ko s tovariši rešuje onemogle ptice in se veseli gibanja v velikih sencah severnih sten. Moti me tisto natančno seznanjanje s hrano in opremo.

Odpira tudi nekaj polemičnih vprašanj. Zakaj je nesmiselno prepovedati plezanje v Eigerju? »Ali je mogoče prepovedati izredna dejanja, hrepenenje, spoznati meje človeške zmogljivosti?«

Sploh je opis boja v Eigerju precej dramatičen, ne samo zaradi objektivnih težav, ampak samega leta 1961. To leto je namreč zahtevalo že precej žrtev.

Govori tudi o sovjetskih taboriščih v Kavkazu. Pravi, da je ta sovjetska disciplinirana organiziranost potrebna zaradi kavkaških razsežnosti. Sploh so poglavja o Kavkazu zelo zanimiva.

Zanimivosti s češke odprave v Hindukuš leta 1965 prinašajo nov ton. Nekaj skrivnostnega mu daje pokrajina, kjer se je spet ustavil čas. Knjiga je opremljena s fotografijami mojstra Vilema Heckla in z avtorjevimi.

Meta Rotovnik

WERNER RUMP

Alpinist Rump je tudi pri nas znano ime. V glasilu »Der Tourist« 1971/10 ga predstavlja Karl Däweritz, prav tako naš znanec. Rump se je uveljavil tudi s svojo knjigo »Vom Teufelsturn zum Dach der Welt«, ki je gotovo ena od boljših alpinističnih edicij zadnjega časa. Rodil se je l. 1939, dela na enem od inštitutov v Dresdenu kot diplomirani inženir in je bil kot tak že odlikovan. Je tudi sijajen smučar in dolgoprogaš. Plezati je začel l. 1953 in je kot alpinist spoznal Vzhodne in Zahodne Julijske Alpe, Tatre, Kavkaz, Atlaj, Peru in Rilo, Pik Lenina, v domačem Sandsteinu pa je seveda preplezal vse najtežje smeri.

MIRKO MARKOVIĆ: MARIJANA IN BRANIMIR GUŠIĆ

Ob 70-letnici življenja in dela (Posebna izdaja iz Zbornika za ljudsko življenje in običaje Južnih Slovanov)

Petdesetletno znanstveno delo je oblikovalo ta dva ugledna ustvarjalca na področju antropogeografije in etnologije. Oba sta se začela ukvarjati z znanostjo že v študentskih dneh. Pokazala sta smisel za okolico, opazovanje narave in človeka v njej.

Branimir Gušić je želel študirati naravoslovne vede. Kot srednješolec je delal v zoološkem muzeju in takrat je napisal prva dela s področja botanike in zoologije. Zaradi okoliščin pa je študiral medicino na zagrebški medicinski fakulteti. Navdušil ga je prof. dr. Dragutin Mašek,

ustanovitelj jugoslovanske otorinolaringologije. Tako ostane na ušesni kliniki, kjer je bil najprej asistent, pozneje pa vseučiliški docent, redni profesor in predstojnik.

Marjana Gušić (roj. Heneberg) je končala študij zgodovine in zemljepisja na FF v Zagrebu. Z diplomsko nalogo »Etnografski prikaz Medvednice« se začne njeno delo na etnografskem področju. Ko sta se poročila, so se njuni interesi združili. Kot strasten planinec in alpinist spoznava dr. Gušić skupaj z ženo našo zemljo, predvsem do takrat malo poznane, težje pristopne terene Dinarskega gorstva. Sem ga je pripeljalo zanimanje zdravnika in prirodoslovca. Odloči se za študij zgodovine in zemljepisja. Napravi doktorat, spozna prof. Jovana Cvijića, do takrat največjega strokovnjaka za to področje. Antropogeografije se loti kot biolog, zdravnik, etnolog in zgodovinar. Odločilno je njegovo odkritje Trente.

Na Balkanu sta zakonca Gušić začela z načrtnim raziskovanjem makedonskih planin, planot v Hercegovini, Črni gori, Albaniji, Grčiji in Bolgariji. Rezultati – vse več znanstvenih študij. Z njim postaja prof. Gušić tudi začetnik medicinske geografije.

Številna dela in prizadevanja temelje na analizi trenutnega stanja in poznavanju preteklosti. Logična in razumsko vodi bralca po neznanih področjih. Posebno dve deli sta vredni pozornosti: Človek in kras, Naše primorje. Sta svojevrstna sinteza 50-letnega znanstvenega dela.

Zadnja leta se največ ukvarja z Velebitom, Prokletijami, Mljetom, Plitvicami in Liko. Njegova zasluga je, da je zahodni del otoka Mljeta postal naravni park.

Se danes spada k najbolj delavnim znanstvenikom.

Prvi cilj Marijane Gušić je bil etnološka študija durmitorskega kraja Njezim, Pive in Drobnjaka. Skupaj z možem je obdelala življenje pastirjev v Dinarskem gorstvu in Durmitorju. Odlikuje jo tudi fizična vzdržljivost. Kot alpinistka je spremljala svojega moža v stenah Durmitorja, Komov, Bjelića in v Prokletijah. Pozneje je postala direktorica Etnografskega muzeja v Zagrebu. Danes je direktorica Etnografskega zavoda Jugoslovanske akademije v Zagrebu. Pod njenim vodstvom so restavrirali Titovo rojstno hišo v Kumrovcu. Zanima jo tudi star tekstil in čipke. V dalmatinskih cerkvah je odkrila nekaj dragocenih starinskih čipk. V delu Etnografski elementi v razvoju našega Primorja je pokazala moderno metodološko obravnavo nekega področja. Prva je začela uporabljati in predstavljati etnografski material kot kulturno zgodovinsko vrednost, ki lahko osvetli življenje brezimnih ljudskih slojev skozi večstoleten razvoj. To vodi v novo metodološko etnologijo, je ključ k novim odkritjem.

Opravila je delo, ki bi ga v normalnih okoliščinah lahko le skupina strokovnjakov.

Meta Rotovnik

RAZGLEDE PO SVETU

SMUK Z GRANDES JORASSES je 10. 4. 71 tvegal Sylvain Saudan, seveda na južno stran po navadni poti. Helikopter ga je posadil na vrh. Spustil se je z vrha ob 12.30, ob 17.15 pa je prismočal v La Palud. Bila je huda preizkušnja moči in živcev. Saudan je bil lani tudi v Rocky Mountains in se je spustil po severovzhodni steni Mont Hooda. Bilo je težko, vendar lažje kot v Alpah.

MICHEL VAUCHER O IHE. Carlo Mauri, Pierre Mazeaud in Vaucher z ženo Yvette so 2. maja 1971 odšli iz baznega taborišča IHE v Evropo. Vaucher piše: »Pokopali smo dve leti sanj, upanja. Zakaj? 4. aprila sem z Uemuro postavil tabor 1 v višini 6100 m. 11 dni intenzivnega dela. Čez nekaj dni smo postavili tabor 2 v višini 6500 m. Razdelili smo se v dve skupini. V steni je bila večina angleških in ameriških plezalcev, Japonci in Nemci in en Avstrijec. Dougal Haston je bil

skoro ves čas na čelu. Vsi drugi so plezali za njimi ob pritrjenih vrveh. Na grebenu smo plezali bolj klasično, ker je bil svet lažji. 8. aprila sta Haston in Whillans postavila tabor 3 v višini 7000 m. Bahaguna in Norvežani so iskali pot do tabora 3 po grebenu. 18. aprila je umrl Bahaguna na poti s tabora 3. 24. aprila smo šli nesrečnika iskat in sestopili v tabor 2. Slabo vreme je trajalo še 10 dni. V taboru 2 je bilo 14 šerp, le 4 za greben. Bilo so zelo potrjeni zaradi Bahagune. Hrana je bila ostudna, nič mesa, cele dneve brez sladkorja, organizacija torej ne brez napak. Dyhrenfurth me je določil za vodjo skupine, ki je plezala po grebenu. Sklenili smo, da bomo šli proti Južnemu sedlu. Dyhrenfurth ni bil ravno zato, se je pa vdal in nam svetoval to in ono, kje naj gremo in kje naj postavimo tabor. 25. aprila so Yvette, Mazeaud, Eliassen in 3 šerpe postavili tabor 3 v višini 7150 m. Mene je bolela

noga v mečih. 12 dni sem hodil sem in tja, gazil sneg ves dan, nosil Bahaguno, živež, pritrjeval vrvi. Zdravnik mi je svetoval, naj sestopim v bazo, da bolečina v mečih ni kar tako. 27. aprila: V taboru 2 je Dyhrenfurth Mazeaudu in Carlu pojasnjeval, kje morata postaviti tabor 4. Bila sta vesela in prepričana, da bosta uspela. Z Yvette sva jima sporočila, da prideva v dveh dneh za njima. Moja noga je bila v redu. Prav ta dan je Peterson, drugi zdravnik, izjavljal: »Michel je finish, Axt je finish, Eliassen je finish.« Mazeaud in Mauri sta od Dyhrenfurtha zahtevala pomoč iz baze. Duhrenfurth jima je odgovoril, da radio ne dela, da sta Vaucher in Axt finish.

18. aprila sva z Yvette zvedela, da Mazeaud in Carlo sestopata. Nisva mogla razumeti zakaj. Bilo je lepo vreme, morali bi postaviti tabor 4. Bila sta skrušena... Prišlo je do pričkanja. Vzrok: razdelitev ekspedicije na dve smeri, na steno in greben. Šerpe so se lahko izrekli za steno, bile so nekake volitve. Dyhrenfurth je na vse to skomignil: »I am sorry.« Bili smo globoko razočarani, čutili smo se opeharjene.

Vaucheru sta Dyhrenfurth in Evans ob odhodu iz baze rekla: »Potreben boš tam gori.« »V Kathmandu pa sta poslala brzojavko, da je odhod četvorice jamstvo za uspeh ekspedicije, ker ji ne bo treba vlačiti s seboj mrtve teže. Polovico mož, kar jih je ostalo na gori, je imelo angino ali pljučnico, mi smo se vrnili v popolni fizični formi, vendar zelo nesrečni.« Tako Vaucher. Ta je bil še obziren, drugi so rekli bobu bob in mednarodna ekspedicija na Everest se je razšla z grenko slino v marsikaterih ustih.

PLANINSKI MUZEJ V BERNU, je imel v zadnji poslovni dobi nekaj več obiskovalcev kot v prejšnji, najbolj značilno pa je to, da je muzejska uprava SAC (Švicarski alpski klub) ob koncu leta izročila nič kaj razveseljivo finančno poročilo. Stroški muzeja rastejo, podražitve so stanovitne, subvencije pa jih ne dohajajo. Klub je sicer povečal svojo podporo, nobeden od mecenov ni manjkal, muzej pa je kljub temu na tem, da bo zmanjšal svojo dejavnost, če ne bodo sredstva pravočasno zagotovljena. Muzej predstavlja za mesto Bern kulturno in turistično mikavnost, ki je nekaj vredna. — V preteklem letu je muzej za stalno razstavo dobil kompletno vojaško opremo alpina, darovala jo je vojska. Seznam drugih daril je kakor vsako leto obširen, kar pomeni, da ustanova uživa ugled.

SNEŽNI LEOPARD, odličje, ki ga podeljuje Federacija alpinizma v SZ, je doslej prejelo 40 alpinistov, med njimi sta dve ženski. Pisali smo že, da pogoj ni ravno lahak, saj se mora alpinist izkazati z vzponom na vse štiri sedemtisočake, ki so v ZSSR.

NOV TIP CEPINA, to pot ameriški Mountain Safety Research je izdelala ratišče iz aluminija, nova pa je tudi oblika glave, okla in lopatice. Ročaj je obut v plastiko, posebej preskušeno, kajti znano je, da se dosedaj ni obnesla. S poštnino vred stane novi cepin 57 DM, kar res ni veliko. Firma Salewa pa je dala na trg novo vezavo za dereze, rešitev, na katero je nestrpno čakal vsak, kdor je kdaj imel opravka z zavezovanjem in odvezovanjem derez. Na trgu je tudi novo ledno kladivo, ki bo baje odprlo novo ero plezanja v požledu, na ledenikih in v snegu, saj omogoča vzpenjanje brez vsekavanja stopenj. Zraven spadajo še dereze »scala«, nekake chovinardke (Chouinard 1971), ki so se sijajno obnesle v ZDA.

Skratka: Tehnika napreduje, olajšuje, zavaruje, rešuje nove probleme, razvrednoti pa marsikaj rešenega. In vedno nove naprave za vse vrste vertikalnega prometa v gorah, v vseh alpskih državah. Da pa bi imele čim več publike, skrbi potrošniška logika tudi za vedno nove — primeže za smuči na avtomobilih (barrecrafter).

GUIDO TONELLA, zastopnik in propagator internacionalnega alpinizma in posebej »evropske naveze«, naš dobri znanec s konferenc UIAA, je bil v mlajših letih zelo dober smučar (med drugim ima trofejo Mezzalama, veliko alpsko prečenje na smučeh), pa tudi zdaj pri 68 letih se mu deske ne presuše. Lani je nastopil na smučarskih tekmah italijanskih časnikarjev in je v svojem razredu (nad 45 let) dosegel 2. mesto.

JOSÉ MANUEL ANGLADA, znani katalonski plezalec, ki smo ga v tej rubriki spremljali 15 let, je lani že drugič vodil špansko ekspedicijo na znameniti Cerro Torre, že drugič pa se je moral umakniti praznih rok. Zavrnilo ga je slabo vreme, strahovito orožje, ki ga hrani mrzli Cerro Torre.

DIETER SEIBERT je znan nemški planinski publicist, zgovoren in temperamenten, razgledan in prodoren v svojih razpravah v alpinizmu in smučanju. Bil je urednik »Bergkamerada« in ga je v marsičem izboljšal, nakar je prevzel revijo »Bergsteiger« v še boljših časih in jo prenovil po obliki in vsebini. Z letnikom 1972 ga je »Bergsteiger« izgubil. Ni povedal, zakaj gre Seibert drugam.

HIMALAJSKA KRONIKA, ki jo piše G. O. Dyhrenfurth za »Les Alpes« in v drugi obliki za »Alpinismus«, je za l. 1969 citirala tudi »Planinsko zvezo Slovenije«, ki da se je l. 1969 potegovala za Kangbachan Peak (7902 m), kajti Jugoslovani so tu l. 1965 prišli do 7500 m. Pod tč. 6 poroča kronika, da je »kmalu nato nastopilo močno jugoslovansko moštvo: A.

Kunaver, L. Golob in dr. J. Andlovic so 21. oktobra 1969 prišli kot peti na vrh Annapurne IV. Dan nato sta bila K. Drašler in M. Maležič še uspešnejša z drugim vzponom na Annapurno II (7937 m), na kateri so bili Angleži prvi obiskovalci l. 1960. Slovenska naveza je dosegla vrh šele ob 18.35, tako da sta sestopala večji del v mesečini. Šele pozno v noč sta prišla v tabor V (7320 m). Vir: korespondenca s Planinsko zvezo Slovenije v Ljubljani.

Dyhrenfurt je zabeležil v l. 1969 31 ekspedicijski, med drugim tudi špansko, slovaško, škotsko in seveda ekspedicije že »standardnih himalajcev«.

PUNTA GNIFETTI, po nemško Signal-kuppe, ima v pobočju Macugnaga v Monte Rosa, 4556 m, eno od največjih in najtežjih lednih tur v Alpah – vsaj tako pravi švicarski vodnik. Prva sta jo preplezala l. 1931 Jacques Lagarde in Lucien Devies. L. 1969 jo je sam preplezal Alessandro Gogna. V svojem kratkem poročilu pravi, da ga je tura izžepala kakor zlepa nobena. 40 ur je bil na nogah.

RICCARDO CASSIN V CORDILLERAH. Cassin je v svoji ekspedicijski v Ande l. 1970 predaval tudi pri nas. Skromen, kakršen je vedno bil, je s svojim nastopom osvojil publiko, ki jo je zbralo mesto Kranj v okviru svojega festivala kratkih filmov. Mož iz Grandes Jorasses 1938 je trideset let zatem v Jirishanci, 6126 m, in Huayhuashu kot vodja ekspedicije potrdil svoj sloves.

V Ande sta ga spravila Gigi Alippi, tega pa dr. Liat, ki je obenem ponudil svoje materialne usluge. Osebne informacije mu je dal G. Dionisi iz Turina, ki je v tem predelu And že bil. Ta mu je nasvetoval vzhodno steno Nevado Yerupaja, češ da so vsi pomembni vrhovi že obrani. Če hočeš napraviti res kaj pomembnega, si že moraš izbrati steno. Nevada Jerupaja (6634 m) leži v Cordillera Huayhuash v Peruu in je najvišji vrh za vrhovoma Sur in Norte v Cordillera Blanca.

Cassin se je obrnil na klub »pajkov« (Ragni) in jih opozoril, da bodo morali sodelovati brez povračila stroškov. Sekcija CAI v Leccu, kjer domuje Cassin, je dala ekspedicijski le moralno podporo. Cassinu kot vodji ekspedicije so se tako pridružili Zucchi in Alippi, ki ju je oba poznal iz ekspedicije na Mc Kinley, Ferrari, Lanfranconi, Airoldi in Dr. Liat, sami izkušeni in odlični alpinisti. Kot ekonom jih je spremljal Lanzetta in se je kot tak povzpel do naskočnega tabora. 6. junija so odleteli iz Milana prek Rio de Janeiro v Peru. Tu jim je profesor andinizma dr. César Morales Arnao sporočil, da jih je v vzhodni steni Jerupaje prehitela avstrijska naveza. Cassin si ni dal dvakrat reči in izbral je 6126 m visoko zahodno steno Jirishance, ki je ena od najlepših, če ne najlepša gora v Huay-

huashu. Stena je doslej veljala za nepristopno.

Iz Lime so odpotovali v Chiquian, 3535 m. Tu so videli prastaro obračanje zemlje z drevesom in med domačini našli štiri nosače. Ti so poganjali 40 burros – oslov na bazni tabor, ki so ga izbrali v višini 4000 m. Do tja so hodili tri dni, za 140 km ne preveč. Baza je stala med dvema jezeroma, ki sta jima ponujali sveže postrvi. Pred njimi so bili najlepší andski vrhovi: Rondoy, Jirishanca, El Toro, ki jih je spominjal na Dolomite in Jerupaja. Trinajsti dan po odhodu iz Italije je Cassin z Alippijem in štirimi nosači že odrinil v goro, in našel prostor za gornje oporišče. Pri nadaljnjem vzponu so morali čez sedlo El Toro, kjer je leta 1957 v letalski nesreči izgubilo življenje 27 oseb. Reševalno moštvo do mesta nesreče ni moglo priti. Sedlo El Toro je ledena puščava v višini 5300 m, razpokana v vseh smereh. Cassin kaj takega še ni videl niti v Karakorumu niti na Alaski. 21. junija so prišli do višine 5100 m, nekako v vznožje stene Jirishance. Naklonina stene je bila videti 70° do 75°, z mnogimi navpičnimi odstavki. Sledilo je več dni težakih naporov – opremljali so vmesni in gornji tabor in se seveda aklimatizirali. 28. junija so vstopili v steno. Zucchi in Lanfranconi sta plezala in opremljala smer, Cassin in Airoldi pa sta filmala in nosila opremo. Pod večer so se umaknili v šotore. Naslednje štiri dni so čakali na lepo vreme, 3. julija sta Ferrari in Liat odšla v steno, da bi popravila opremljeno pot. Zalotil ju je vihar in ju prisilil, da sta bivakirala v steni, v ledenem zavetju. 5. junija je do sem pri lepšem vremenu prišla vsa plezalska skupina in bivakirala med ledenimi stalaktiki. 6. junija navsezgodaj sta Ferrari in Lanfranconi nastopila pot proti gobastemu vrhu Jirishance, kar ni bilo lahko zaradi sipkega snega in majhnega prostora na vrhu. Šestorica, ki je prespala v ledenem bivaku, ni mogla vsa na vrh, morali so se zvrstiti po dva in dva in to spet ni bil lahek maneuver. – Cassin je zelo redkobeseden, kadar govori o svojih vzponih.

KHANIA je mestece na Kreti, ki je l. 1970 gostila 20 narodov, 22 odposlancev UIAA. Pravijo, da so se Grki izkazali z gostoljubjem, znanim že iz antičnih časov. 18. junija 1970 so prišli prek Aten in Pireje na Kreta. Po seji so si ogledali legendarni Minosov dom, nato muzej, ki ima seveda neprecenljive eksponate. Ogledali so si baziliko Agios Titos in rimski Odeon in palačo Phaestos, enega od najstarejših grških spomenikov. Naslednji dan jih je avtobus zapeljal na zahodni konec velikega otoka in prišli so v Khanio, kjer je bila skupščina UIAA, ki je bila, sodeč po švicarskih poročilih, zelo delovna. Posebno poudarjajo poročilo doktorja Fabra, ki vodi mladinsko komi-

sijo in poročilo prof. Roubala (ČSSR) o varstvu narave. Med sklepi omenimo: American Alpine Club je postal nestalni član izvršnega komiteja kot naslednik Club Alpin Luxembourgeois; v članstvo so bili sprejeti Club Alpin Coreen (Seul) in Club Alpin Néozelandais, odbito pa je bilo članstvo brazilski planinski organizaciji (Federação Carioca de Montanhismo). Odposlanci so na Kreti prebili en teden. Na programu je bilo več lepih izletov, organizacija je bila sploh na višku. Jeseni l. 1971 je UIAA zasedala v Zakopanah.

VREME NA KREDARICI V JANUARJU 1972

V pravkar minulem januarju se temperatura zraka na Kredarici ni dvignila nad ledišče, saj je abs. maksimalna temperatura znašala $-0,2^{\circ}$ (dne 12. jan. 1972). Najnižja mesečna temperatura pa je bila izmerjena dne 23. jan., znašala je $-16,3^{\circ}$. Srednja mesečna temperatura zraka (-8°) pa je bila za $0,6^{\circ}$ nad poprečkom obdobja 1955–1967. Absolutna temperaturna ekstrema v tem časovnem obdobju pa sta bila: maksimum $+6,2^{\circ}$ dne 9. jan. 1957, minimum $-28,0^{\circ}$ dne 22. jan. 1963.

Januar je bil torej na Kredarici razmeroma »mil«. V tej zvezi lahko še dodamo, da so bile letošnje minimalne januarske temperature ponekod v Sloveniji nižje (v Šmartnem $-16,7^{\circ}$ dne 14. jan., na Jezerskem $-18,7^{\circ}$ dne 15. jan.) kot na Kredarici.

V skupno 20 padavinskih dneh je padlo 133 mm padavin, kar je 140 % od normalne vrednosti. Padavine so padle izključno v obliki snega. Snežna odeja je ležala ves mesec, njena maksimalna debelina je merila 234 cm. (Maksimum debeline snežne odeje v obdobju 1955 do 1967 je znašal 354 cm dne 31. jan. 1956.) Srednja mesečna oblačnost (5,8) se je napram prejšnjemu mesecu znatno zvišala. Zato je nazadovalo število ur s sončnim sijem. V minulem januarju je heliograf na Kredarici registriral samo 85 ur s sončnim sijem, kar je le 30 % od maksimalnega možnega trajanja.

Dr. F. Bernot

ALI ŽE SPIŠ

Upokojenca, prijatelja, sta prenočevala na skupnem ležišču. Ponoči pa je tam nastal ropot in prepir. Ko je prišel oskrbnik gledat, kaj je, je zvedel:

»Na vsem lepem me je s pestjo po nosu.«
»Petkrat sem zaspal in petkrat me je ta prga zbudil z vprašanjem, če že spim.«

NESPORAZUM

Letoviščar: »Kaj pa bolhe, jih je kaj?«
Krčmar: »Škoda, bolhá ni, stenic pa je za silo.«

POJASNILO

Turist: »Povejte mi no, zakaj vam je bolj všeč mleko z zgornje planine? Ali paša v višjih legah res daje boljše mleko?«
Pastir: »No, tam na gornji planini je bolj trda za vodo, pa je mleko vselej boljše.«

JANEZI IN IVANI

Nekdanja Kranjska je bila tudi znana po kranjskih Janezih. Nimamo podatkov, koliko Janezov se je obdržalo v svobodni slovenski republiki. Toliko jih najbrž ni kot v prejšnjih časih. Imamo pa podatke, da je v Moskvi 110 000 prebivalcev z imenom Ivanov, kar ni daleč od Janezov. 1200 Moskvičanov pa ima Janeza v imenu kar trikrat: Ivan Ivanovič Ivanov.

DVE S KRVAVCA

GREŠNIK

Roman Herlec, znan alpinist na Gorenjskem in dlje, ki se je pred leti zaman trudil spraviti finančno plat Krvavca in Šmarjetne na zeleno vejo (in kar še danes ni uspelo!), je kljub očitkom izgube ostal zvest Krvavcu in alpinizmu. Ko je to zimo sodeloval kot član GRS ob smučarskem tekmovanju ljubljanskih pionirjev na Krvavcu, se je, kot vedno, tudi v Domu znašel. Z veliko spretnostjo je nosil čaje na mizo mladim smučarjem. Pa ga eden izmed teh vpraša: »Gospod, tovariš! Ste vi tudi natakak?«

»Ne, le tako mimogrede«, se je odrezal Roman.

»Kaj, torej zastoj delate in strežete?« je bilo spet vprašanje.

»Jaz sem temu Krvavcu naredil že toliko škode, da moram nekaj let delati zastoj«, je odvrnil vedno razpoloženi in šegavi Roman. »Morda me bo kdo ponesemal? Saj je kdo drugi tudi kaj škodil.«

K. M.

VODA V PRAŠKU

V koči ob žičnici na Krvavcu, kamor so morali to sušno zimo dovažati za vse potrebe vodo iz doline, se je ob naročilu enolončnice pionir-smučar prerinil do znane strežnice-skrbnice Rezke s kulturnim vprašanjem:

»Kje si pa lahko umijem roke pred jedjo?«
»Zunaj, tik pred vrati, čez ves Krvavec je voda v prašku«, mu je odgovoril nekdo iz gruč.

K. M.

Zdrúženo železniško transportno podjetje Ljubljana

**Za potovanje za dopust, za obisk prijateljev in znancev
ter za poslovna potovanja — SI IZBERITE VLAK**

Poslužujte se storitev, ki vam jih nudi TTG Ljubljana
s poslovalnicami v: Ljubljani, Celju, Mariboru, Postojni
in Puli, kjer lahko dobite:

- vozne karte za železniški, ladijski in letalski promet,
- rezervacije sedežev, postelj v spalnikih, ležalnikih in ladijske kabine,
- programe za izlete doma in v tujini,
- prevozne listine za potovanja z avtovlakom in drugo.

V naših kolodvorskih restavracijah boste postreženi dobro in poceni.

Planinci

na vrhu Triglava se boste počutili še prijetneje, če vas bodo greli jopiči iz islandске volne, ki jih izdelujejo za vas pletilje iz Sirogojna.

Trikotažo najboljše kvalitete lahko nabavite samo v razstavnih salonih in trgovinah **Jugoexporta**

Beograd, Kolarčeva 1, Knez Mihajlova 10 in Terazije 2

Po vrnitvi s težke ture se boste najbolje odpočili na pohištvu **jugoexporta** ki ga lahko nabavite v razstavnih salonih:

v Beogradu:

Kolarčeva 1
Bulevar revolucije 84
Generala
Ždanova 78

v Zagrebu:

Zagrebski velesejem
Paviljon 12

V Novem Sadu:

JLA 25

v Skopju:

JLA 66

v Nišu:

Rudjera Boškovića
2 b
Balkanska 2

v Splitu:

Kupališki prilaz 12

v Titogradu:

Nemanjina obala 1

Jugoexport

BEOGRAD, KOLARČEVA 1

